

संक्षिप्त

बुद्ध-जीवनी

-भिच्छु अमृतानन्द

Dhamma.Digital

“भासये जोतये धम्म”

संक्षिप्त

बुद्ध-जीवनी

लेखक
बिष्णु अमृतानन्द

प्रकाशक :

धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन सोष्ठी

श्री घः, नः घः टोल,

काठमाडौं

फोन १४५६५

बुद्ध सम्बत् २५२५

नेपाल सम्बत् ११०२

विक्रम सम्बत् २०३८

ईस्वी सम्बत् १९८२

Dhamma.Digital

थाकू :

शाक्य प्रेस

४८१ आम्बहाल, काठमाडौं-५

फोन १३-६०४

अनुपम संस्करण २०००]

गुह्य मामं थःगु सहस्रधाः दुरु त्वंका जितः
पालन-पोषण याना बिज्यात, उह्य
दिवंगत पूज्यवर माताया स्मृतिस ।

जिगु खँ

थ्व 'संक्षिप्त बुद्ध-जीवनी' छगू च्वयगु विचार लुया वःगु जि लंका देशे च्वंच्वना बेलस जुल । थ्व सफू लंकाय् नुवर एलिय धैगु प्रदेशे वर्षावास याना च्वनागु वखते सम्पूर्ण यानागु जुल । थ्व सफूया मूल आधार ब्याकं मूल-पालि त्रिपिटक ग्रन्थत जुल । थुकिया छाँट काँट ब्याककं विद्यार्थीपिन्त यइगु किसिम जुल । थुकिया भाषा फक्को सरल याना बियागु दु । खँ पू नं अलग अलग याना बियागु दु । बुद्धया वारे छूँ हे मस्यूपि व स्यूपिन्त, निगुलि पक्षयापित ज्याय्ख्वले दई धैगु विश्वास दु । विशेष याना थुकि बालक बालिकापित ज्या बिई । छम्हसित जक थुकि उपकार जूसानं जिगु प्रयास सफल जुई ।

की नेपाल देशे की थःगु भाषाया सफूत ब्वने मदुगुलि व थुकियात योग्य स्थान प्राप्त मजुगुलि थुकिया साहित्य ब्याकक पवसा वया च्वन । थथे पवसा वय्का तयगु सूं हे साहित्य प्रेमी व दूरदर्शीपिनि कर्तव्य मखु ; थौं अद्यापि थुकियात कीसं योग्य स्थान बिय मफुगु, की सकल नेपाली दाजु-किजापिनि शिथिलताया साक्षी खः । आशा यायकि नेपालया छगू प्राचीनतरगु साहित्य व भाषा जुयावं च्वनगु थ्व नेपाल-साहित्यया

प्रति वर्तमान शिक्षा विभाग अवश्यमेव अपक्ष-दृष्टि स्वई व
सकसियां मन आनन्द जुयाः याकनं हे सारा नेपालया साहित्यया
चवका हिमालयया चवका थें अग्र जुई ।

ध्व सफूया भाषा संशोधन याना दीगुली श्रीयुक्त चित्तधर
उपासकं अग्रस्थान कयादीगु खँ, निगः आखलं थन प्रकाश
मयासे चवने मफुगु जुल ।

२७-७-१९४८

कलकत्ता

—लेखक

Dhamma.Digital

निगः आख

ध्व संक्षिप्त बुद्धजीवनी प्यकोगु प्रकाशन जुया च्वन ।
निक तक धर्मोदय सभां प्रकाशित यात । स्वकोगु यलयया हेरा-
काजी सुइका भाजुं पिकया बिल । थुगु सफु पिकाय्त धम्मवती
अनगारिकां आपालं मेहनत याःगु दु । धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन
गोष्ठीया सफू पिकाय्गु श्रद्धा व अभिलाषा प्रसंसनीय जू ।
आशा दु ध्व प्रकाशन द्वारा आपासितं उपकार जुइ ।

आनन्दकुटी, स्वयम्भू
काठमाडौं, (नेपाल)

१ फागुण २०३८

—भिक्षु अमृतानन्द

प्रकाशकीय

पूज्य अमृतानन्द भन्ते नं च्वं बिज्यागु बुद्ध जीवनी अभाव
जुया च्वंगुलि धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठीं छापे यानागु खः ।
प्रकाशन याय्गु सु अवसर चूलाका ब्यूगुलि पूज्य अमृतानन्द
भन्तेया प्रति कृतज्ञ जुया ।

श्व धर्मकीर्ति अध्ययन गोष्ठीया ८३ गू सफू खः ।

धर्मकीर्ति विहारया सकल उपासक उपासिकापित्त नं
धन्यवाद । छाया धाःसा वय्क पिनिगु आर्थिक सहयोगं धर्म-
सफुत पिकया च्वने फत ।

Dhamma.Digital

धम्मवती

५ फागुण २०३८

अध्यक्ष- धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी

श्रीघः नघः

विषय-सूचि

जिगु खँ

निगः आख

प्रथम खण्ड

(बोधिसत्त्वया जन्मनिसं गृहत्याग तक)

परिच्छेद १

पौ १ निसं ११ तकः— शुद्धोदन महाराज—बोधिसत्त्वया गर्भ प्रवेश—महामाया देवीयात देवतापिनि रक्षा—महामाया देवीया थःछेँ गमन— बोधिसत्त्वया जन्म—बोधिसत्त्वया सिंह-नाद—महामाया देवीया कपिलवस्तु गमन—कालदेवल तपस्वीया बोधिसत्त्व वन्दना—शुद्धोदन महाराजया प्रथमवार पुत्र-वन्दना—कालदेवल तपस्वीया शोक—नालकया प्रब्रज्या—बोधिसत्त्वया नामकरण ।

परिच्छेद २

पौ ११ निसं १५ तकः— महामाया देवीया स्वर्गवास—शुद्धोदन महाराज हलू ज्वतेयागु—सिद्धार्थ कुमार ध्याति च्वंगु—शुद्धोदन महाराजया द्विती-यवार पुत्र-वन्दना—सिद्धार्थ कुमारया

(क)

शिल्प-प्रदर्शन-सिद्धार्थ कुमारया मंगल
विवाह ।

परिच्छेद ३

पौ १५ निसें २५ तक:- सिद्धार्थ कुमारं प्यंगू निमित्त खंगु-
सिद्धार्थ कुमारया उद्यान क्रीडा-राहुल
कुमारया जन्म-कृषा-गोतमीया शान्ति-
पद-नर्तकी स्त्रीपिनि विरूपता-सिद्धार्थ
कुमारया गृहत्याग ।

द्वितीय खण्ड

(सिद्धार्थ कुमारया भिक्षुभावनिसें बुद्ध जुया न्हंगू सप्ताह तक)

परिच्छेद ४

पौ २६ निसें २६ तक:- सिद्धार्थ कुमारया भिक्षु भाव- छन्न
सारथीया विरह ।

परिच्छेद ५

पौ २६ निसें ३० तक:- छन्न सारथीया कपिलवस्तु आगमन ।

परिच्छेद ६

पौ ३० निसें ३३ तक:- राजगृह नगरे बोधिसत्त्वया भिक्षाटन-
बिम्बिसार जुजु नापलागु- आलार व
उहकपिनि आश्रमे ।

परिच्छेद ७

पौ ३३ निसें ३६ तकः— पञ्चवर्गीपि—बोधिसत्त्वया दुष्करच-
र्या—सुजाताया क्षीर-दान ।

परिच्छेद ८

पौ ३६ निसें ४० तकः— लुँया पात्र थँन्ह्याक च्चीक यंकुगु—
सोत्थिय ब्राह्मणया तृण-दान—चतुरङ्ग
अधिष्ठान—मार विजय—बुद्धत्व प्राप्त—
बुद्धया प्रीति वाक्य ।

परिच्छेद ९

पौ ४० निसें ४६ तकः— प्रथम सप्ताह बोधिपल्लक—द्वितीय
सप्ताह अनिमिस-चैत्य—तृतीय सप्ताह
चक्रमण-चैत्य—चतुर्थ सप्ताह रत्नाघर-
चैत्य—पञ्चम सप्ताह अजपाल वृक्ष—
षष्ठम सप्ताह मुचलिन्द वृक्ष—सप्तम
सप्ताह राजायतन वृक्ष—इन्द्रया सेवा
—तपुस्स भल्लुकपिनि सत्तु दान—केश
धातु ।

तृतीय खण्ड

(धर्मोपदेशे अनुत्साहिततानिसें पीप्यंगू वर्षावास तक)

परिच्छेद १०

पौ ४७ निसें ५६ तकः— धर्मोपदेशे अनुत्साहितता—सहम्पति

(घ)

ब्रह्माया प्रार्थना-ऋषिपतन गमण-
उपकाजीवक नापलाःगु-पञ्चवर्गीय
भिक्षुपि नापलाःगु, पञ्चवर्गीपि लिसे
वार्तालाप-तोतेमाःगु व ज्वनेमागु मार्गं
-प्यंगू सत्य-देव घोषणा-कौण्डिन्य
भिक्षुया उपसम्पदा-प्यम्ह भिक्षुपिनि
उपसम्पदा-अनात्म लक्षण-पञ्चवर्गीय
भिक्षुपि अहंत् जूगु ।

परिच्छेद ११

पौ ५६ निसें ६७ तक:- यशपुत्रया गृहत्याग-त्रैवाचिक प्रथमो-
पासक-यशपुत्रया प्रब्रज्या-प्रथमोपा-
सिकापि-प्यम्ह पासापिनि प्रब्रज्या-
न्येह्य पासापिनि प्रब्रज्या-धर्मप्रचार
याके छोगु-भद्रवर्गीपिनि प्रब्रज्या ।

परिच्छेद १२

पौ ६७ निसें ७४ तक:- स्वम्ह जटिल तपस्वीपिनि भिक्षुभाव-
राजगृह गमन-बिम्बिसार जुजुया
निमंत्रना-वेणुवन दान-उपतिस्स व
कोलित परिब्राजकपि-उपतिस्स व
कोलितप्रिसं बौद्धदर्शन श्वीका काःगु-
उपतिस्स व कोलितपिनि उपसम्पदा

—अग्र श्रावकस्थान ।

परिच्छेद १३

पौ ७४ निसैं ८५ तक:— शुद्धोदन महाराजया दूतपिं—कालुदायि
मन्त्रीया प्रब्रज्या—शाक्यमुनिया स्वदेश
गमन—लँ विचे राज भोजन—शुद्धोदन
महाराजपिं लँ स्व वंगु—शुद्धोदन महा-
राजया तृतीयवार पुत्र-वन्दना—ज्ञाति-
पिन्त धर्मोपदेश—कपिलवस्तु नगरे
भिक्षाटन्—शुद्धोदन महाराजयात धर्मो-
पदेश—यशोधराया क्वथाय् बिज्याइगु
—यशोधरा देवीया बुद्ध-वन्दना—यशो-
धरादेवीया गुणखँ ।

परिच्छेद १४

पौ ८६ निसैं ९३ तक:— नन्दकुमारया प्रब्रज्या—राहुल कुमारया
प्रब्रज्या—शुद्धोदन महाराज अनागामी
जूगु—अनाथपिण्डिक साहुया बुद्ध-दर्शन
—अनाथपिण्डिकया जेतवन विहार—
उपालि नौया प्रब्रज्या—लोकहित ।

परिच्छेद १५

पौ ९३ निसैं १०१ तक:— प्रजापति गौतमीया गृहत्याग—प्रजा-
पति गौतमीया प्रब्रज्या—शासनया

(घ)

अचिरस्थायि-वन्दना मयायुगु-तथा-
गतया धर्म-यशोधरा देवीया प्रब्रज्या ।

परिच्छेद १६

पौ १०१ निसं १०८ तक:- खुगूनसं न्यीछगुगु वर्षावास-विशा-
खा उपासिकाया विहारदान-समर्थ
भिक्षुपि-समर्थ भिक्षुणीपि-समर्थ
उपासकपि-समर्थ उपासिकापि ।

चतुर्थ खण्ड

(अपरिहानीय धर्मोपदेश तथा भगवान्या अन्तिम वर्षावास-
निसं महापरिनिर्वाण तक ।)

परिच्छेद १७

पौ १०९ निसं ११८ तक:- अपरिहानीय धर्मोपदेश-बुद्धपिनि
उपदेश-भगवान्या अन्तिम वर्षा-
वास-बुद्धशासने गुरुमुष्ठी मद्दु-
मारमा प्रार्थना-भूमिकम्प-आनन्द
स्थविरया प्रार्थना ।

परिच्छेद १८

पौ ११८ निसं १२६ तक:- प्रजापति गौतमी व यशोधरा
भिक्षुणीपिनि परिनिर्वाण-तथाग-
तया धर्म खः धाय्वं स्वीकार

(छ)

मयायुगु-भगवान्या अन्तिम भोजन
-परम पूजा-दर्शनीय प्यंगु स्थान-
मिसात लिसे गथे व्यवहार यायुगु
-स्तूप दयके योग्यगु अस्थि-धातु-
आनन्द स्थविरये विलाप-अन्ति-
मम्ह श्रावक-धर्म हे शास्ता खः
-बुद्धया अन्तिम उपदेश-महापरि-
निर्वाण ।

पञ्चम खण्ड

(आदाहनोत्सवनसें दश-चैत्य तक)

परिच्छेद १६

पौ १२७ निसें १२६ तक:- आदाहनोत्सव-महाकाश्यप स्थवि-
रया कुशीनगर गमन-चितायु मिं
मच्याइगु-धातु पूजा ।

परिच्छेद २०

पौ १२६ निसें १३२ तक:- धातु कोलाहल-धातु विभाग-
दश चैत्य ।

...
...
...
...
...
...
...

Dhamma Digital

of *Agatha*

...
...
...

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

संक्षिप्त

बुद्ध जीवनी

प्रथम खण्ड

(बोधिसत्त्वया जन्मनसें गृहत्याग तक)

परिच्छेद १

Dhamma.Digital

थनि न्योन्यासल दे ति न्हापा जम्बुद्वीपे कपिलवस्तु धैगु
अतिकं बालाःगु श्रीसमृद्धगु शाक्यदेश छगू दु । उगु देशे शुद्धोदन
महाराजं राज्य याना च्वन । महामायादेवी
शुद्धोदन महाराज वस्पोलया तःधिकःम्ह महारानी व प्रजापती
गौतमी वस्पोलया चिकिधीह्य महारानी जुयाः च्वन । वस्पोल
जुजु अतिकं धर्मात्मा तथा वस्पोलयाके, प्रजापिनि ऊपरे अतिकं
दया करुणा दु । वस्पोलया महारानी महामायादेवी नं अतिकं
धर्मात्मा जन्म जुसें नसें न्यागू शिक्षा मस्यंकु ।

(२)

उगु बखते अन, आषाढया नखः दुगु जुया च्वन । महाज-
नपीं थः थःगु गच्छे अनुसार नये-त्वने-ती यानाः नानाप्रकारं
रसरंग याना च्वन । महामाया देवी नं
बोधिसत्त्वया आषाढ पुन्ही न्ह्यो न्ह्यन्हु तक सलंसः दासीपि
गर्म प्रवेश मुंका, नानातरहं तिसा-वसतं पुनाः स्वांमालं
क्वखायाः, मद्यपान बाहिक अनेक प्रकारं साक भिक नयाः
नखः माने यानाः च्वन । आषाढ पुन्हीखुनु सुथ न्हापनं दनाः
सुगन्ध लखं मोल्हुयाः, रंगबिरंगगु वस्त्र व्याकं तोताः केवल
शुद्धगु वस्त्रं पुनाः, छगु लक्ष दां खर्च यानाः दुःखी दरिद्रपिन्त
तथा ब्राह्मणादि संन्यासीतयत् दान वियाः, उपोसथाङ्ग व्रत
धारण यासे अलंकृत यानातःगु थःगु क्वथाय् शयन यात ।
अन, महामायादेवीया थथे हागसे हानः-

“प्यह्य देवतापि वयाः वसपोलया खाटा स्मेतं ल्ह्वना
हिमालये यंकाः, न्ह्यगू योजन दुगु महाशालवृक्ष-मूले; ख्वीगू
योजन दुगु मनोशिला धैगु थासे तल । अले अन, देव कन्यापीं
वयाः मनुष्यगन्ध मदयका छ्वयत अनोतप्त दहस यंकाः
मोल्ह्वीकाः, दिव्यवस्त्रं पुंका अतर इला दिव्यस्वांमालं क्वखा-
य्काः अनं भतिचा उखे च्वंगु वहयागु पर्वते कनकविमाने, पूर्व
पाखे फुस लाका दिव्यमय खाटाय, शयन याकल । थुगु
बखते तुषित देवलोके च्वंह्य श्वेतकेतु बोधिसत्व;
तुयूम्ह किसियागु रूप धारण यानाः उगु थासं भतिचा उखे
च्वंगु लुंयागु पर्वते इधू थिधू जुजुं क्वाहाँ वल । अनं वहयागु
पर्वते थाहाँ वन । वहयागु सिखः थें जागु थःगु सोथं तुयुगु

परिशुद्धगु पलेस्वां छफो ज्वनाः, किसि स्वभावं नाद यासे गर्जेजुया कनक-विमाने द्वाहां वनाः महामायादेवीया खाटा स्वचाः चाःउला वस्पोलया जवगु याकुप्वालं प्वाथे द्वाहां वन” ।

कन्हे खुनु सुथे न्हापां, महामायादेवी शुद्धोदन महाराजया क्वथाय् वनाः ह्यगसे म्हंगु खँ ब्याकं वस्पोलयात कन । जुजुं तुरन्त र्खीप्यम्ह ब्राह्मणाचार्य्यपिन्त सःतके छ्वयाः, लुं तथा वहयागु थले जाय्क जाय्क क्षीर तयाः, घ्यो, साखः कस्तिलिसे दान बिल । वथें तुयूगु वस्त्र नं बिल । अले जुजुं ; महामाया देवीयात धया म्हगसेयागु खँ ब्राह्मणपिन्त कंकाः, ‘शुकिं छु जुई थें’ धका अमिके न्यन । ब्राह्मणपिसं थथे धका उत्तर बिल “छुं धन्दा कया बिज्याय्मो महाराज ! महारानीया गर्भे पुत्ररतनं वास काःगु दु । यदि व कुमार छ्ये च्वन धाःसा चक्रवर्ती जुजु जुई । छेँ प्याहां वन धाःसा निक्लेश जुयाः सर्वज्ञबुद्ध जुई ।”

आषाढया पुन्ही खुनु, उत्तराषाढ नक्षत्रे, बोधिसत्व महा-मायादेवीया कोखे च्वंबिज्यागु जुल । उगु बखते स्वीनिता प्रकारयागु पूर्वलक्षण लोके प्रकट जुल । महाभूकम्प नं जुल ।

बोधिसत्वं महामायादेवीया कोखे बास काखुनुं नसें प्यम्ह लोकपाल देवतापिसं महामायादेवीयात व बोधिसत्वयात

आरक्षा यासे पाःच्वंच्वन । महारानीया गर्भे
महामाया देवीयात बोधिसत्वं बास कासें नसें जुजुयात अनेक-
देवतापिनि आरक्षा प्रकारयागु लाभ सत्कार प्राप्त जुल ।

महारानीया धर्म चेष्टारुन् रुन् बढे जुल । अनं नसें जीवन

(४)

भर तक देवीयात पुरुष-तृष्णा मज्जुल । गर्भिणी जूसां महा-
मायादेवीयात गबलेसं, त्यानुसे च्वना म्हळ्यातुस्से च्वन धैगु
जूगु मख् । हानं देवीयात छुं रोग नं मज्जुल । अय्सां शुद्धोदन
महाराजं, महारानीयात सेवा याइपिं दासिपिं वढे याना
तैबिल ।

दोलंदो मिसातय्सं सेवा याका च्वंच्वं क्रमशः फ़िला दया
वल । फ़िला दसेली महारानीया थःछे वनेमास्ति वया
महामाया देवीया जुजुयात छाल । जुजुं, 'ज्यू' धया कपिल-
वस्तु नगरं नसें देवदह नगर थ्यंकं लं सुचुके
यःछये गमन बिया, थासे थासे पूर्णकलशादि तय्के बिल ।
वैशाख पुन्हीया दिने देवीयात सुवर्णमय पालकी तथाः दोछि
मनूतय्सं कुब्बिका सैन्यत तथा दोलंदो राजकर्मचारीपिं लिसे
थःछे छवत ।

महामाया देवी नं पालकी च्वना उलि मसि लावा-भस्के-
रपीं लिसे देवदह नगरे बिज्यात । छसिनसें देवी; देवदह
नगर व कपिलवस्तु नगरया बिचे च्वंगु,
बोधिसत्वया जन्म निगुलि नगरयापिं राजकुमारपिं चाःह्यू
वइगु; ऊंग पक्षितय्सं म्येहाला च्वंगु, अने अनेगु स्वाँह्यया
च्वंगु, शक्रदेवया नन्दनोद्यान थें ययिपुसे च्वंगु लुम्बिनी शालो-
द्याने थ्यंकः वन । थ्यंकः वना सिचुस्से ययिपुसेच्वंगु प्राकृतिक
सौन्दर्य बांलाना च्वंगु उद्यान खना पालकिं क्वहाँ वया
परिचारिकापिं लिसे अन द्वाहाँ वन ।

अले अन महामाया देवीं, सेविकापिं लिसे उद्याने चाः

हिलाः प्राकृतिक सौन्दर्ययागु सुखानुभव यात । उगु समये वस्पोलं थःगु शारीरिक स्वभाव छुं भति पानावंगु सीकाः उथाय्सं च्वंगु शाल वृक्षया कच्चा बःकया बिज्यात । परिचारिकापिसं, महारानीया परिस्थिति सीकाः कापतं खुया बिल । सैन्यादि लस्करपिं चिलाः वन । महाब्रह्मादि देवगणपिनि आकाशे मोमो जुल । अन, महामाया देवीयात स्वीनिता लक्षणं युक्तम्ह पुत्ररत्न प्रात जुल । उगु बखते, उघरिमं वःम्ह शुद्धचित्तम्ह महाब्रह्मां, कुमारयात सुवर्णयागु जाले फ्या कया देवीया न्ह्यौने तथाः, 'सन्तोष जुया विज्याहुं देवी, स्वीनिता लक्षणं युक्तम्ह, महानुभाव सम्पन्नम्ह पुत्ररत्न जन्म जुल' धकं धाल । आकाशं सीतोष्ण जलधारा वृष्टि जुल । महाब्रह्माया ल्हाती च्वंम्ह मचा, लोकपाल देवतापिसं, मंगल सम्मतगु सुखस्पर्श दुगु चलाया छ्चंगुली फ्या काल । अमिगु ल्हातीं अति पवित्रगु नायूगु सुखस्पर्श दुगु इचाय् महाजनपिसं फ्या काल ।

अनली बोधिसत्व महाजनपिनि ल्हातीं मुक्त जुया बँय दनाः न्हापां पूर्व दिशा पाखे स्वया विज्यात । उगु बखते अन. चक्रवाल ब्याकं छस्वा जुयाः ख्यो थें जुया बोधिसत्त्वया वन । देव मनुष्यपिसं सुगन्धादि पुष्प वृष्टि सिंहनाद यानाः पूजा यात । थुगु हे प्रकारं फिगुलि दिशाय् स्वया थःतिग्योम्ह सुनं मखना पुनः उत्तर दिशा पाखे स्वया न्हेपला छिना, 'अग्गोहमस्मि लोकस्स' अर्थात् जि लोके अग्रम्हखः धका सिंहनाद याना बिज्यात । उगु बखते वस्पोलयात महाब्रह्मां श्वेतच्छत्रं कवीकल । इन्द्रं च्वास्वलं गाय-

(६)

कल । म्येम्येपि देवतापि राज ककुधभाण्ड★ ज्वनाः ल्यू ल्यु वन ।

बोधिसत्त्वपि अन्तिम जन्मे मातृ-कोखे च्वना फिला सम्पूर्णं जुइ खुनु जन्म जुई । अन्य साधारण मनुत्तय् थें गुलि गुला दय्का गुलि फिला वितेज्वीका जन्म ज्वी मखु । जन्म विइम्ह बुद्धमाता दना हे च्वना बिज्यायि म्येकथं च्वना बिज्याइ मखु । जन्म ज्वीम्ह बोधिसत्व नं धर्मासनं क्वाहाँ वःम्ह धर्मकथिक थें क्वाहाँ बिज्याइ । गर्भे च्वंबिज्याबले थें जन्म जूबले नं स्वीनिता प्रकारया पूर्व लक्षण खने दत । भूकम्प नं जुल ।

दीपंकर बुद्धयाके बुद्धत्वया प्रार्थना यःसें नसें बुद्ध ज्वीतकं वस्पोल बोधिसत्त्वं जन्म ज्वीवं खँ लहाःगु अवस्था स्वको हे जक जुल । महोसध पण्डित जुया जन्म जूबले, विश्वन्तर राजकुमार जुया जन्मजूबले व आः सिद्धार्थ कुमार जुया जन्म जूबले ।

वस्पोल बोधिसत्व जन्म जूखुनु हे यशाधरा देवी, छत्र सारथी, कालुदायि अमात्य, मंगल हस्ति, कन्थक सल, बोधिवृक्ष व धन दुगु घः प्यंगः उत्पन्न जुल ।

थुगु प्रकारं की बोधिसत्व वैशाख पुन्ही खुनु लुम्बिनी शालोद्याने जन्म जुयाः विज्यात ।

कपिलवस्तु नगरे च्वंपि व देवदह नगरे च्वंपि महाजनपि सकलसिनं अन, लुम्बिनी उद्याने अतिकं हर्ष उत्सव यात ।

महायादेवीया
कपिलवस्तु गमन

महामायादेवी बोधिसत्व प्रमुख सकल देवदह
नगरयापि लस्कर व कपिलवस्तु नगरयापि

★ सङ्ग, छत्र, मकुत, पादुका, च्वाभो ।

लस्करतयसं चाःउयका कपिलवस्तु नगरे ल्याहाँ बिज्यात ।

उगु बखते तावतिस देवतापिसं थथे धका हर्ष उत्सव याना च्वन,

“बोधिसत्व जन्म जुल । वस्पोल बोधिवृक्षमूले च्वना बुद्धज्वीतिनि ।” उगु अवस्थाय् शुद्धोदन महाराजाया कुले सदानं वनीम्ह, च्यागू समापत्ति ध्यान प्राप्तयाना च्वम्हः, अतीत

यागु पीगू अनागत यागु पीगू कल्प खंका काय् फुम्ह काल-देवल धैम्ह तपस्वी न्हिनेसिया भोजन याय्धुंका, ‘न्हिने सिया समय तावतिस देवलोके बिते याय्माल’ धका अन वना च्वंगु बखते देवतापिनि उगु हर्ष उत्सव खनाः, “छाय् हर्ष उत्सव यानाच्वनागु” धका वं अमिके न्यन । देवतापिसं, “मारिष ! शुद्धोदन जुजुया कुले स्वीनिता लक्षण लाःम्ह काय्मचा जन्म जुल । वस्पोल कुमार बोधिवृक्ष-मूले च्वना सर्वज्ञबुद्ध ज्वीतिनि । वस्पोलं धर्मचक्र प्रवर्तन याइतिनि । वस्पोलया अनन्त बुद्धलीला स्वय् दैतिनि धका हर्ष यानागु” धकं उत्तर बिल । थुगु उत्तर न्यना तपस्वी तुरन्त देवलोकं क्वाहाँ वया राज भवने वन । अन लायातःगु आसने फेतुना, “महाराज ! छपिनि पुत्ररत्न उत्पन्न जुल मखुला ? जि नं छपिनि पुत्रयागु दर्शन याय्, कृपया हया बिज्याहुं” धकं धाल । जुजुं बोधिस-त्वयात छायापा तपस्वीया चरणे वन्दना याके धका न्ह्याँने यंकुगु बखते वस्पोलया तुटिपालि तपस्वीया छद्यो पाखे वन । तपस्वीं नं वस्पोल कुमारयागु लक्षण खना, चित्ते अभिमान मतसे, ‘यदि वस्पोलं जित्तः वन्दना याकाच्वंसा जिगु छद्यो

(८)

न्हय्कूदला वनि । वस्पोल लोके अग्रम्ह महापुरुष खः' धका सीका आसनं दनाः बोधिसत्वया चरण कमले शिरं वन्दना यात ।

थुगु आश्चर्यं घटना खनाः शुद्धोदन महाराजं, 'जि काय् चानचुनम्ह खैमखु, गुकि थपाय्घंम्ह महाऋषि शुद्धोदन महाराजया समेतं वन्दना यात' धका थःमं नं पुत्रया प्रथमवार पुत्रवन्दना श्रीचरणे सादर प्रणाम यात । थ्व शुद्धोदन महाराजया प्रथमवार पुत्रवन्दना जुल ।

तपस्वीं, वस्पोल कुमार बुद्ध ज्वीला मज्वीला धकं थःगु दिव्यचक्षुं विचारयाना स्वःगु वखते निश्चयनं बुद्धज्वी धकं सीकाः, 'वस्पोल लोके आश्चर्यंम्ह दुर्लभम्ह पुद्गल खः' धकं भालपा मुसुं न्हिल । पुनः उजाम्ह दुर्लभम्ह महापुरुषया दर्शन याय् खनि ला थें धकं ध्यानं विचार याना स्वःगु वखते सलंस दोलंदो बुद्धपिसं नं बोधयाके मफैगु अरूप भवने थः जन्म जूवनिगु खना, वस्पोल बुद्ध ज्वीगु स्वय्खनि मखुत धकं सीका मिखाय् जाय्क ख्वबि तया हल । अन, तपस्वीया ख्वाः स्वया च्वंम्ह महाराजया मती त्रास जुया, 'भो गुरु, छाय् मिखाय् जाय्क ख्वबि तया बिज्यानागु कुमारयात छुं विघ्न बाधा ज्वीगु दुलाकि' धका न्योसेंली तपस्वीं, महाराज ! कुमारयात छुं हे विघ्न बाधा ज्वीगु मदु । वस्पोल निश्चयनं सर्वज्ञबुद्ध हे जुइ । जि अभागी, वस्पोल बुद्धयागु दर्शन याय् मदयक अरूप भवने जन्म जूवनिगु, थःगु दिव्यचक्षुं खनाः नुगःमिच्छिसे च्वना मिखाय्

ख्ववि वःगु धका उत्तर विल ।

अले व तपस्वीं, थः थिथिपिनि कुले वस्पोल बोधिसत्व बुद्ध जूगु स्वयखनिपीं सुं दुला धका ध्यानं स्वयाः नालक धैम्ह

थःम्ह भिचा छम्ह खनाः क्यहेंयागु छयें वनाः,
नालकया प्रब्रज्या “गो छं पुता नालक ? वैत थन सःति” धकं धाल । अले तपस्वीया क्यहें मय्जुं नालकयात सःतल । तपस्वीं नालक कुमारयात थथे धाल, “हे बाबु, शुद्धोदन महाराजया कुले स्वीनितालक्षणलाःम्ह काय्मचा छम्ह जन्म जूगु दु । वस्पोल कुमार निश्चयनं बुद्ध जुइ तिनि । जि अभागो वस्पोल बुद्ध जूगु स्वयखनि मखुत । छं वस्पोल बुद्धजूगु स्वय खनि-तिनि । छ थौं हे वस्पोलया नामं प्रब्रजित जुया हूं ।” अले, चय न्हय्गु कोटि धन दुगु कुले जन्म जुया च्वंम्ह व नालक कुमार, ‘थुलि मछि धन-सम्पत्ति दुम्ह जितः जिमि पाजुं गुबलेसं मखुगु धाई मखु’ धकं भालपा उघरिमं हे काषायवस्त्र तयार याना गृहत्याग यासे, ‘लोके अग्र श्रेष्ठम्हपुरुष गुम्हखः उम्हसयागु नामे थ्व जिगु प्रब्रज्या जुल’ धकं बोधिसत्व च्वना-च्वंगु दिशा पाखे पञ्चाङ्ग प्रणाम याना, काषायवस्त्रं पुना हिमालय पाखे वना श्रमणधर्म यानाः च्वन । बोधिसत्व बुद्ध जुया बिज्याय् धुंसेली नालक भिक्षु वस्पोलया थाय् वनाः ‘नालकोवाद’ ॐ धैगु सूत्रान्तरगु उपदेश न्यना पुन हिमालये तुं वनाः, अतिकं श्रेष्ठाकारं धर्माचरण याना अर्हत् जुल । लिपा छगू सुवर्णमय पर्वते च्वना, दना दनातुं अनुपाधिशेष

ॐ सो मुत्तनिपाते महावर्णे

(१०)

निर्वाण जुल ।

न्यान्हु दुखुनु कुमारयात नां छुईगु दिन जुल । उखुनुया दिने सकल राजभवने प्यताप्रकारया सुगन्धं बँ इल । ताय्स्वां

बोधिसत्वया
नामकरण

आदि न्याताजि स्वां बँय् ह्वला तल । लः छफुति नं मतसें क्षीर थुया तल । त्रिवेदं पारंगतपि सच्छिवच्याम्ह ब्राह्मणपिन्त निमन्त्रण यात । अले, अमित भोजनादि क्षीर दान विइ सिधयका शुद्धोदन महाराजं, कुमारयात छु धका नां छुय्गु धकं ब्राह्मणपिंके न्यन । इपि सच्छिवच्याम्ह ब्राह्मणपिं मध्ये अतिकं श्रेष्ठपिं, ज्योतिषादि खुगू शास्त्र स्यूपिं पण्डितपिं च्याम्ह दुगु खः । यथाः—राम, धज, लक्षण, मन्त्री, भोज, सुयाम, सुदत्त व कौण्डन्य । थुमिसं कुमारया शरीरादि लक्षण परीक्षा याना स्वत । अले अन, कौण्डन्य पण्डित वाहिक म्येपिं न्ह्यम्ह पण्डितपिसं निपचि धस्वाकाः, “थ्व कुमार यदि गृहस्थ भावे च्वन धाःसा अद्वितीय चक्रवर्ती जुजु जुइ । गृहत्याग याना प्रव्रजित जुयावन धाःसा त्रिलोकाचार्य्य सर्वज्ञबुद्ध जुइ” धका धाल । इपि स्वया दके क्वकालिम्ह कौण्डन्य पण्डितं छपचि जक धस्वाकाः, “अवश्यनं थ्वस्पोल, सर्वार्थसिद्ध याना बुद्ध जुई । थ्वस्पोलं, गृहस्थभावे च्वनाः जीवन विते याइ हे मखु” धका स्थिर रूपं तोके यासे छता हे जक खँ धाल । उथाय् जुजुयात हर्षं नं विस्मात नं जुल ।

सर्वं अर्थसिद्ध याय् फुम्ह जुया निति वस्पोलयात ‘सिद्धार्थ’ धका नां तल । सर्वार्थसिद्ध नं धाइ ।

अले जुजु पण्डितपिके, “ध्व कुमारं गृहत्याग याना वनि बले छु कारण खना गृहत्याग याइ” धका न्यँसेली पण्डितपिसं “बुढायागु रूप, रोगीयागु रूप, मृतशरीर व भिक्षु रूप खना गृहत्याग याना वनि” धका धाल । ध्व खँ न्यना जुजुं उखुनुं नसें थासे थासे पाःतयके बिल । हानं, ‘जि पुत्रयात बुद्धत्वयागु आवश्यक मदु । न्ह्याकथं यानानं जि पुत्र, दोलंदो द्वीपया अधि-पति जुसे चक्रवर्ती जुजु जुयावंगु स्वयमाः’ धका भालपा, “थनिनसें सिद्धार्थ कुमारयात उजोगु रूप वयने मते” धका आज्ञा बिल ।

उगु नामकरण मङ्गलोत्सव दिने अन. चयदोल जुजुया थः थिथिपि मुना च्वंगु खः । इमिसं, “सिद्धार्थ चाहे बुद्ध ज्वीमा चाहे चक्रवर्ती जुजु ज्वीमा, वस्पोल क्षत्रिय परिवारपि बाहिक च्वनिमह मखु” धकं म्हतिं छमह छमह क्षत्रिय शाक्य कुमारपि सिद्धार्थ कुमारयात वियगु प्रतिज्ञा यात ।

परिच्छेद २

राजकुमारयात भरण-पोषण याय्त शुद्धोदन महाराज अनेक सहस्र तुतुमापीं तया बिल । सिद्धार्थ कुमार जन्म जुया न्हयन्हु दुखुनु महामाया देवी परलोक प्राप्त जुल । परलोक प्राप्त जुया तुषित देवलोके उत्पन्न जुल । अन वस्पोलया नां मातृदेवराज जुल । महाराजया देवी स्वर्गवास जुसेली बोधिसत्वयात्त प्रजा-

महामाया देवीवा

स्वर्गवास

(१२)

पती गौतमीं स्वयं दुरु त्वंका पालन-पोषण यात ।

कथंनसें दिल्ला (आषाढ) वल । कपिलवस्तु नगरे च्वंपिनि वापीगु उत्सव न्होने थ्यंकः वल । जुजुया नं वापीगु मङ्गल दिन थ्यंकः वल । छन्हुंया दिने नगर सकभनं छायापा दासदा-
शुद्धोदन महाराज सीपिं सहितं सकल नगरवासी महाजनपि मुंकल । महजनपि सकले तूयूगु वस्त्रं पुनाः हल ज्वतेयाःगु राजभवने मुना च्वन । जुजुं नं तुइसे यच्चुसे च्वंगु शुद्धगु वस्त्र पुनाः राज कर्मचारीपिं लिसे राजभवने च्वं च्वन । उगु बखते जुजुया व्वीं छगूपा च्यासःगु हल अतिकं छायापा तैतल । जुजुं ज्वते याइगु हल तथा दोहंया नेकुती लुं भुना छायापा तल । अले, शुद्धोदन महाराज, पुत्र सिद्धार्थ कुमार सहित सकल राजकर्मचारी व महाजनपिं मुंका व्वीं वन ।

अन, व्वीं सत्तिक अतिकं बांलाःगु ऊवाम्मच्वंगु गुंफमसि (= जमुना) मा छमा दुगु खः । जुजुं अन सुघर सफा याका, गाद्यां खुइका इलां प्यंका परिचारिकापिं सहित सिद्धार्थ कुमार-यात अन सिमाक्वे तथाः थःपिं व्वीं वन । अन थःत तथातःगु सुवर्णमयगु हल कयाः स्वयं वारी पारी, पारिं वारी याना हल ज्वते यात । राजकर्मचारीपिसं नं तयार यानातःगु हल ज्वना ज्वते यात । म्येपिं महाजनपिसं नं बुज्या याईपिसं नं हल ज्वते यात ।

उगु बखते अन, अतिकं विशाल जन समूहं, जुजुं सुवर्ण-मयगु हल ज्वते याना च्वंगु मङ्गलोत्सव स्वया च्वन । अले

सिद्धार्थ कुमार
ध्याने च्वंगु

सिद्धार्थ कुमारयात पिवा च्वं च्वंपि दासीपिनि
मन पिपी च्यानाः, कुमार याकःचा अनसं
तोताः ब्वां वना उगु मङ्गलोत्सव स्वःवन ।
खाटाय् गोटुला च्वंम्ह बोधिसत्व खाटां दनाः मुलेपती ध्यानाः
ध्यान याना च्वन ।

उत्सव स्वया च्वंपि मिसातय् मने क्खसक्क सिमाक्वे च्वंम्ह
कुमार लुमंसी वया ब्वांवना स्वःवंगु बखते, चिकिचाधिकःम्ह
शुद्धोदन महाराजया सुवर्णवर्णम्ह कुमार खाटाय् मुलेपती ध्याना
द्वितीयवार पुत्रवन्दना ध्यान याना च्वंगु खना हन म्ये म्येगु सिमाया
किचः धाःसा ब्याकं ताताः हाकः जुया वना
च्वन, बोधिसत्व च्वना च्वंगु सिमाया किचः जक न्हापा गथे
अथेतुं च्वं च्वंगु खनाः, अतिकं आश्रयं जुया ब्वांवना जुजुयात
कन । जुजु नं तुरन्त वया स्वःगु बखते, कुमारयात खाटाय्
फेतुना ध्यान याना च्वंगु खना सिमा किचयागु आश्रयं घटना
नं खन । थुगु आश्रयं लीला खंसंली जुजुं सिद्धार्थ कुमारयात
सास्तांग प्रणाम यात । थ्व शुद्धोदन महाराजया द्वितीयवार
पुत्र-वन्दना जुल ।

शुद्धोदन महाराजं सिद्धार्थ कुमारयात रम्य, सुरम्य, शुभ
धैगु अतिकं बांलाःगु प्रासाद स्वंगू दयका बिल । क्रमशः छगू
सिद्धार्थ कुमारया गुतं जाःगु, छगू न्हेतं जाःगु, छगू न्यातं जाःगु ।
शिल्प-प्रदर्शन हेमन्त ऋतु बले च्वनेगु, गृष्मऋतु बले च्वनेगु,
वर्षाऋतु बले च्वनेगु । राजकुमार नं छ-
संनसं ल्यायम्ह जुया वल । वस्पोलयात सेवा याइपि मिस्त

दोलंदो दु । छगू छगू ऋतुस छगू छगू प्रासादे च्वनिगु । इन्द्रया भवने थें राजसुख भोग याना च्वन । क्रमशः ङ्खुदँ दया वल । जुजु वस्पोलयात विवाह याना विये माल धका उखें थुखें भमचा स्वके छोट । भमचा स्वके छो लिसे जुजुयात थथे खँ न्यने माल—

“राजकुमार जुया च्वसंली धनुष—विद्या सयका कायमा । जुजु धैपिन्त थुवले युद्ध याय् मालि उवले युद्ध याय् मालि धका धाय् फुगु मखु । अज्यागु अवस्थाय् सिद्धार्थ कुमारं छु याइ । केवल रूप जक बांलाय्वं, शिल्पादि शास्त्र मसयकुसे मिसातय् जक दध्वी च्वना च्वंम्ह कुमारयात सुनां म्हाय्मचा विई ।” इत्यादि ।

जुजु थ्व खँ सिद्धार्थ कुमारयात न्यंकल । अले वस्पोलं जुजुयात थथे धाल, “भो पिता, छपिसं छुनं धन्दा कया बिज्याय् मते । यदि थः थिथिपिनि धनुषादि विद्या स्वयगु हे इच्छा जूसा जि क्यना बीगु जुल । थनिं न्ह्यनु त्वालं जि शिल्पादि धनुष विद्या क्यनि धकं नाय्खि च्वय्का बिज्याहुं । म्ये म्येपिं नं शिल्प क्यनिपिं शाक्य कुमारपिं मुंका बिज्याहुं ।” थुगु खँ न्यना जुजु अतिकं हर्षित जुया पुत्रया वचनानुसार नगरे नाय्खि च्वयका बिल ।

न्हेन्हु दुखनु शिल्प—प्रदर्शन याइगु थासे, नाना देशं शिल्पादि सःपिं अनुर्धरपिं क्षत्रिय राजकुमारपिं मुन । सिद्धार्थ कुमार नं थः परिषद् लिसे अन वन । उगु बखते अन, अतिकं विशाल जन समूह मुना च्वने धुंकल । अले अन, अनेक शाक्य-

कुमारपिसं धनुषादि शिल्प-विद्या क्यन । सिद्धार्थ कुमारं नं
 फिनिताः प्रकारया शिल्पादि धनुष-विद्या क्यन, ब्याक्क
 लस्करतयत् अद्भुत याना बिल । अले अन, मनुतयसं, “गुबले
 हे स्वय मनंगु थुजोगु शिल्प शास्त्र वस्पोलं, गनं जक सयका
 काल ! गुबले जक सयका कालल्या ! धन्य सिद्धार्थ कुमार !
 धन्य सिद्धार्थ कुमार !!” धका घोषणा यात ।

सिद्धार्थ कुमारया उमेर फिखुदँ दसेली शुद्धोदन महाराजं
 वस्पोलयात, स्त्रीरूपे अतिकं श्रेष्ठम्ह, सुविनीतम्ह, ज्ञानीम्ह
 तथा स्त्रीगुणं युक्तम्ह, सुप्रबुद्धया म्हाय् यशो-
 धरादेवी विवाह याना बिल । थुगु प्रकारं
 सिद्धार्थ कुमारया मंगल विवाह सुन्दरीम्ह स्वेहे ययिपुसे च्वम्ह यशोधरा देवी
 विवाह याना बिया, वस्पोल कुमारयात राज्यभिषेक नं बिल ।
 यशोधरा महारानी जुल ।

Dhamma.Digital

परिच्छेद ३

छन्हुया दिने सिद्धार्थ कुमारं, उद्याने चाःहू वनेगु मती
 तया छन्नयात सःता, छन्न ! थौं जि उद्यान पाखे वनेत्यना रथ
 हति” धका धाल । अले छन्न सारथीं बांबां-
 लाःपि प्यम्ह सल तया देव-विमान थें च्वंक
 सिद्धार्थ कुमारं वग्गी छायापा, ‘राजन् ! रथ हय धुन’ धकं
 प्यंगू निमित्त खंगु

❁ स्वयमाल सरमंग जातक ।

सिद्धार्थ कुमारयात निवेदन यात । वस्पोल बग्गीले च्वना सारथी लिसे राज भवनं प्याहाँ विज्यात । उगु बखते नगर सकभनं फयां फच्छि सुचुका ऊरु धाय्का तःगु जुया च्वन ।

थुगु प्रकारं रथे च्वना छन्न लिसे प्रिय सम्भाषण यायां उद्याने वना च्वंगु बखते छथाय् लँप्वी, सिद्धार्थ कुमारं धुसीलूम्ह, छचों पुली थ्यूम्ह, वा फुकं हाया वना म्हुतु स्वाकाक्क द्वाहाँ वना च्वंम्ह, सँ फुकं भोइसे च्वंम्ह, धोबीं चुने यानातःगु वसथें छचंगू हय हय कूम्ह तथा जवगु ह्लातिं तुतां चुया देपागु ह्लाः ल्यूने तया ठर ठर खाखां वना च्वंम्ह बूढाम्ह मनु छम्ह खन । खना आश्चर्य चाया छन्नयाके थथे धका न्यनः-

“छन्न ! थ्व छुधैम्ह मनु ?”

“महाराज ! थ्व कीपिं थें हे जाःम्ह मनु खः ।”

“छन्न ! यदि थ्व मनु कीपिं थें जाःम्ह खःसा छाया थ्व कीपिं थें बांला मज्जु ?”

‘महाराज ! बुढा जुल धाय्वं सुजक बांलाइ, सकलें छन्हुया दिने थथे हे बांमलाःक बूढा जुइ तिति ।’

“छु जिनं थथे जुइतिति ला छन्न ?”

“अवश्यमेव ; न छःपिं, न जिं, थ्व संसारे जन्म जुक्को सकलें छन्हुया दिने थथे हे ज्वीतिति । सुनं थुकिं वचेज्वी फइ मखु । चाहे धनी ज्वीमा, चाहे गरीब, चाहे दुःखी ज्वीमा, चाहे सुखी, चाहे राजा ज्वीमा चाहे परजा सकलसितं छन्हु थथे हे ज्वी तिति ।”

थुलि छन्नया खँ न्यने मात्रं वस्पोलया म्हम्हि पीसे च्वना

वयाः, गथे जाय्क लःदुगु घले हो छहो गनेवं लःघाः तिल्ल म्हुया वइ, अथे हे वस्पोलया चित्ते ताकालं नसें लिकुना च्वंगु वैराग्य-रूपी ज्ञानधारा छसिं निसें प्याहाँ वल । वस्पोलया चित्तरूपी आकाशे वैराग्यरूपी फसं कया विषयरूपी सुपाँय् ब्याकं प्वीके यंकल । सुख धका भालपा च्वंगु च्यागू विषय ब्याकं दुःख धकं खंकाः, विरक्त जुया च्वना च्वंम्ह सिद्धार्थं कुमारं सारथीयात थथे आज्ञा दयका बिज्यात, “मयल सारथी, रथ लित यंकि । थुजागु दुखमय संसारे च्वना छु उद्याने वनेगु !”

सारथीं नं रथ लिफः स्वका राजभवने यंकल ।

शुद्धोदन महाराजं पुत्रया थुगु हाल सीका, मती अतिकं व्याकुल जुया हथाय् मथाय् चाया अनदुपिं सकलें प्याखँम्बो-तय्त सःता थथे धाल,—

“हे मय्जुपिं, जितः नाश याय् मते ! याकनं प्याखँ ल्हुयाः राजकुमारया मती च्वंगु वैराग्यरूपी सुपाँय् फयांफच्छि याकनं चीका छो !”

इमिसं नं वस्पोलया मन, रस—रंगे भुले याय्त नानातरहं पह कयाः प्याखँ ल्हुया क्यन ।

हानं छन्हुया दिने वस्पोल, न्हापा थें हे छन्न सारथी लिसे उद्याने वने धका वंगु बखते लँ दथ्वी रोगीम्ह मनू छम्ह खना छन्न याके न्हापा थें तुं प्रश्न यात । छन्नं नं न्हापा थें तुं उत्तर बिल । थ्व उत्तर न्यनाः वस्पोलया मन न्हापा थें तुं विरक्त जुया भवने सं ल्याहाँ बिज्यात ।

हानं छन्हु वस्पोल, उद्याने वने धका बगीले च्वना छन्न

(१८)

सारथी लिसे खँ ल्हाल्हां वनाच्चंगु बखते सिथं हःगु खना छन्न याके प्रश्न याना वं ब्यूगु उत्तर न्यना, 'अहो ! छन्हुया दिने तोता वने मानिगु संसार !' धकं मती भय जुया विरक्त मन यासे उद्याने मवंसे भवने सं ल्याहाँ विज्यात ।

पुनश्च वस्पोल, छन्हु हानं उद्याने चाःह्यू वने धका न्हापा थें बग्गीले च्वना बिज्यात । उगु बखते वस्पोलं छथाय् लँप्वी, काषाय-वस्त्र धारण याना अति शान्तस्वभावं वना च्वंम्ह भिक्षु छम्ह खन । खनेवं थः पासा जुया च्वंम्ह छन्न सारथी याके न्हापा थें तु 'व सु' धका प्रश्न यात । अले सारथीं, "वस्पोल छम्ह भिक्षु खः । वस्पोलया छें बुँ छु नं मदु । वस्पोलया थः थितिपिं लिसे नं छुं सम्बन्ध मदु । सकल प्राणीपिनि उपरे समानरूपं मैत्री तथा, 'संसार दुःख खः' धकं भालपाः मोक्ष प्राप्त याय्या निंति माया-जाल तोता प्रव्रजित जुया भिक्षु जुया च्वंम्ह खः' धका उत्तर बिसेली वस्पोलं छन्नयाके थथे धका न्यन-

"छन्न ! अथे जूसा वस्पोलया जीविका गुकथं जुइ अले ?"

"महाराज ! वस्पोलया जीविका भिक्षा फवना जुइ ।"

छन्नया थ्व उत्तर न्यने मात्रं वस्पोलयात्, गथे प्यासचाया च्वंम्हसित ख्वाउँगु लः त्वने दैगु बखते आनन्द प्राप्त जुइगु खः, अथे हे आनन्द प्राप्त जुल । उथाय् वस्पोलं उगु भिक्षुरूप स्वया, "जगत प्राणीपिं सकलें उद्धार याय्या निंति अवश्यमेव थौं जि, थ्व महा राज्यसम्पत्ति सोताः थथे हे भिक्षु जूवने" धकं दृढ संकल्प याना बिज्यात ।

थुलि मती निश्चय याय् धुसॅली, 'अहा ! थौं जितः बडोहे मंगलगु रूप दर्शन लात' धका हर्ष तायाः, "सारथी, रथ याकनं उद्याने यंकी । थौं उद्याने आनन्दपूर्वकं क्रीडा याय्" धकं सारथीयात धाल । सारथीं नं रथ तुरन्त उद्याने थ्यंका बिल । उद्याने थ्यंसॅली

सिद्धार्थ कुमारया
उद्यान-क्रीडा

सिद्धार्थ कुमार, न्हिच्छ उद्याने क्रीडा याना संघ्याईले मंगल-पुखुली मोल्हुयाः यच्चुसे पिच्चु से च्वंगु माथं वंगु लोहॅया द्योने फेतुना बिज्यात । अले वसपोलया परिचारकपिं वया वसपोलयात नाना प्रकारया वसतं पुंका छायापा याना च्वंगु इन्द्रदेवं खना. विश्वकर्मा देवपुत्रयात सःता, "थौं सिद्धार्थ कुमारया वस्त्रं पुनिगु अन्तिम दिन खः । छ अन वना वसपोलयात, देवतापिन्त पुंके थें वस्त्रं पुंकि" धका छ्वया हल । विश्वकर्मा देवपुत्र नं तुरन्त हे मनुष्य लोके क्वहाँ वया राजकुमारयात वसतं पुंकेम्ह मनूया भेष धारण याना, हुल मुले दुने द्वाहाँ वना वसपोलयात देवतापिन्त थें वस्त्रं पुंकल । विश्वकर्मा देवपुत्र वनाः बोधिसत्त्वया म्हे ल्हा तय्वं वसपोलं, "थ्व मनुया स्पर्श मखु, थ्व सुं छम्ह देवपुत्र ज्वीमाः' धकं मती ल्वीका बिज्यात । देवपुत्रं वसपोलयात फयां फच्छि बांलाक छायापाः देवलोकसं तुं ल्याहाँ वन । बोधिसत्त्व नं लायकुली ल्याहाँ बिज्याय्गु मती तया रथ गयाः बिज्यात ।

उगु समये राजभवने यशोधरा देवीयात पुत्ररत्न प्राप्त जुल । शुद्धोदन महाराजं, थ्व शुभसमाचार याकनं हे सिद्धार्थ कुमारयात न्यंके छ्वय्माः धका राज-दूत छम्हसित

(२०)

राहुल कुमारया
जन्म

सःता, "हे भणे, याकनं वना थ्व शुभस-
माचार सिद्धार्थ कुमारयात कना वा"
धका आज्ञा बिल । व वनाः बग्गीले च्वना वया च्वंम्ह सिद्धार्थ
कुमारयात थुगु शुभसमाचार कन । अन, वस्पोलं उगु समाचार
न्यनाः, "राहु उत्पन्न जुल" धकं, धया विज्यात । सिद्धार्थ
कुमारं उलि धाःगु न्यनाः राज-दूत ल्याहाँ वन । जुजुं दूत
याके, "राजकुमारं छुं मधाःला" धका न्यसंली दूतं, "राहु
उत्पन्न जुल धकं धाल" धका उत्तर बिल । अले शुद्धोदन
महाराजं, "अथे जूसा जि छयचाया नां थनिनिसें 'राहुल' जुल"
धकं आज्ञा दयकाः विज्यात । तस्मात् सिद्धार्थ-पुत्रया नां
'राहुलकुमार' जुल ।

बोधिसत्व नं म्येम्येखुनु स्वया गाक्कं हे सन्तोष जुसे मुसु
मुसुं न्हिलाः नगर चाःहिला लायकुली ल्याहाँ विज्यात । थुगु
बखते प्रासादया दके च्वेच्वंगु ऊयाले च्वनाः
कृषागौतमीया
शान्तिपद
च्वंम्ह कृषागौतमी धयाम्ह क्षत्रिय कुमारीं,
वस्पोल राजकुमारया श्रीसौभाग्य खनाः
सुमधुरगु स्वरं थथे प्रीतिवाक्य न्यंकल :-

"व माता शान्तजू धात्थें शान्तजू व पिताजु नं ।

थज्याम्ह गुम्हस्या स्वामी व मिसा शान्त धात्थेंनं ॥" ❀

थुगु शान्तिपद न्यनाः सिद्धार्थ कुमारं थथे मती ल्वीकलः-

❀ निञ्जुता नून सा माता निञ्जुता नून सो पिता ।

निञ्जुता नून सा नारी यस्सायं ईदिसोपति ॥" (जातक)

“श्व कुमारीं जितः शान्तिपूर्वक च्वना च्वन धका धाल ;
धाथेंयागु शान्ति जा रागादि क्लेश ब्याकं मन्त धाय्वं तिनि
जुई ।”

थथे मतील्वीकाः बोधिसत्वं पुनः, ‘अहा ! श्व कुमारीं
जितः अतिकं हे शान्तिगु भिगु खँ न्यंकल’ धकं हर्ष तायाः,
‘अवश्यनं जि गृहत्याग याना शान्तिपद माःवने’ धका मती दृढ
याना, थःमं क्वखाया तःगु लक्ष मूल्य वंगु मोतियागु माला, व
कुमारीयात पारितोषिकयागु रूपं बीके छ्वत । कृषागौतमीं व
मोतिमाः कया हर्ष ताया सिद्धार्थ कुमार थःगु ऊपरे आसक्त
जुल धकं भालपा च्वन ।

वस्पोल लायकुली थ्यनाः थःगु क्वथाय् द्वाहां बिज्याना
श्रीशयने गोतुला बिज्यात । सदानं थें तुं प्याखँम्बोत वयाः

नाना तरहं पह कयाः अनेक प्रकारं म्ये हाला,
बाजनं थानाः प्याखँ ल्हुल । बोधिसत्व पलख
अथें च्वना बिज्यानाः लिपा थःगु बैराग्यरूपी
विरूपता

विचार सागरे दुबिना न्ह्यो वयकाः बिज्यात । बोधिसत्व जक
न्ह्यलंब्वाःगु खनेवं प्याखँ ल्हुइपिं मिसात नं, गुम्हसिया नितिं
कीपिं प्याखँ ल्हुय माःगु खः, उम्ह व्यक्ति स्वयं न्ह्यो वयके
धुंकल धासेंली कीपिं जक प्याखँ ल्हुया च्वनां छुयाय् !” धकं
धाधां अन अनसं तुं सकलें न्ह्यलं व्वात ।

धौछिति लिपा बोधिसत्वया न्ह्यलं चाय्वं दना स्वगु बखते
प्याखँम्बोत सकलें अन अनसं तुं न्ह्यो वयका च्वंगु खना अन,
गुलिं मिस्त भोसुनाः च्वन, गुलिं मिस्त थसःपाया च्वन, गुलिं

चत्तावाना च्वन, गुलिं कोवसं पुला च्वन, गुलिसिया ब्वहले वीणादु, गुलिसिया ल्हाती बाँसुरी दु; गुलिं मिस्त न्ह्यले हाला च्वन, गुलिं मिस्त, न्ह्यले ख्वयाः च्वन; गुलिं न्ह्यले न्हिला च्वन, गुलिं न्ह्यले ल्वाना च्वन, गुलिं मिस्त 'घुरू घुरू' याना न्ह्योसः वयका च्वन, गुलिं मिस्त 'किरी किरी' याना वा न्ह्ययाः च्वन, गुलिसिया छ्योँ गुलिसियां म्हे, गुलिसियां कपाले; गुलिसिया म्हे छखे वसः छखे, गुलिसियाँ सँ फः फः गुलिंमिस्त म्हुतु वाआँ खाया च्वन, गुलिंमिस्त मिखा त्वलहँ कना च्वन; मानो संग्रामे सीपि उखें थुखें वाछ्वया तःपि थें च्वना च्वन । अतिकं ग्यानापुसे च्वंगु दिप थें अनयागु दृश्य जुया च्वन ।

उगु दृश्य खनाः वस्पोलया मती थथे जुल,—“अहो ! जिजा थुजोगु ग्यानापुसे च्वंगु सीपि उखें थुखें वाँछ्वया तःगु दिपे धका च्वंच्वना खनी । थुजोगु दुर्लभगु सिद्धार्थ कुमारबा गृहत्याग मनुष्यात्मभाव प्राप्त याना कया माया मोहसं भुले जुया च्वनेगु जा अतिकं अयोग्य । अत- एव थौं हे गृहत्याग याना जन्म मरण मदुगु निर्वाणपद अवबोध याना जगतोद्धार याय् ।” अले वस्पोलं, उगुनुयागु हे रात्री गृहत्याग याना वनेगु निश्चय याना खाटां बवाहा वयाः, “थन सुदु हाँ ?” धकं धया बिज्यात । अले अन, लुखाय्सं छ्योँ दिका न्ह्यलं ब्वानाः च्वंम्ह छम्ह सारथीं “आर्य पुत्र ! जि दु थन” धका धाल । अले वस्पोलं छन्नयात थथे आज्ञा दयकाः बिज्यात —

“छन्न ! थौं जि महा राज्यसम्पत्ति त्याग याना जगतया

कारणे महाभिनिष्क्रमण याय्गु जुल । जित सल छम्ह तयार या ! ”

छन्नं, “हवस्” धका प्रत्युत्तर बिया, इलां प्यना नस्वागु चिकंमत च्याका तःगु सलगले वना सल ल्योवन । अन छन्नं अतिकं बल सम्पन्नम्ह कन्थक अश्वराज खनाः ‘थौं, थ्व हे सलयात काठी कसे याय् मालि, धकं न्ह्योने वना कन्थक सलयात काठो कसे यात । कन्थक सलं, ‘थौं थुजोगु रात्रीया बखते जितः काठी कसे याःगु म्येतां खइमखु अवश्यमेव सिद्धार्थं कुमार थौं प्याहां वनीगु ज्वीमा । म्ये म्येगु दिने थें साधारण छांतं काठी कसे याःगु नं मखु, थौ जा जित अतिकं क्वातुक्क काठी कसे याना च्वन’ धकं मती ल्वीकल ।

छन्नयात सल काय्के छ्वयाः थः स्वयं, ‘प्रिय पुत्र राहुल कुमारया खा छको स्वयमाल’ धका यशोधरा देवीया क्वथाय् वना लुखा खापा चाय्कल । उगु बखते यशोधरा देवीया शयनागारे सिचुस्से च्वंक तिमिला खया च्वंगु थें अतिकं नस्वाःगु चिकंमतया जः खया च्वन । राहुलमाता, जीस्वाँ आदि नस्वागु स्वाँमालां छायापा तःगु श्रीशयने, राहुल कुमारयात थःगु ल्हा फुंग तयका स्वय्हे ययिपुसे च्वंक शान्तिपूर्वक दाना च्वन । अन, बोधिसत्व लुखा-खल्वीसं तुं दना, “अहा ! क्या आनन्द मां व काय् निम्ह दाना च्वन ! देवीया ल्हा चीका पुत्र राहुल-यात काय् अवश्यनं देवीया न्ह्यलं चाई । न्ह्यलं चाय्वं जिगु थ्व महानगु गमनस बिघ्न जुई । बुद्धज्वी धुंका हे जक पुत्रया खाः स्ववये” धकं मती निश्चय याना अनं ल्याहां विज्याना

तप्यंक प्रासादं क्वाहां बिज्यात ।

प्रासदं क्वाहां बिज्याना कन्थक सल याथाय वनाः, “हे कन्थक, थौं छं जितः तरे या, जिं छंगु सहायता कया बुद्धत्व प्राप्त याना देव सहित सकल लोकयात तरे याय्” धकाः सलम्हे गयाः, छन्न सारथीयात कन्थकया न्हिप्यं ज्वंकाः, अनेक जन समूह पाः च्वना च्वंगु राजभवनया ध्वाखां, सुनानं हे वाःमचाय्क प्याहां बिज्यात । उगु बखते बोधिसत्वयात लिगनेमाल धका आकाशे च्वना च्वंम्ह वशवर्ति मारदेवं वस्पोलयात थथे धालः-

“भो राजकुमार, थुजोगु राज्यश्री तोलताः वने मते । थनिं न्ह्यन्हु त्वालं छन्त चक्रवर्ती जुजुया पदवी प्राप्त जुई । निदोल चिकिधंगु द्वीप व प्यंगू द्वीपया अधिपति जुया राज्य चलेयाय् दई । थुजागु श्रीसुख तोलताः प्याहां वने मते ल्याहां हुं !”

“छ सुखः ?”

“जि वशवर्ती देवराज खः”

“हे मार, जिं नं सिया जितः चक्रवर्ती राज्यसम्पत्ति प्राप्त जुई धका । जितः अजागु राज्य-सुख माःगु मदु । जगतप्राणीपि उद्धार याय्त, फिगू लोकधातु कम्पज्वीक जि सर्वज्ञबुद्ध जुये” धकं बोधिसत्वं आज्ञा दयकाः बिज्यात । मारं, “थनिंनिसें छंगु चित्ते कामवितर्क, व्यापादवितर्क हिंसावितर्क, जुल धाय्वं जिं छन्त याय्गु स्यूका” धका उखुनु निसें वस्पोलया ल्यूल्गु जुयाः, वस्पोलया दोष माणाः जुल ।

बोधिसत्त्व नं, लाय् धुंम्ह डा तोता व्छयथें थःगु ल्हाते
 वयधुंकःगु चक्रवर्ती राज्य सम्पत्ति खै फाय्थें त्याग याना
 भतिचा हे आशा मतसे, दिल्ला (आषाढ) पुन्हीया दिने
 उत्तराषाढ नक्षत्रे अनेक प्रकारं देवगणपिसं पूजा याकाः महानगु
 राज्यसम्पत्ति त्याग याना प्याहाँ बिज्यात । थुगु बखते वस्पो-
 लया उमेर न्यीगुदं दुगु जुल ।

द्वितीय खण्ड

सिद्धार्थ कुमारया भिक्षुभावंनिसं बुद्धजुयाः न्हेगू सप्ताह तक)

परिच्छेद ४

सिद्धार्थ कुमार कपिलवस्तु नगरया सीमान्ते थ्यन ।
वस्पोलया कपिलवस्तु नगर छको स्वयगु इच्छा
सिद्धार्थ कुमारया जुल । इच्छा जुई मात्रं देवतापिसं देवानुभावं
भिक्षुभाव कन्थकयात नगर पाखे फःहियका बिल । नगर
स्वयधुनेवं वस्पोलं कन्थकयात वनेगु इशारा बिल । कन्थक सल
अनंनिसं व्वांवन ।

थुकथं चांचां गमन याना स्वंगू राज्य पार याना स्वीगू
योजन मार्ग वने धुसंली वस्पोल छगू नदी तीरे थ्यंकः बिज्यात ।
अन, वस्पोलं छन्न सारथीयाके, “थ्व नदीया नां छु” धका
न्यना बिज्यात । छन्नं, “थ्व नदीया नां अनोमा” धकं उत्तर
बिल । “अथे जूसा जिगु प्रव्रज्या नं थन हे जुइ” धका वस्पोलं
कन्थक सलयात नदीपार वनेगु संज्ञा विया बिज्यात । कन्थक
सल, छन्नयात थःगु न्हिप्यं ज्वंका तिन्हुया नदीपार वन । बोधि-
सत्त्व सलम्हं क्वहाँ बिज्याना, वहचूं लायातःगु थें जागु फी
द्योने च्वना छन्नयात सःता थथे आज्ञा दयका बिज्यात “प्रिय
छन्न ! थ्व जिगु राजवस्त्र व कन्थक सल ज्वना छ छें ल्याहाँ
हुँ !

थुगु खँ न्यना छन्नं थथे धाल-
 “देव ! जिनं प्रव्रजित जुई ।”

तर वस्पोलं वयात प्रव्रजित जुइगु अनुमति विया विमज्यासे स्वको तक्क छन्नयात गना, “प्रिय छन्न ! यदि छन्नं आ हे प्रव्रजित जुल धाःसा जि पिता शुद्धोदन महाराजयात, जि प्रव्रजित जूगु खँ सुनां कंवनी ! तस्मात् छ थुगु आभरण व कन्थक सल ज्वना वना महाराजयात, जि जगतोद्वार याय्त भिक्षु जुया वन धका कनाब्यु । बुद्धज्वी धुंका लिपा जि छन्त प्रव्रजित याना उद्वार याय्” धकं आज्ञा दयका कन्थक सल व आभरणपों छन्नयात लःल्हाना विया विज्यात ।

अले वस्पोलं, ‘श्व जिगु ताताः हाकःगु सँ भिक्षुरूपयात मलो’ धका थःगु खड्ग कया, देपाःगु ल्हार्ति सँ ज्वना जवगु ल्हार्ति सँ त्वाल्हानाः, ‘यदि जि बुद्धज्वीमह खःसा श्व सँ आकाशे तुं थाना च्वनेमा’ धकं सँप्वांय् आकाशे वांछ्या विज्यात । सँ त्वाल्हाय्वं वस्पोलया शिरे निलांगू निलांगू सँ ल्यना च्वन । उगु सँ जवपाखें चाः चाः तुलाः छयँलसं प्यप्पुनाः च्वन । अवलेसंनिसें वस्पोलयात सँ खाय् माःगु आवश्यकता मन्त । सदानं वहे छगू स्वभाव जुयाः च्वना च्वन ।

उगु सँप्वांय्, छगू योजन तक च्वे थाहाँ वना आकाशे थाना च्वन । अले शक्रदेवेन्द्र वया उगु सँ अत्यन्तादरपूर्वक सुवर्ण घाहाले फया कयाः तावतिस देवलोके यंकाः, ‘चूडामणिचैत्य’ धकं नां तया भक्तिपूर्वक पूजा सत्कार याना तल ।

पुनः वस्पोलं थथे मत्ती ल्वीकल, ‘श्व र्सेसमयागु राज वस्त्र

भिक्षुरूपयात् मलो ।' थुगु वस्पोलया संकल्प, काश्यप बुद्धया समय वस्पोलया विश्वासी मित्र जुया च्वंम्ह घटिकार ब्रह्मां सीका काल । सीका, 'छगू बुद्धन्तर न्हापा थ्व सिद्धार्थ कुमार जिम्ह विश्वासी मित्र खः थौं थ्वस्पोल राज्य श्रीसम्पत्ति ब्याकं खै फाय् थें त्याग याना जगतोद्धार याय्त भिक्षु ज्वीगु विचार याना च्वन धका श्रमण परिष्कार ज्वना वया वस्पोल-यात् लःल्हाना बिल । बोधिसत्वं, घटिकार महाब्रह्मां ब्यूगु चीवर वस्त्रं पुना पात्र कया भिक्षु भेष धारण याना, "प्रिय छन्न ! छ वना जि पूज्य मां ब्वापिन्त जिगु भाषं शुभ कुशल बिचा याना जि म्हंफु धकं धया ब्यू" धका छन्नयात् आज्ञा दय्का बिज्यात् ।

छन्न नं, वस्पोलया वचन उल्लंघन याय् मफया अतिकं हे दुःखी जुया, मिखा जाय्क ख्वबि तथा बोधिसत्वयात् स्वचाः चाःउला श्रीचरणे भागियाना, छपाल्हाति
छन्न सारथीया कन्थकया लगाम् ज्वना छपाल्हाति आभरणपो
विरह ज्वना मंमदु मंमदु ल्याहाँ वन । कन्थक सल,
 बोधिसत्वया कोमलगु प्रियवचन लुमंकुसे लिफ स्वस्वं, 'आः हानं थ्वस्पोलया दर्शन गबले याय् देई' धका विरह यायां वना च्वंगु बखते, बोधिसत्वया रूप मिखां न्ह्याय्मदुसेलि, हृदय शोक थामे याय् मफया नुःगपा तज्ज्याना अनसं प्राणत्याग याना वन । प्राणत्याग याना तावतिस देवलोके कन्थक देवपुत्र धाय्का जन्म जूवन ।

न्हापा जा छन्नयात् छगू जक शोक, छगू जक विरह, छगू

जक दुःख दुगु खः । कन्थक सल मदुसेली वयात निगू निगू दुःख
जुल । अन छत्रं दुःख सहयाय् मफुत । मफयां छु याय् ! यायगु
उपाय वयात म्येगु छुनं दुगु मखुत । आखिरे व याकःचा जंगले,
विरह यायां मिखां ख्वबि सो सो वय्काः, हिकु हिकुलना ख्व
ख्वं कपिलवस्तु स्वया ग्याहां वन ।

परिच्छेद ५

सुथे जुसेली कपिलवस्तु नगरया राजभवन बोधिसत्व
मदुगु खँ सिल । राजभवने च्वंपिं सकलें
ब्याकुल जुया च्वन । क्रमशः थ्व खबर जुजुया
थाय् थ्यन जुजुया म्हफुले जुया वल । अन,
शुद्धोदन महारजं, “हे भणे, याकनं सल गया जि पुत्र सिद्धार्थ
कुमारयात माला हति” धकं आज्ञा बिया दिशा दिशापत्तिकं
माय्के व्छत ।

अहो ! म्हिगतिति हर्षं ख्वबि हाय्का रसरङ्ग याना
च्वंगु राजभवन, थौं फिजां-मिजां दना सकलें वियोगी जुया
विस्मातया ख्वबि वयका च्वंच्वन । प्रजापती गौतमी, यशोधरा
देवी प्रमुख राजभवने च्वंपिं सकलें विरह याना च्वन । नगर-
वासी मिसामिजं सकलसयां नुगः खुलु खुलु मिन । अहो संसार;
प्रेमगु वस्तु ब्याकं शोकं अन्त जुया च्वन ! संयोगगु वस्तु
ब्याकं वियोगं अन्त जुया च्वन !!

अज्याथाय् लाक्क छन्न सारथी राजभवने थ्यंकः वल ।
 जुजुं वयाके सिद्धार्थ कुमारया बारे प्रश्नयात । उगु बखते छन्न
 सारथी, तोलेजुया मिखाय् जाय्क ख्वबि तया निरुत्तर जुया
 च्वन । अले जुजुं वैत धैर्यं बिया विज्यात । जुजुं धैर्यं ब्यूसैली
 छन्न सारथीं, “महाराज ! वस्पोल कुमार घटिकार महाब्रह्मां
 ब्युगु काषायवस्त्र पुना भिक्षु भेष कया, जित थ्व वस्पोलया
 राज-वस्त्र व कन्थक सल बिया, छल्पोलपिन्त समाचार कहुं
 धका लित व्छया हया वस्पोल स्वयं जंगल पाखे विज्यात ।
 कन्थक सलं शोक थामे याय् मफया लँय्सं प्राण तोता वन”
 धका दुःखपूर्वक निवेदन यात । थथे हे, प्रजापती गौतमी व
 यशोधरा देवीयात नं कन ।

परिच्छेद ६

उखे बोधिसत्त्वं उथासं सत्तिक च्वंगु मल्ल जुजुपिनि अनु-
 प्रिय धैगु आम्रवने न्हेन्हु तक च्वना प्रब्रज्या सुख अनुभव याना
 विज्यात । अनंली स्वीगू योजन मार्गं छन्हुंतुं
 गमन याना राजगृह नगरे थ्यंकः विज्यात ।
 अन, वस्पोल छेँखा पत्ति भिक्षा पवं विज्यात ।
 वस्पोलयागु सुवर्ण वर्णगु रूप खना, नगरे
 च्वंपिं मनूतय्सं सुनानं हे वस्पोलयात थुम्ह उम्ह थका म्हसीके
 मफुत । थ्व समाचार क्रमशः मगधेश्वर बिम्बिसार जुजुया
 न्हाय्पने थ्यन । अले जुजु प्रासादया तले थहाँ वना दकेसिबे

राजगृह नगरे
 बोधिसत्त्वया
 भिक्षाटन

च्चे च्वंगु ज्ज्यालं च्वना बोधिसत्वयात् स्वया आश्रयं चाया राजपुरुषपिन्त सःता थथे आज्ञा बिल, “हे भणे, थ्व पुरुष सुख बांलाक परीक्षा याना स्व ! यदि थ्व अमनुष्य खःसा नगर द्वारं प्याहाँ वनेवं अन्तरध्यान जुया वनी । देव खःसा आकाशे थाहाँ वनी । नाग खःसा पृथ्वीसं दुबिना वनी । मनुष्य खःसा छथाय् च्वना प्राप्त जूगु भिक्षा भोजन याइ !” थुगु आज्ञा न्यना राजदूतपिं बोधिसत्वया ल्यूल्यु वन ।

बोधिसत्व नं, ‘थुलि भोजनं जिगु प्वा छगः जाइ धकं भिक्षा पवने सिधय्का, द्वाहाँ बिज्यागु नगरद्वारं तुं ल्याहाँ बिज्याना पाण्डव पर्वतया किचले पयतुना, पूर्व पाखे स्वया भोजन याना बिज्यात । राजदरवारे उत्तमरूपं पुलां पुलांगु जाकिया भोजन याना च्वंम्ह वस्पोल बोधिसत्वयात्, उगु ल्वाकः ब्वाकः ज्याःगु भोजन याय्माःगु वखते म्हुत्वी उलु उलुं थाहाँ वल । उगु अवस्थाय् वस्पोलं थःत थःमं थुकथं उपदेश याना बिज्यात—

“सिद्धार्थ ! छ राज्य श्रीसुखे च्वना च्वंगु बखते छन्हु छं भिक्षुया रूप खना, जिनं थथे भिक्षु जुया भिक्षा पवना नये धका प्रार्थना यात । थौं छं, थ्व भोजनयात् घृणा याना वाक्की थया च्वन । छाय् वाक्की थया ? न्ह्याथें जागु आहार नं प्वाठे दुने वनेवं मल—मूत्र जुइ धका मस्यूला ? भोजन याय् माःगु केवल जीवन रक्षा याय्त सम्म ख धका मस्यूला ? तस्मात् धर्मपूर्वक लाभ जूगु थ्व भिक्षा भोजनयात् घृणा मयासे प्वाठे पित्याःगु तंकेया नितिं ग्रहण या !”

थुगु प्रकारं आत्मोपदेश याना अप्रिय भाव मदयका भोजन

याना बिज्यात ।

वस्पोलं भोजन याना बिज्यागु खना राजदूतपि व्वां वना
मगध देशया जुजु बिम्बिसारयात व खबर कन । बिम्बिसार
जुजु, खबर न्यने मात्रं हथाय् मथाय् चाया
बिम्बिसार जुजु रथे च्वना वस्पोल दुथाय् वन । वस्पोलया
नाप लागु सम्मुखे थ्यनेवं रथं क्वाहाँ वया वस्पोलया
न्ह्योने वना नमस्कार याना छखे लिना फेतुत । छखे लिनाः
फेतुना च्वंम्ह बिम्बिसार जुजुं, वस्पोलया आचरणे सुप्रसन्न जुया
वस्पोलयात थःगु राजभवनेसं च्वना राज्य सुखभोग याना थःगु
राज्य पालन याय्या नितिं प्रार्थना यात । बोधिसत्त्वं बिम्बिसार
जुजुयात थथे आज्ञा दय्का बिज्यात—

“भो महाराज, जितः थुजागु सांसारिक सुखभोगया आव-
श्यक दुगु मखु । जि, थःगु शाक्यराज्य तोता प्रब्रजित जुयागु
लोकोतर निर्वाण—धर्म गवेषण याय्त खः ।”

हाकनं नं जुजुं वस्पोलयाके अनेक प्रकारं याचना यात ।
तथापि वस्पोलं स्वीकार याना बिमज्या । अले जुजुं, “अथे जूसा
छलपोल बुद्ध जुया बिज्याय् धुनेवं जितः उपदेश याय्त थन
बिज्याहुं” धका प्रार्थना यासेली वस्पोलं, “ज्यू” धका वचन
बिया बिज्यात ।

बिम्बिसार जुजुयात वचन विया अनं छसिनिसें वस्पोल
उगु समय प्रख्यात जुया च्वंपि आलार कालाम, उद्दक रामपुत्र
आलार व उद्दक- वैपि पण्डितपिनि आश्रमे बिज्यात । अन,
पिनि आश्रमे आलार कालाम व उद्दक रामपुत्रपिनि आश्रमे

चवना वस्पोलं, 'आकिञ्चन्यायतन व नैवसंज्ञानासंज्ञायतन' धैगु अरूपी समापत्ति ध्यान प्राप्त याना 'थुलि बोधिज्ञान लाइ मखुनि' धका वस्पोल, आश्रम तोता: अनं याकचा सरासर उरुबेल वने विज्याना, 'थ्व वन तपश्चर्या याइपिन्त अतिकं उत्तम' धका अनसं चवना विज्यात ।

परिच्छेद ७

उगु बखते कपिलवस्तु नगरे, सिद्धार्थं कुमारया लक्षण सोपिं च्याम्ह ब्राह्मणपिं मध्ये दके चीधीम्ह कौण्डन्य धैम्ह पण्डित छम्ह जक दनि । अले वं, सिद्धार्थकुमार प्रब्रजित जुया उरुबेल वने वन धा:गु खँ न्यना थ: पासापिनि

पञ्चवर्गीय छेँ वना, "यदि छिमि अबुपिं दुगु जूसा थौं अवश्यनं वस्पोल बोधिसत्वया ल्यूल्यू प्रब्रजित जुल जुइ । आ: अपिं दुगु मखु अकिं ङीपिं प्रब्रजित जुयनु" धका धाल । तर अपिं सकलसियां राय छगू हे मजू । कौण्डन्य व मेपिं प्यम्ह पण्डितपिनि काय्मस्त छगोल जुया प्रब्रजित जुल । न्याम्हं छगोल जुया प्रब्रजित जूपिं जुया निंति इमित, पञ्चवर्गीय भिक्षुपिं धका धाल । इपिं छसिनसें गामे, नगरे भिक्षा फवफवं बोधिसत्व विज्याना च्वंथाय् वना वस्पोल बोधिसत्वयात खुदँ तक सेवा यात ।

पञ्चवर्गीपिसं सेवा याका वस्पोल बोधिसत्वं खुदँ तक अनेक

प्रकारया दुष्करचर्या याना बिज्यात । अनेक प्रकारं दुष्करचर्या
 बोधिसत्वया याना बिज्यात नं इच्छापूरणं ज्वीक बोधिज्ञान
 दुष्करचर्या प्राप्त मज्जूसेलि वस्पोलं, उगु हठयोगादि शरी-
 रयात पीडा जक बियेगु, ज्ञान रहितगु, प्रज्ञा
 रहितगु-मार्गयात त्याग याना, अतिकं गंसि जुया क्वेंकाली
 जक जुया च्वंगु थःगु शरीरयात पालन मयासे जिइ मखुत धका
 छसिनसें आहार ग्रहण याना शरीर पोषण याना बिज्यात ।

अले अन, सेवा याना च्वंपि पञ्चवर्गीपिनि मने बोधिसत्वया
 प्रति विश्वास कम जुया थुजोगु प्रकारं थाकुक्क घोरतपस्या
 यासे, नयेगु त्वनेगु समेतं त्याग याना आहार-शुद्धि याना नं
 बुद्धज्वी मफु धासेली, आः हानं साक्क भिक नयाः शरीर ल्होका
 बुद्धज्वी फइ ला ? धका थःथःपिनि पात्र चीवर ज्वना वस्पोल-
 यात अनसं तोता किंच्यागू योजन न्यासिवना ऋषिपतन
 मृगदावने वन ।

पञ्चवर्गीपिसं तोता वने घुसेली वस्पोल, छसिनसें भिक्षा
 पवपवं भोजन यासे थःगु स्वास्थ्य ठीक याना माःगु ध्यान याना
 च्वना बिज्यात । कथं थें (बछला थ्व) बैशाख शुक्ल थ्यंकः
 वल । बछला थ्व (बैशाख शुक्ल) या चतुर्दशी खुनु रात्रीया
 तृतीय प्रहरे वस्पोलं थथे स्वप्न खन-

“(१) हिमालययात फुस तथा, पूर्व व पश्चिम सागरे
 ल्हा निपा तथा, दक्षिण सागरे तुती कोलंका पृथ्वीले घना
 च्वना । (२) थःगु तेपुचां कुश बुया वया आकाशे खने मदयक
 थाहाँ वन । (३) थःगु तुतीपाली तुयूपिं, हाकुपिं इमू आदि कीत

उत्पन्न जुया पुलि थ्यंक तोपुया च्वन । (४) नानारंगयापि
कंगत प्यम्ह थःगु तुतीपाली न्ह्योने व्वया वया सकलें छगू रंग
जुल । (५) अशुचिया पर्वत द्योने च्वना नं भ्या भतिचा नं
थःगु तुति मकी ।”

थुकथं स्वप्न खना वस्पोल कन्है खुनु सुथ न्हाप्पनं दना
शारीरिक शुचिनिचि याय्माःगु ज्या याना, स्वप्नया अर्थ परि-
क्षण यासे अवश्य नं थौं जि बुद्ध ज्वी धका निश्चय यासे पात्र-
चीवर कया गां पाखे भिक्षा पव्वे वनेत प्याहां बिज्यात । तर गामे
द्वाहां वना भिक्षा पव्वेनेगु ई भतिचा मजुनिगु जुया निति
वस्पोल, उथाय्सं च्वंगु छमा तःमागु बरमा खना, अन बिज्याना
पूर्व पाखे स्वया फेतुना बिज्यात ।

उगु समये उरुवेल प्रदेशे सेनानी धयाःगु गां छगू दु । उगु
गामे सुजाता धयाम्ह कन्या छम्ह दु । छन्हुया दिने

सुजाता, व तःमागु बरमा छमा खना सिमाय्
द्यो दु धकं भालपा “यदि समान कुल गृहे वना
दके न्हापां जितः काय् मचा छम्ह दत धाःसा
देँदसं छपित जि गोक्षीरं पूजा सत्कार याय्” धका प्याना
तःगु दु । लिपा वया मनकामना पूर्ण जुल । अले वं, स्वाँया
पुन्ही (वैशाख पुन्ही)या दिने सुथ न्हाप्पनं लः छफ्रुति हे मतसे
क्षीर थुया दासीयात सःता, “हुँ, छ वना पूजा याय्गु बरमायाक्वे
बँबि पुना वा !” धका छ्वत । अन दासीं, सुथसिया क्यातुगु
निभालं कया क्कः धाया च्वंम्ह, स्वीनिता लक्षणं युक्तम्ह,
ययिपुसे च्वंक काषाय् वस्त्र धारण याना च्वना बिज्याना च्वंम्ह

(३६)

बोधिसत्वयात बरमाक्वे फेतुना च्वंगु खना, अवश्य नं वृक्ष देवता
क्वाहाँ वया च्वन' धका भालपाः हतपतं ल्याहाँ वना "भो देवी
थों छ्रिपिनि क्षीर दान कायूत वृक्ष देवता स्वयं अत्यन्त बांलाःगु
रूप धारण याना सिमाक्वे च्वंच्वन" धका सुजातायात कन ।
थ्व खँ न्यना सुजाता अतिकं खुशी जुया "यदि छं धाःगु खँ
धात्थें खःसा, थनिंसिं छन्त दासी-भावं मुक्त याना जि म्हाय्
तुल्य याना तये जुल" धका धया याकनं याकनं लुँया पात्रे क्षीर
तया लुँयातुं पुसां तोपुया, क्षीर पात्र थःगु छेँले तया दासी
लिसे अन वन । तापलंनसैं बोधिसत्वया सुवर्ण वर्णगु रूप खना
अतिकं खुसीजुया, खंथासंनसैं वस्पोलयात गौरव तया न्होने
वना वन्दना याय् सिधसैंलि सुजातां, "गथे जिगु मनोकामना
पूर्ण जुल अथे हे छःपिनि नं पूर्ण जुयमा" धका क्षीर जायक
दुगुलुँया पात्र वस्पोलया ल्हाती लः ल्हाना बिल । अन वस्पोलं
सुजाताया खा स्वया च्वंगु खना वं, "देव ! लुँया पात्र समेतं
छलपोलयात परित्याग यानागु जुल, ग्रहण याना कया बिज्याहुं"
धका प्रार्थना यात । अले वस्पोलं, व क्षीरपात्र शान्तिपूर्वक
ग्रहण याना कया बिज्यात ।

परिच्छेद ८

बोधिसत्व क्षीरपात्र ज्वना आसनं दब्ब बरमा चाहुला नेरं-
जरा नदी पाखे बिज्यात । अन, अनेक शतसहस्त्र बोधिसत्वभिं

लुँया पात्र थँन्हाक
 च्वीके यंकुगु

बुद्ध ज्वीगु दिने मोल्हुइगु थाय् दुगु जुल ।
 अले वस्पोलं, नदी तीरे क्षीर-पात्र तथा,
 नदी मोल्हुया चीवर पुने सिधेका पूर्व पाखे
 स्वया छथाय फेतुना उगु क्षीर भपा बिज्यात । क्षीर भपी
 सीधगु बखते जम्मा क्षीर पीगुप्ये जुल । क्षीर भपा बिज्याय्
 सिधेका खुसि सीथे वना, “जि थौं बुद्ध ज्वीगु अवश्य खसा थ्व
 पात्र थँन्हायाना वनेमा !” धका व लुँया पात्र खुसी वांछ्वया
 बिज्यात । अन व पात्र अखतँ च्वीके यंका छथाय् भँवरी लाना,
 चाःचाः हिला दुबिना वना न्हापा न्हापा यापिं स्वम्ह बुद्धपिनि
 पात्र दुथाय् नाग भवने लाःवन ।

थुगु पूर्व निमित्त खना वस्पोल अतिकं सन्तोष जुया
 बिज्यासे अनसं च्वंगु अतिरम्यगु भद्रशाल वने न्हिँच्छ ध्यान
 याना निभा विइगु ई जुसेली अले तप्यंक बोधिवृक्ष पाखे
 बिज्यात । लँ बिचे, सोत्थिय धैम्ह घाँय् कुबिया
 सोत्थिय ब्राह्मणवा
 घाँय् दान

वया च्वंम्ह ब्राह्मण छम्हसिनं वस्पोलयात
 खन । खना अति प्रसन्न जुया वस्पोलयात
 घाँय् च्याम्ह दान बिल । वस्पोलं नं स्वीकार याना कया
 बिज्यात । उगु बखते वस्पोलयात सकल देवगणपिसं पुष्पवृष्टि
 याना पूजा यात ।

सोत्थियया घाँय् दान कया वस्पोल छसिनिसें गयास थ्यंक
 बिज्याना बोधिवृक्ष दुथाय् बिज्यात । अन सिमाक्वे घाँय् लाया,
 सिमाय् लिधना पूर्व दिशा पाखे स्वया “जिगु
 शरीरे च्वंगु ला, हि गना छ्यंगू, क्वें हिनूजक

खनुरङ्ग अधिष्ठान

(३८)

ल्यना क्वेकाली जूसानं जि, थ्व आसनं बुद्ध मज्जतले दने मखु”
धका दृढ अधिष्ठान याना बज्जासन यासे सिमाक्वे फेतुना
बिज्यात ।

अले अन नमुचिमारं, ‘सिद्धार्थं बोधिसत्त्व जिगु बन्धनं
प्याहाँ वनीन’ धकं अनेक सहस्रत्र मार सैन्यपि ब्वना वया,
‘बोधिसत्त्व ! थ्व आसन छंगु मखु, थुगु आसनं दँ ! थुगु आसने
च्वनेत छं छु पुण्य याना वयागु दु ? उकिया
मार—विजय साक्षी सु दु ?” धका न्यन । थथे धाःगु न्यना
अन्थाय् बोधिसत्त्वं जि थन न मांया पाखें न बौया पाखें सुं दु,
असंख्य कल्पनिसें पुरे याना वयागु दानादि दशपारमिता सिवाय् ।
थ्व ब्याकं पारमी पुरे यानागु थ्व हे पृथ्वी मण्डले खः सिबे
मेथाय् मखु’ धकं मती ल्वीका मारयात, “हे मार, जि दशपारमिता
पुरे याना वयागु दु, थुकिया साक्षी माःसा थ्व हे पृथ्वी माता दु”
धका भूमिस्पर्श याना क्यना बिज्यात । वस्पोलं भूमि जक स्पर्स
याय् मात्रं, अनेक वा फय् वया, अनन्त कालनिसें संचय याना-
तःगु पारमी—पुण्यया प्रभावं, मारगण सकलें ग्याना पुनः लिफः
हे मस्वसे बिस्युं वन । थुगु प्रकारं मारगण लिसे संग्राम याना
निभा बीगु न्ह्यो हे सकल नमुचिमारगणपिन्त वस्पोल बोधिसत्त्वं
पराजित याना बिज्यात ।

मारगणयात त्याके धुंनवं अन महाब्रह्मादि देवगणपिसं
वस्पोलयात अनेक प्रकारं पुष्पवृष्टि यासे पूजा याना विजय
घोषणा यात ।

बुद्धत्व प्राप्त

थुगु प्रकारं ब्रह्मादि देवगणपिसं पूजा याका रात्रिया प्रथम भागे वस्पोलयात पूर्वानुस्मृति ज्ञान अर्थात् पूर्वजन्मया खँ सविस्तर सीका काय् फइगु ज्ञान अवबोध जुल । रात्रिया द्वितीय भागे च्युत्योत्पत्ति-ज्ञान अर्थात् उत्पत्ति व मरणया ज्ञान प्राप्त जुल । रात्रिया तृतीय भागे वस्पालं आश्रवक्षय-ज्ञान अर्थात् थुगु हेतुं थुगु दर्ई, थुगु हेतुं थुगु मदई; थुगु कारणं जन्म जुई, थुगु कारणं जन्मज्वी मखु धका सीका काय्गु ज्ञान गुकियात प्रतित्यसमुत्पाद-ज्ञान धाइ-उगु खंका कया बिज्यात । हानं जन्म काय् मोल धका सीका बिज्यात । आस्रव अनुशय ब्याकं नाश जुया वन । प्रत्यक्ष निर्वाण-धातु अवबोध याना बिज्यात ।

अले वस्पोलं उगु प्रतित्य समुत्पाद ज्ञान च्वंनसैं क्वे थ्यंकः, च्वंनसैं च्वे थ्यंकः, पुनः पुनः विचार याना बिज्याना च्वंगु बखते सकल फिगू लोकधातु कम्प जुल । थुकथं बुद्धया प्रीति-वाक्य दशलोकधातु उन्नाद याका बुद्धत्व प्राप्त याना, अरूणोदय जूगु बखते सर्वज्ञ-ज्ञान नं प्रतिबोध यासे, “अनन्त कालंनसैं संसारे चाःहिला बुद्धज्ञान माला जुजुं थौं जि बुद्धज्ञान थ्वाका काय् धुन । तृष्णा ब्याकं क्षय जुल । आस्रव ब्याकं विनाश जुई धुकल । पुनर्वार जिगु जन्म मन्त । जि संसार च्चन्धनं मुक्त जुई धुन” धका प्रीतिवाक्य प्रकाश याना बिज्यात । थुगु बखते नं वस्पोल बुद्धयात महाब्रह्मादि देवगणपिसं अनेक प्रकारं देवपूजा यात ।

थुकथं वस्पोल तथागत, स्वांया पुन्ही (वैशाख पुन्ही) खुनु

(.०)

बोधिवृक्ष मूले सर्वज्ञ बुद्ध जुया बिज्यात । थुगु बखते वस्पोलया उमेर स्वीन्यादँ फुना स्वीखुदँ क्यना च्वंगु जुल । वस्पोल बोधिसत्व महामाया देवीया कोखे च्वं बिज्या बले, लुम्बिनी उद्याने जन्म जूबले तथा आ थ्व बुद्धत्व प्राप्त जूगु बखते, छगू हे आकारं स्वीनिता शुभ लक्षण लोके खने दत । भूमिकम्प नं जुल ।

परिच्छेद ६

अन वस्पोलं थथे मती ल्वीका बिज्यात, “कल्पशतहस्रा-
धिक प्यंगू असंख्य कालंनिसें थ्व बोधिपल्लंकया कारणे जि
संसारे चाःहिला जुया । उलिया भित्रे जि
अनेक अलंकृतगु थःगु छयों त्वाल्हाना दान
बिया । मिखा लिकया दान बिया । नुगः
लिकया दान बिया । ला ध्यना दान बिया । जालिकुमार थें
जापिं काय्मस्त, कृष्णाजिनी थें जापिं म्हाय् मस्त, महारानी
थें जापिं स्त्रीपिं नं दान बिया । थ्व जिगु आसन विजयासन
जुल । थन च्वना जिगु संकल्प पूर्ण जुल ।”

थथे मती ल्वीका वस्पोल बुद्ध, उगु हे आसने छगू सप्ताह-
तक च्वना कोटि कोटि समापत्तिध्यान याना विमुक्ति सुख
अनुभव याना बिज्यात । थ्व वस्पोलया बुद्धत्वं लिपायागु प्रथम
सप्ताह जुल ।

छगू सप्ताह तक वस्पोल अन छगू हे आशने च्वं च्वंगु खना
द्वितीय-सप्ताह गुलि देवतापिनि मती थथे सन्देह जुल “थ्वन्हु
अनिमिस-चैत्य मसि दयका नं थ्वस्पोल वज्जासनं दना बिम-
 ज्यानि आःतकं बुद्ध मज्जनिया ला कि !”

अले वस्पोलं. देवतापिनि मती च्वंगु सन्देह सीका न्हेन्हु
 दुखुनु उगु आसनं दना आकाशे थाहाँ विज्याना अनेकविध
 प्रातिहार्य ऋद्धि क्यना, देवगणपिनि सन्देह दूर यासे आकाशं
 क्वाहाँ विज्यात । अले बोधिवृक्षया पूर्वोत्तर दिशा भागे दना
 विज्यासे वस्पोलं “थ्व सिमाक्वे च्वना जितः सर्वज्ञ-ज्ञान प्राप्त
 जुल । थ्व सिमा जितः अतिकं उपकार जुल’ धकं भालपा,
 लोकयात सर्व प्रथम ‘कृतज्ञता-धर्म’ यागु-क्रियात्मक रूपं-शिक्षा
 बिया विज्यासे, छगू सप्ताह तक मिखा फुति मयासे बोधिवृक्षयात
 स्वया ‘नेत्रपूजा’ याना विज्यात । उगु स्थानयात अनिमिस-
 चैत्य धकं धाल । थ्व वस्पोलया बुद्धत्व लिपायागु द्वितीय
 सप्ताह जुल ।

अनली वस्पोल बोधिवृक्ष व थः दना च्वंथासं दथ्वी लाक
 पूर्व व पश्चिम स्वया छगू सप्ताह तक धर्मया मनस्कार यायां
तृतीय-सप्ताह चंक्रमण याना विज्यात । उगु स्थानयात
चंक्रमण-चैत्य चंक्रमण-चैत्य धकं धाल । थ्व वस्पोलया
 बुद्धत्वं लिपायागु तृतीय सप्ताह जुल ।

तदनन्तर वस्पोल, बोधिवृक्षया पश्चिमोत्तर दिशा भागे
 विज्याना देवतापिसं दयकातःगु स्तनमय कुटिस च्वना विज्यात ।

चतुर्थ सप्ताह
रत्नाघर-चैत्य

अन नं वस्पोलं छगू सप्ताह तक धर्मया
गम्भीरता विचार यासे विमुक्ति सुख अनुभव
याना विज्यात । उगु स्थानयात रत्नाघर-चैत्य
धकं धाल । थ्व वस्पोलया बुद्धत्वं लिपायागु चतुर्थ सप्ताह
जुल ।

पञ्चम-सप्ताह
अजपाल वृक्ष

थुकथं प्यंगू सप्ताह बोधिवृक्ष समिपस बिते याना विज्याना,
न्यागूगु सप्ताहे बोधिवृक्षया पूर्व भागे च्वंगु अजपाल धैंगु बरमा
क्वे च्वं विज्यात । उगु बखते वशवर्ती मार
राजा अतिकं दुःखी जुया च्वं च्वंगु खना,
तृष्णा, अरती, रागी धैपि मारया स्वम्ह
म्हाय्पि वया, “अबु ! दुःखी जुया विज्याय् मते, जिपि न्ह्याथे
धाःसां मिसात खः, जिमिसं बशेकाये मफूपि थ्व लोके सु दर्द ?”
धका धया भगवानया न्ह्योने वना स्त्री माया क्यना वस्पोलयात
अनेक प्रकारं प्रलोभन यात । अले भगवानं, “यस्सजितं नाव-
जीयति” अर्थात् गुम्हसिया विजय हानं थ्व लोके सुनानं अविजय
याय् फइ मखुत धका सिल व्वना विज्यात । मार पुत्रीपि
लज्जित जुया ल्याहाँ वन ।

उगु बखते अन, न्ह्यागु धाःसां ‘हुँ हुँ’ धाइम्ह अहंकारी
ब्रह्म, छम्ह वया वस्पोलयाके थथे प्रश्नयात ।—

भो गौतम गुथासं नसें ब्राह्मण जुई ? गुगु धर्म ब्राह्मण जुई ?”
भगवानं प्रश्नया अभिप्राय सीका थथे उत्तर विया विज्यातः—

“पाप फुके धुं कुम्ह, ‘हुँ हुँ’ जक धया अहंकार मयाइम्ह
निक्लेशम्ह, ध्यानीम्ह, अन्त स्यूम्ह ब्रह्मचर्यं पालन याय्

धुं कुम्ह, धर्मानुकूलं ब्राह्मणवाद यायसःम्ह छुकीसं रागादि
बन्धन मदय् धुं कुम्हेसित जि ब्राह्मण धाय् । थथे ज्वी फत
धाय्वं ब्राह्मण धाई । थ्वहे धर्म ब्राह्मण जुई ।”

थ्व उत्तर न्यनाः ब्रम्ह छचं ल्हुकु ल्हुकु संकुं ‘हुं हुं’ धाधां
वन । वस्पोल अन छगू सप्ताह तक धर्माभृतपान यासे च्वना
बिज्यात । थ्व वस्पोलया बुद्धत्वं लिपान्यागूगु सप्ताह जुल ।

पुनः वस्पोल उगु आसनं दना, बोधिवृक्षया थासं पूर्व
कुंचाय् च्वंगु मुचलिन्द-सिमा क्वे बिज्यात । अन सिमाक्वे
च्वना विमुक्तिधर्मया सुखानुभव याना च्वंगु
षष्ठम-सप्ताह
मुचलिन्द वृक्ष
बखते अतिकं घनघोर ज्वीक वा-फयवल ।
अले अन, मुचलिन्द सिमाय् च्वंम्ह नागराजा
वया, वस्पोलयात वां मदाय्केत, फसं मकय्केत, थःगु शरीरं
भगवान्यात न्हय्चा हिना, वस्पोलया छचो फुसे श्वेतछत्रं क्वीके
थें अतिकं विशाल रूपं थःगु फण फैले याना, वस्पोलया सुको-
मलगु बुद्धशरीरे छफुति नं वां मदाय्कुसे छगू सप्ताह तक
भगवान्यात रक्षा याना च्वन । भगवान् नं अन, सुगन्ध कुटि
दुने च्वने थें छगू सप्ताह तक च्वनाव विमुक्ति-सुख अनुभव
याना बिज्यात । छगू सप्ताह दसेली आकाश चक्कना वन ।
नागराजा, थःगु रूपहीका देवकुमारया भेष कया भगवान्यात
नमस्कार यासे, भगवान्या न्ह्योने च्वन । अले भगवान् वया
अभिप्राय सीका थथे सिलः ब्वना बिज्यात ।-

“सुखो विवेको तुट्टस्स सुतधम्मस्स पस्सतो ।

अब्ब्यापज्जं मुखं लोके प्राण भूतेसु संयमो ॥

सुखा विरागता लोके कामानं समतिक्कमो ।

अस्मिमानस्स यो विनयो एतंवे परमं सुखं 'ति ॥”

अर्थ— “सन्तोष, जुया च्वनेगु सुख ख, धर्म खंका च्वनेगु नं सुख ख, प्राणीपिनि उपरे संयम तथा व्यापाद मदय्का च्वनेगु नं सुख खः । कामरागादि अतिक्रम याना वैरागी जुया च्वनेगु नं सुख हे ख, 'जि' धयागु अहंकार मदय्का छ्वयेगु हे दके सिबे तःधंगु सुख खः ।” थ्व वस्पोलया बुद्धत्वं लिपायागु खूगु सप्ताह जुल ।

अनली वस्पोल, दक्षिण दिशा भागे च्वंगु राजायतन धंगु सिमाक्वे विज्यात । विज्यानाः सिमाक्वे फेतुना न्हयन्हू यंकं छगू हे आसने च्वना विज्यासे अने अनेगु रूप धर्मया रस पान याना छगू सप्ताह तक निरामिस प्रीतिसुख अनुभव याना विज्यात । थ्व वस्पोलया बुद्धत्वं लिपायागु न्हय्गुगु सप्ताह जुल ।

सप्तम—सप्ताह
राजायतन वृक्ष

न्हेगु सप्ताह तक वस्पोलं धर्मया जक रसपान यासे च्वना विज्यात । उलि भित्रे वस्पोलं न ख्वाः सिला विज्यात, न छू भोजन याना विज्यात, न मल मूत्र हे त्याग याना विज्यात । थुगु प्रकारं न्हेगू सप्ताह तक छुनं भपा विमज्यासे, न्हेगु सप्ताह बिते जुसेली वस्पोलं ख्वाः सिलेगु मती तथा विज्यात । शक्रदेवं भगवान्था मनया खँ सीका वस्पोलया न्ह्योने वना वासः— हल छगः लःल्हाना बिल । उगु वासः—हलः भपा विज्याय्वं वस्पोलया प्वाः शुद्ध जुल । पुनः शक्रदेवेन्द्रं हःगु दत्तिवन कया वाः चुला, ख्वाः सिला अनसं

इन्द्रया सेवा

सिमाक्वे च्वना विज्यात ।

उगु वखते तपुस्स भल्लुक धैपिं निम्ह दाजु—किजापिं,
 व्यापार यायत न्यासल गाडा ज्वना मध्यदेशे
 तपुस्स भल्लुकपिनि उक्काल धयागु प्रदेशे वनेत उथासं वना
 सत्तु दान च्वन । अले अमित, न्हापाया जन्मे थः थिथि
 जुया च्वंम्ह देव पुत्र छम्हसें आकाशे च्वना थथे धाल—

“हे भाजुपिं, थन राजायतन सिमाक्वे भगवान् बुद्ध विज्याना
 च्वंगु दु । वस्पोलं बुद्धत्व प्राप्त याना विज्यागु तःन्हु मद्दुनि ।
 छिपिं अन वना वस्पोलयात सत्तु आदि कस्ति दान ब्यू हूं ।”

इपिं नं सत्तु व कस्ति ज्वना भगवान् थाय् वना सादर
 प्रणाम याना, भन्ते ! कृपया थ्व आहार लल्हाना कया विज्याहुं
 धका विन्ती यात ।

बुद्धपिसं छुनं आहार ल्हातीं फया काइ मखु । उथाय्
 वस्पोलयाके, सत्तु फया काय्त् पात्र नं दुगु मखु । तस्मात्
 वस्पोलं, ‘छुकी फया काय्गु थ्व’ धका मती ल्वीका विज्यात ।
 वस्पोलं मती जक ल्वीके मात्रं चातुर्महाराजिक देवतापिसं
 वस्पोलयात माणिक्यादि रत्नया पात्र तया बिल । तर वस्पोलं
 उगु पात्र स्वीकार याना कया विमज्या । पुनः देवतापिसं लोहँया
 पात्र हया बिल । भगवानं प्यम्हं देवपुत्रपिनि पात्र स्वीकार
 याना कया थःगु ऋद्धि—बलं प्यंगलं छगः याना, तपुस्स भल्लु-
 कपिसं ब्यूगु सत्तु व कस्ति उकी फया कया विज्यात । सत्तु
 भपा विज्याय सिधयका वस्पोलं इमित धर्मोपदेश यासे दान,

(४६)

शील, भावनाया खँ आज्ञा दयका विज्यात । इपि भगवान्या
उपदेश न्यना अतिकं सन्तुष्ट जुया बुद्ध व धर्मया शरणे वना
वस्पोलया शिष्यपि जुया उपासक जुल । थुपि निम्हं दकले
न्हापां बुद्ध व धर्मया शरणे वंपि द्वेवाचिक (निगू वचनया)
उपासकपि जुल ।

अले इमिसं भगवान्याके, वस्पोलया शारीरिक चिह्न छगू
दुसा सदानं पूजा याना पुण्य प्राप्त यायू दइ धका निवेदन
यात । अले वस्पोलं थःगु छ्चले लहा छ्वया
केश-धातु केशधातु छम्हु कया अमित बिया विज्यात ।
अमिसं अत्यन्त आदरपूर्वक भगवान्या 'केश-धातु' फया काल ।
थःगु देशे वने धुँसेली अमिसं थ्व 'केश-धातु' गर्भे तया चैत्य
दयका नित्यप्रति पूजा सत्कार यात ।

Dhamma.Digital

तृतीय खण्ड

(धर्मोपदेशे अनुत्साहिततानिसं प्यीप्यंगु वरषावास तक)

परिच्छेद १०

धर्मोपदेशे
अनुत्साहितता

भगवान् राजायतन वृक्ष-मूलं दना बिज्याना पुनः अजपाल
बरमाक्वे बिज्यात । अन सिमाक्वे च्वना
धर्मया गम्भीरता कल्पना याना च्वना बिज्यागु
बखते वस्पोलया मती थथे जुल :-

“ध्व गम्भीरातिगम्भीरगु- खंकां खंके थाकुगु बोध जुय
थाकुगु, शान्त व प्रणीतगु, अतर्कावचरगु, निपुणगु पण्डितपिसं
थ्वीका काय्मा:गु- धर्मं जिं बांलाक्क थ्वीका काय् धुन । ध्व
जगत जुलसां पञ्चकाम रसे आसक्त जुया पेप्पुना च्वपिं, उकी
हे जक मन व्छइपिं । थुजोपिन्त, ‘थुगु हेतुं थुगु, थुगु हेतुं थुगु’
धका खंका काय्मा:गु गम्भीरातिगम्भीरगु प्रतित्यसमुत्पाद-धर्मं
अवबोध याके थाकुई । ‘सकल संस्कार निरोध जुयवं तृष्णा
निरोध जुया निर्वाण प्राप्त जुई’ धका खंका काय् नं थुमित
अपुई मखु ।”

इत्यादि कारणं याना वस्पोलया चित्त धर्मप्रचार यायगुली
अनुत्साहित जुल । थुगु कारणे वस्पोलं निम्न सिलः आज्ञा
दयका बिज्यात :-

“अति कष्ट सिया जिं ध्व धर्मं थ्वीकागु थौं थन ।
थ्वीकै मखु ध्व प्राणीनं छुयाय् धर्म कनां थन ॥

रागी द्वेषी तथा मोही तयसं श्वीके मफैगु श्व ।
 ज्ञानी गुणी सदाचारीं श्वीके माःगु श्व धर्म खः ॥
 खंकां खंके मफैगु श्व जन्म व्याधि बिनाशक ।
 निर्वाण थ्यंकयंकैगु सुक्ष्म धर्म अणूपम ॥
 रागे भुले जुया च्वंपि व्यक्ति खंकेगु दुष्कर ।
 मोह खसुं किका च्वंपि व्यक्तिला कं गनं खनी ॥” ❀

अले सहम्पति ब्रह्मां, भगवान्या चित्त धर्मप्रचार याय-
 गुली अनुत्साहित जूगु सीका, 'नाशज्वी श्व लोक, विनाशज्वी
 श्व लोक' धकं दोलंदो देवगणपि मुंकाः
 सहम्पति ब्रह्माया
 प्रार्थना उघरिमं देवलोकं क्वाहाँ वया भगवान्या
 न्ह्योनं वना, थः गां न्यया जवगु पुलि बे चुया
 लहात जोजलपा भगवान्याके थथे प्रार्थना यात :-

“भगवान् ! सत्वपिनि उपरे करुणातया धर्मोपदेश याना
 विज्याहुँ । याना विज्याहुँ भगवान्, धर्मोपदेश !! लोके धर्म
 श्वीका काइपि, अल्प क्लेशपि तथा तीक्ष्ण प्राज्ञपि मदुगु मखु ।
 यदि छलपोलं धर्मोपदेश याना विमज्यात धाःसा सद्धर्म श्रवण
 याय मदया अमि जीवन व्यर्थे फुना वनि ।”

थथे प्रार्थना याना पुन सहम्पति ब्रह्मां भगवान्यात थथे
 विन्ती यात :-

❀ “किञ्छेन मे अधिगतं हलं दानि पकासितुं
 रागदोस परेतेहि नायं धम्मो सुसम्बुधो ॥
 पटिसोतगामि निगुणं गम्भीरं बुद्धसं अणुं ।
 रागरस्ता न दक्खन्ति तमोक्खन्धेन आषटा ॥” (महाबग)

“दना बिज्याहूँ बीर ! मगध देशे च्वंगु अशुद्ध धर्म मदय्का निर्मलगु निर्वाण—धर्मया लुखा चाय्का बिज्याहूँ !”

अले वस्पोल तथागतं, सत्वप्राणीपिनि उपरे महा करुणा तथा सहम्पति महाब्रह्माया प्रार्थना स्वीकार याना बिज्यासे, “थनिनिसें अमृतया लुखा चाय्का बिय धुन” धकं आज्ञा दयका बिज्यात । सहम्पति महाब्रह्मा नं, ‘भगवान धर्मोपदेश याना बिज्याइगु जुल, धका सीका हर्षचित्त जुयाः, भगवान्या श्रीचरणे वन्दना याना प्रदक्षिणायाणाः अन्तरधान जुया वन ।

सहम्पति महाब्रह्मायात वचन बिया बिज्याय् धुंसेली वस्पोलं, ‘आः जि सुयात प्रथमोपदेश याय्’ धका मती ल्वीका बिज्यागु बखते आलार कालाम व उद्दक राम पुत्र पण्डितपिं निम्ह लुमंसी वया, इपिं दनिला मन्तला थें धका ध्यानं स्वया बिज्या बले

ऋषिपतन
गमन

अपिं, ‘मदय् धुंकल’ धका सीका बिज्यात । तदनन्तर वस्पोलं, थ्व पञ्चवर्गीय भिक्षुपिं जितः अतिकं उपकार याःपिं खः । धर्म थ्वीकेगु शक्ति नं दुपिं खः । थुमितनिं जि न्हापलाक उपदेश याय् माल’ धका निश्चय याना पुनः इपिं ‘गनदु’ धका ध्यानं स्वया बिज्यासेली इपिं न्याम्ह ऋषिपतन मृगदावने दु’ धकं सीका बिज्यात । अले वस्पोल बोधिवृक्षया समिपेसं छुं दिन च्वनाः लिपा ऋषिपतन मृगदावन स्वसे भ्रमण याना बिज्यात ।

उगु बखते उपक धयाम्ह आजीवक छम्ह बोधिवृक्ष पाखे स्वया वना च्वन । भगवानं वयात गया मथ्योनि बले ले” बिचे

उपकाजीवक
नापला:गु

नापलात । अले वं वस्पोलयाके थथे प्रश्न
यात :-“भो श्रमण छंगु इन्द्रिय अतिकं हे
शान्त ख्वा: वो । छंगु ख्वा: साप् प्रसन्न ।
छु कारणं छ प्रव्रजित जुयागु सु छं शास्ता ? सुया धर्म छन्त
प्रसन्न जू ?”

भगवानं थथे उत्तर बिया बिज्यात :-

“सकल क्लेश मदयका तृष्णा क्षय याना स्वयं निर्वाण-धर्म
अवबोध यानाम्ह जि, सुयात आचार्य्यं धका क्यने । जि आचार्य्यं
सुनं मद्दु, न जिथें जाम्ह लोके सुं दु । देव सहित मनुष्य लोके
नं जि तुल्यम्ह सुं मद्दु । जि अर्हत् खः, जि अनुत्तर सम्यक्-
सम्बुद्ध खः । शान्तगु निर्वाण-पद प्राप्त यानाका:म्ह नं जि हे
खः । वहे निर्वाण-धर्म प्रकाश यायत् जि काशी देशे वने
त्यना । अन्धकारगु लोके जि धर्मचक्र चाहीके त्यना ।”

थ्व खँ न्यना: आजीवकं, “छंगु खँ स्वयबले ला छ ‘अनन्त
जिन’ थें च्वं” धका धा:गु न्यना भगवानं, “खः जि थें जाम्ह-
सित हे ‘जिन’ धका धाई छाया:सा जिगु आस्रव ब्याकं
क्षयज्वी धुं कल । जि मारगणादि पाप-धर्मयात त्याके धुन ।
तस्मात् जित “जिन’ धाई” धकं आज्ञा दयका बिज्यात ।

अले उपकाजीवक, ‘खयफु छंगु खँ’ धकं छचों ल्हुकु ल्हुकु
संका लँपु सिथं वन ।

भगवान् नं भ्रमण यायां दिल्ला (आषाढ) पुन्हीया सन्ध्या
इले ऋषिपतन मृगदावने थयंक: बिज्यात । अन पञ्चवर्गीय

पञ्चवर्गीय भिक्षुपि
नाप लाःगु

भिक्षुपिसं तापलं नसें, भगवान् विज्याना च्वंगु
खना, “हं खंला तपश्चर्यां भ्रष्ट जूमह की
श्रमण गौतम वया च्वंगु । फीसं वस्पोलयात

ल :—ली तयाः आसनं दना छुं सत्कार याय् मखु । केवल
आसन छगू लाया बिये, न्ह्याःसा फेतुई” धकं न्याम्हसिनं
अधिष्ठान यात । परन्तु, भगवान् बुद्ध न्होने थ्यंक वः लिसे
वस्पोलया मैत्रिचित्तया प्रभावं, अपिं छम्हनं थःथःगु वचने
स्थिर जुया च्वने मफया वाथा—ईथि दना, गुम्हसिनं वस्पोलया
न्होने वना वस्पोलया ल्हाते च्वंगु पात्र काल, गुम्हसिनं क्त
लः हयाः वस्पोलया तुती सीकल, गुम्हसिनं वस्पोलया तुती
व्हीकल, गुम्हसिनं वस्पोलयात आसन लाया बिल । थुगु प्रकारं
वस्पोलयात अतिथि सत्कार यासे अभिवादन याना छखेलिना
फेतुत ।

अले पञ्चवर्गीयपिसं, वस्पोल बुद्ध जुया विज्याय् धुकल
धका मसिया, न्हापा गथे खँ ल्हाय्गु खः अथे हे खँ ल्हासे वस्पोल
सर्वज्ञ बुद्धयात नांकया खँ ल्हात । भगवान्
इमि उपरे आपालं दया तसे, “भिक्षुपि !
तथागतयात नांकया अथवा क्वकालीपिन्त थें
‘आवुसो’ धका सःता खँ ल्हाय् मज्यू । आः वस्पोल अर्हत्
सम्यक्सम्बुद्ध जुई धुकल” धकं आज्ञा दयका विज्याना पुनः,
“भिक्षुपि ! बांलाक न्हाय्पं बिया न्यो, छिमित जि उपदेश
बिये, गुगु उपदेश न्यना तदनुसार आचरण याम्ह कुलपुत्रयात,
प्रब्रज्याया उद्देश्य जुया च्वंगु अनुत्तरगु ब्रह्मचर्य्य पूर्ण जुयाः

ध्वहे जन्मे उपशान्तगु निर्वाणपद प्राप्त जुई” धक आज्ञा दयका बिज्यात ।

अन पञ्चवर्गीपिसं “भो गौतम उजांगु कष्टगु दुष्कर तपश्चर्या याना नं छपिसं श्रेष्ठगु उत्तरीयमनुष्य-धर्मावबोध याय् मफु धासेली, आः हृष्ट-पुष्ट ज्वीक सुखपूर्वक च्वना गुबले बोधिज्ञान प्राप्त याय् फयु ?” धकं धाल ।

“भिक्षुपि ! तथागत, चर्यां भ्रष्ट जूमह मखु, न सुखभोग हे याना जूमह खः । परन्तु तथागत अर्हत् सम्यक्सम्बुद्ध ज्वी धुकल, वस्पोलं निर्वाण प्राप्त याना बिज्याय् धुकल । भिक्षुपि ! ध्यानतया न्यो, गुगु उपदेशानुसार अभ्यास याय्वं निर्वाण प्राप्त जुई, दुःखं मुक्त जुई” धकं वस्पोलं आज्ञा दयका बिज्यात ।

पञ्चवर्गीपिसं न्हापा धा थें तुं धाल । भगवानं नं अथे हे आज्ञा दयका बिज्यात । स्वक्वखुसी नं अमिसं अथे हे धासेली भगवानं अमिके थथे प्रश्न याना बिज्यात :-

“भिक्षुपि ! थनं न्हापानं जि छिमित थथे धयागु दुला ?”

“मदु”

“तस्मात् भिक्षुपि, तथागत अर्हत् अम्यक्सम्बुद्ध खः, अमृतपद वस्पोलं प्राप्त याना बिज्याय् धुकल । तथागतया सदुपदेशे बांलाक मन बिया न्यो, गुगु अनुसार अभ्यास याना यंकेवं जन्म मरणं मुक्त जुया च्वंगु परमशान्तगु निर्वाण प्राप्त जुई” धका आज्ञा दयका बिज्यात ।

अले, अमिसं नं भगवानया खे” बांलाक विचार याना

स्वत । विचार याना वस्पोलं धया विज्यागु ख धात्थे खः धका
भालपा वस्पोलया प्रति श्रद्धा व विश्वास तथाः वस्पोलया
सदुपदेश न्यनेगु इच्छा यात ।

अले भगवानं पञ्चवर्गीपिन्त आमन्त्रण याना थथे उपदेश
विया विज्यात । यथाः— “भिक्षुपिं ! प्रब्रजित जुया च्वंपिसं थ्व

निपू अन्त (चोः) तोता छ्वय्मा । गुगु
तोते माःगु व निगू ? पञ्चकाम आसक्त जुया पञ्चकामे जक
च्वने माःगु मार्ग सुखभोग याना उकी सं लिप्त जुया च्वनेगु

व शरीरयात तःसकं दुःख कष्ट विया हठ चर्या यायगु— गुकि
यात हीनगु, ग्राम्यगु, अनार्यगु धर्म धाई,— थ्व निगू अन्ते
भवसे अर्थत्ति तोताः, तथागतं मध्यम-मार्ग (= दथुयागु लँ)
अवबोध याना विज्याय् धुंकल गुगु मार्गं तप्यंक निर्वाणे थ्यंकः
यंकई ।

“व दथुयागु लँ छु ख धालसा— भिक्षुपिं ! थ्व हे आर्या-
रुटाङ्गिक मार्ग खः । यथाः— यथार्थ खंकाः कायगु, यथार्थ
सकल्प याय्गु, यथार्थ खँ ल्हाय्गु, यथार्थ ज्या याय्गु, यथार्थ
जीविका याय्गु, यथार्थ उद्योग याय्गु, यथार्थ होश (स्मृति)
तयगु, हानं यथार्थ ध्यान याय्गु० । थ्व हे खः भिक्षुपिं, तथागतं
थ्वीका कया विज्यामु दथुयागु लँ गुकि तप्यंक निर्वाणे थ्यंकः
यंकई ।

“भिक्षुपिं ! जन्म जुइगु, ज्याथ (= बुढा) जुइगु, मरण

०सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वाचा, सम्यक् कर्म, सम्यक् आजीव,
सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति, सम्यक् समाधि ।

(५४)

जुइगु, शोकसन्ताप जुइगु, योगु मदया मयोगु दइगु हानं इच्छा
जूगु मदइगु इत्यादि ब्याकं दुःख खः । संक्षिप्तं कन धाःसा

प्यंगू सत्य

पञ्चस्कन्ध हे दुःख खः । हानं हानं जन्म
जुइगुया हेतु जुया च्वंगु थ्व कामतृष्णा भव-
तृष्णा, विभवतृष्णा हे दुःखया हेतु खः । थ्व हे तृष्णाया पुसा
मदयका छ्वयगु हे दुःख निरोध निर्वाण खः । थ्व आर्य्याष्टांगिक
मार्ग हे दुःख निरोध जुइगु लँ खः ।

“भिक्षुपि ! थ्व दुःखार्य्यसत्य खः धका जि न्हापा न्यने
मनंगु खः, आः जित थुकी चक्षु-ज्ञान-प्रज्ञा-विद्या तथा आलोक
उत्पन्न जुल । थ्व दुःखार्य्यसत्य थ्वीका काय्माःगु खः धका जि
न्हापा न्यने मनंगु खः, आः जितः थुकी चक्षु . . . उत्पन्न जुल ।
थ्व दुःखार्य्यसत्य थ्वीका काय्माःगु खः धका सीकाव बांलाक
थ्वीका नं काय् धुन; आः जितः थुकी चक्षु . . . उत्पन्न जुल ।

“भिक्षुपि ! थ्व दुःखसमुदयार्य्यसत्य खः धका जि न्हापा
न्यने मनंगु खः; आः जितः थुकी चक्षु . . . उत्पन्न जुल । थ्व
दुःखसमुदयार्य्यसत्य तोता छ्वय्मागु खः धका जि न्हापा न्यने
मनंगु खः, आः जितः थुकी चक्षु . . . उत्पन्न जुल । थ्व दुःख-
समुदयार्य्यसत्य तोता छ्वयमाःगु खः धका सीकाव बालाक
तोता नं छ्वय धुन; आः जितः चक्षु . . . उत्पन्न जुल ।

“भिक्षुपि ! थ्व दुःखनिरोधार्य्यसत्य खः धका जि न्हापा
न्यने मनंगु खः; आः जित थुकी चक्षु . . . उत्पन्न जुल । थ्व
दुःखनिरोधार्य्यसत्य साक्षात्कार याना काय्माःगु खः धका जि
न्हापा न्यने मनंगु खः; आः जितः थुकी चक्षु . . . उत्पन्न जुल ।

ध्व दुःख निरोधार्यसत्य साक्षात्कार याना कायमाःगु खः धका
सीकाव बांलाक साक्षात्कार याना काय् धुन; आः जितः
चक्षु . . उत्पन्न जुल ।

“भिक्षुपि ! ध्व दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदा खः धका
जि न्हापा न्यने मनंगु खः; आः जितः थुकी चक्षु . . . उत्पन्न
जुल । ध्व दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदा अभ्यास याय्माःगु खः
धका जि न्हापा न्यने मनंगु खः; आः जितः थुकी चक्षु . . .
उत्पन्न जुल । ध्व दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदा अभ्यास याय्-
माःगु खः धका सीकाव बांलाक अभ्यास नं याय् धुन; आः
जितः थुकी चक्षु-ज्ञान-प्रज्ञा-विद्या तथा ओलोक उत्पन्न जुल ।

“भिक्षुपि ! गुथाय्तक जितः ध्व प्यंगू आर्यसत्यज्ञान-
प्रत्येक सत्य स्वता स्वता प्रकारं जम्मा किंनिता प्रकारं-परिशुद्ध
ज्वीक यथार्थरूपं अवबोध मजुनिगु खः; उथाय्तक जि देव
सहित-मनुष्य लोके सुयात नं, ‘जि अनुत्तर सम्यक्सम्बुद्ध खः’
धका मधया । गुखुनु जितः ध्व चतुरार्यसत्य-ज्ञान किंनिता
प्रकारं परिशुद्ध ज्वीक यथार्थरूपं अवबोध जुल, उखुनुतिनि जि
देव सहित मनुष्य-लोके, ‘जि अनुत्तर सम्यक्सम्बुद्ध खः ध्व जिगु
अन्तिमगु जन्म खः, हानं जिगु जन्म मन्त तथा संसार चक्रं जि
मुक्त जुयधुन’ धका निश्चयरूपं धया ।”

थथे उपदेश याय् सिधःगु बखते आयुष्मान् कौण्डिन्यात,
‘समुदयधर्म ब्याकं निरोधधर्म खः’ धैगु शुद्धगु, निर्मलगु धर्म-चक्षु
प्राप्त जुल ।

धर्मचक्र प्रवर्तनं याय् सिधःगु वखते भूमस्थ देवतापिसं,
 'थन बाराणशी ऋषिपतने मृगदावने भगवानं, देव सहित
 मनुष्यपिसं चाःहीके मफूगु, अनुत्तरगु धर्मचक्र
 देव घोषण चाःहीका बिज्यात' धका साधुकार बियाः
 घोषणा यात । थुगु घोषणा तायाः ब्रह्मकायिक देवतापिसं नं
 घोषणा यात । थुगु प्रकारं व घोषणा-शब्द उगु हे क्षणे, उगु हे
 मुहुर्ते ब्रह्मलोक तक्कं थाहाँ वन । सकल क्रिगु लोकधातु कम्प
 जुल । देवतापिनि दिव्यानुभावं नं न्ह्याय मदुगु अप्रमाणगु,
 उदारगु ज्योति लोके फैले जुल ।

अले अन भगवानं थथे प्रीतिवाक्य प्रकाश यानाः
 बिज्यातः—

“कौण्डन्य, छं थ्वीका काल, कौण्डन्य छं थ्वीकाकाल”

अनं निसं आयुष्मान् कौण्डन्यया नां 'थ्वीकाकाःम्ह कौण्डन्य'
 धकं प्रसिद्ध जुल ।

अले अन, धर्मखंकाः काय् वुंकुगह कौण्डन्य भिक्षुं भगवान्-
 याके थथे प्रार्थना यात :-

“भन्ते ! जितः प्रव्रज्या व उपसम्पदा बिया बिज्याहुँ !”

अले भगवानं ल्हा तप्यंकाः, “थन वा
 स्कौण्डन्य भिक्षुया
 उपसम्पदा भिक्षु ! स्वाख्यातगु धर्मविनये, बांलाक
 ब्रह्मचर्यं पालन याना दुःख अन्त या !” धकं
 आज्ञा दय्का बिज्यात । वहे वाक्य आयुष्मान् कौण्डन्यया
 उपसम्पदा जूगुजुल ।

युक्तं भगवान् बुद्धं, दिल्ला (आषाढ) पुन्ही खुनु उत्तराषाढ नक्षत्रे धर्म चक्रसूत्र देशना याना, आयुष्मान कौण्डिन्यात धर्मावबोध याका बिज्यात ।

वयां कन्हे खुनु आयुष्मान् वप्पयात उपदेश याना बिज्यासे भगवानं अन हे वर्षावास याना बिज्याय्गु अधिष्ठान याना बिज्यात । आयुष्मान् वप्पयात धर्मावबोध जुल । धर्मावबोध जुसेली आयुष्मान् वप्पं, आयुष्मान् कौण्डिन्यं थें तुं भगवान्याके उपसम्पदा फवना काल । वयां कन्हे खुनु आयुष्मान् भद्दियात, वयां कन्हे खुनु आयुष्मान् महानामयात, वयां कन्हे खुनु आयुष्मान् अस्सजियात धर्मावबोध जुल । धर्मावबोध जुसेली इमिसं नं भगवान्याके उपसम्पदा फवना काल । दिल्लागाः (आषाढ कृष्ण) या चौथी तकं भगवानं इपिं प्यम्हसितं स्रोतापत्ति मार्ग-फले तथा बिज्यात ।

अले भगवानं, दिल्लागाःया पञ्चमी खुनु इपिं न्याम्ह भिक्षुपिन्त सःता निम्न उपदेश याना बिज्यातः— “भिक्षुपिं ! रूप अनात्म खः । यदि भिक्षुपिं, रूप आत्म खःगु जूसा, रूपे रोगादि विघ्न बाधा मजुयमाःगु खः व ‘जिगु रूप थथे जुयमा, थथे मजुयमा’ धका थःमं धाःथें तुं दयमाःगु खः । भिक्षुपिं ! रूप अनात्म खःगु जूया निंति, रूपे रोगादि विघ्न बाधा जूगु व ‘जिगु रूपे थथे जुयमा थथे मजुयमा’ धका थःमं धाःथें छुं मजुगु ।

“भिक्षुपि ! वेदना, संज्ञा संस्कार, विज्ञान नं अनात्म खः ।
यदि भिक्षुपि, वेदना, संज्ञा, संस्कार तथा विज्ञान नं आत्म
खःगु जूसा वेदना, संज्ञा, संस्कार तथा विज्ञाने नं रोगादि विघ्न
बाधा मजुयमाःगु खः व ‘जिगु वेदना’ संज्ञा, संस्कार तथा
विज्ञान थथे जुयमा थथे मजुयमा’ धका थःमं धाःथें तुं दयमाःगु
खः । भिक्षुपि ! वेदना, संज्ञा, संस्कार तथा विज्ञान नं अनात्म
खःगु जूया निरिति वेदना, संज्ञा, संस्कार तथा विज्ञाने नं रोगादि
विघ्न बाधा जूगु व ‘जिगु वेदना, संज्ञा, संस्कार तथा विज्ञान
थथे जुयमा थथे मजुयमा’ धका थःमं धाःथें मजूगु ।”

“गथेखः अले भिक्षुपि ! रूप नित्य खः लाकि अनित्य ?”

“अनित्य खः भन्ते !”

“गुगु अनित्य खः उगु दुःख खः लाकि सुख ?”

“दुःख खः भन्ते !”

“थथे अनित्य ज्वीगु, दुःख ज्वीगु, विपरिणाम ज्वीगुयात,
‘थ्व जिगु खः, थ्व जि खः, थ्व जिगु आत्म खः’ धका भालपा
चवनेगु उचित ज्वीला अले ?”

“ज्वीमखु भन्ते !”

“गथे खः अले भिक्षुपि ! वेदना, संज्ञा, संस्कार तथा
विज्ञान नित्य खः लाकि अनित्य ?”

“अनित्य खः भन्ते !”

“गुगु अनित्य खः उगु दुःख लाकि सुख ?”

“दुःख भन्ते !”

“थथे अनित्य ज्वीगु, दुःख ज्वीगु, विपरिणामं ज्वीगुयात,

ध्व जिगु खः, ध्व जि खः, ध्व जिगु आत्म खः' धका भालपा च्वनेगु उचित ज्वीला अले ?”

“ज्वी मखु भन्ते !”

“तस्मात् भिक्षुपि, गुगु ध्व अतीतानागतवर्तमानयागु, दुने च्वंगु पिने च्वंगु, तद्धंगु, चिकीधंगु, मभींगु भींगु, तापाक्क च्वंगु सत्तीक च्वंगु रूप खः, वव्याकं रूप 'न जि खः, न जिगु खः, न जिगु आत्म खः' धका यथार्थ रूपंसम्यक्प्रज्ञां खंकाः काय्माः ।

“वथें भिक्षुपि, गुगु ध्व अतीतानागतवर्तमानयागु, दुने च्वंगु पिने च्वंगु, तद्धंगु चिकीधंगु, मभींगु भींगु, तापाक्क च्वंगु सत्तीक च्वंगु, रूप वेदना, संज्ञा, संस्कार तथा विज्ञान खः, व व्याकं वेदना, संज्ञा, संस्कार तथा विज्ञान 'न जि खः, न जिगु खः, न जिगु आत्म खः' धका यथार्थ रूपंसम्यक्प्रज्ञां खंकाः काय्माः ।

“भिक्षुपि ! थुकथं खंकाः च्वंहा श्रुतवान् आर्य्य श्रावक रूप-वेदना-संज्ञा-संस्कार तथा विज्ञाने विरक्त जुई । विरक्त जुल धाय्वं त्याग याना छ्वई, त्याग याना छ्वत धाय्वं विमुक्त जुई; विमुक्त जुल धाय्वं 'विमुक्त जुय धुन' धका वयाके ज्ञान दई वत्वथें 'हानं जन्म ज्वीगु हेतु क्षीण जुल, ब्रह्मचर्य्य पूर्ण जुल, याय्माःगु ज्या याय् धुन, थनं उखे पुनः थुजोगु आत्मभाव मन्त' धका नं वं बांलाक सीका काई ।”

थुगु सदुपदेश न्यना पञ्चवर्गीय भिक्षुपिसं भगवान्या भाषणयात अभिनन्दन यात । उपदेश न्यने सिधःगु बखते

(६०)

पञ्चवर्गीय भिक्षुपि

अर्हत् जगु

जुल ।

पञ्चवर्गीय भिक्षुपि सकले अर्हत् जुल । अमिगु
चित्त उपादानादि सकल आस्रवं विमुक्त जुल ।
संसार दुःखं तरे जुल । पुनः जन्म काय्मोपि

थुकथं पञ्चवर्गीय भिक्षुपि सकलें दिल्लागाःया पञ्चमी
खुनु संसार बन्धनं विमुक्त जुया अर्हत् जुल । थुजो बखते जम्मा
खुम्ह अर्हत्पि लोके दुगु जुल ।

परिच्छेद ११

उगु समये वाराणशी देशे अतिकं धनीम्ह साहु छम्ह दु ।
व साहुया यश धयाम्ह काय् छम्ह दु । छन्हुया रात्री, व कुमार
पञ्चकाम विषय विरक्त जुया गृहस्थ भावे
चवने मययाः छयें तोताः गन भगवान्
विज्याना च्वंगु खः अन ऋषिपतन मृगदावने
वन । उगु बखते भगवान् चंक्रमण याना विज्याना च्वन ।
तापलं नसें यशपुत्र वया च्वंगु खना भगवान् चंक्रमण थासैं
क्वाहाँ बिज्यानाः छथाय् आसने फेतुना बिज्यात । यशकुलपुत्र
नं अन न्ह्योने थ्यंक वना थथे शब्द प्रकाश यातः—

“अहो उपद्रव ! अहो भय !!”

अले भगवानं वयात, “थनवा यश, थन उपद्रव मदु, थन
भय मदु । थन फेतु, छन्त धर्मोपदेश याये” धका आज्ञा दयका

विज्यात । यशपुत्र नं, 'उपद्रव मदु, भय मदु' धाःगु शब्द न्यना अतिकं सन्तोष जुया लुँयागु क्वापाः लाकाँ अनसं तथा भगवान्-न्या न्होने वना वन्दना याना छखेलिना फेतुत । अन भगवानं वयात, दानकथा, शीलकथा, स्वर्गकथा, पञ्चकामयागु दोष-निःसार संक्लेश खँ तथा नैष्कर्म्ययागु गुण खँ कना विज्यात । तदनन्तर गुगु भगवान्पिनि श्रेष्ठोत्तमगु आर्य्य-धर्म खः उगु चतुरार्य्यसत्य-धर्मयागु उपदेश याना विज्यात ।

उगु उपदेश न्यना यश कुलपुत्रयात, यचुसे च्वंगु वस्त्रे न्ह्यागु रंग याकनं ज्वनी थें 'समुदय धर्म व्याकं निरोध धर्म खः' धैगु मबुलुगु, निर्मलगु धर्मचक्षु प्राप्त जुल ।

वाराणशी देशे यश कुलपुत्रया मां बौपिसं 'यशपुत्र मदु' धकासीका प्यंगू दिशाय् सं, सल गयका दूतपित माय्के छ्वत ।

त्रैवाचिक

प्रथमोपासक

थथे दूतपिं छ्वयाः यशया अबु स्वयं ऋषि-पतन पाखे 'पुत्र माले' धका वन । अन व, यशपुत्रया लुँयागु क्वापाः लाकाँ खना

'अवश्यनं जि काय् थन दयमाः' धका भिक्षु आश्रमे द्वाहाँ वन । शाक्यमुनि वयात तापलं नसें खना, न्होने च्वना च्वंम्ह यश-पुत्रयात थःगु ऋद्धिबलं तोपुया विज्यात । व महाजन भगवान्-न्या थाय् वना थथे धाल :-

“भन्ते ! छलपोलं यशपुत्रयात खना विज्याला ?”

वयागु थ्व प्रश्न न्यना भगवानं थथे आज्ञा दयका विज्यात :-

“यदि छ थन पलख फेतुत धाःसा छन्त थनसं फेतुना

(६२)

च्वंम्ह यशपुत्र खने दई ।”

भगवान्या थुगु खँ न्यना व महाजन अतिकं सन्तोष जुया भगवान्यात सादर प्रणाम याना छखेलिना फेतुत । अन भगवान्या दानकथादि आर्यसत्यया सदुपदेश न्यना च्वंम्ह यश पुत्रया अबुयात उगु आसने सँ मबुलुगु, निर्मलगु धर्मचक्षु लाभ जुल । अले वं भगवान्यात थथे धाल :-

“धन्य भन्ते ! धन्य सुगत ! गथे भन्ते ! भोपुया च्वंगु-यात थपुका बियु, तो पुया च्वंगुयात उला बियु, लँ द्रना च्वंम्हसित लँ कयना बियु, ख्यूंसे च्वंथाय् चिकंमत च्याका बियु, गुकि याना मिखा दुम्हेसित रूपादि वस्तु खनेदयु; अथे हे छलपोलं जित अनेक प्रकारं धर्म प्रकाशित याना बिज्यात । आः जि भगवान्या शरणे वने, धर्मया नं संघया नं । थनिनसें छलपोलं जित, मसीतलें शरणे वम्ह उपासक धका धारण याना बिज्याहुं ।”

थ्व जुलसां बुद्धशासने दकेन्हापां बुद्ध धर्म व संघया शरणे वंम्ह 'त्रैवाचिक' उपासक जुल ।

भगवानं यशपुत्रया अबुयात उपदेश याना च्वंतले यशपुत्रं थःमं न्हापा प्राप्त याना तय धुंकुगु धर्म ज्ञाने पुनः पुनः प्रत्यवे-
क्षणया यासे, थःगु चित्तयात उपादानादि सकल
आस्रवं विमुक्त याना अर्हत् फल प्राप्तयात ।
यश कुलपुत्र अनास्रव जूगु सीका भगवानं
थःगु ऋद्धि बल चीका बिज्यात । अले यश पुत्रया अबुं यश

यश पुत्रया

प्रब्रज्या

पुत्रयात अनसं च्वना च्वंगु खन । खनाः यश पुत्रयात थथे धाल :-

“छ मद्गु सीका छं मामं साप विरह याना च्वन । छं माँयागु प्राण रक्षा या ।”

थ्व अबुया वचन न्यना, यशपुत्रं भगवान्या खाः स्वत । अले भगवानं यशपुत्रया अबुयाके थथे न्यना बिज्यात :-

“छुखः अले उपासक, आस्रव क्षयज्वी धुंकूम्ह हानं छेँ वना न्हापा गथे अथे हे गृहस्थ जुया च्वनेगु उचित जुईला ?”

अन व उपासकं “सत्यं खः भन्ते ! उचित जुइ मखु” धका उत्तर बिल । उत्तर बिया व उपासक, यशपुत्र सहित भगवान् प्रमुख भिक्षुसंघपिन्त निमन्त्रणा याना, भगवान्यात वन्दना याना प्रदक्षिणा याना ल्याहाँ वन । यशपुत्रं भगवान्याके प्रव्रज्या व उपसस्पदा पवन । भगवानं “थनवा भिक्षु, विख्यातगु धर्मविनये बांलाक ब्रह्मचर्यं पालन याना दुःख अन्तः या ! धका आज्ञा दयका बिज्यात । वहे वाक्य यशपुत्रया उपसम्पदा जूगु जुल ।

अले भगवान् प्रमुख भिक्षुसंघपि पात्र चीवर धारण याना वाराणशी यशकुलपुत्रया अबुया छेँ बिज्यात । बिज्याना लाया तःगु आसने फेतुना बिज्यात । अले अन, प्रथमोपासिकापि सुजाता धैम्ह आयुष्मान् यशपुत्रया माँ व वस्पोलया न्हापायाम्ह गृहिणी भगवान्या न्ह्योने वना नमस्कार याना छखेलिना फेतुत । भगवानं अमित धर्मोपदेश याना

(६४)

बिज्यात । अले अमित मबुलुगु, निर्मलगु धर्मचक्षु प्राप्त जुल ।
इपिं निम्हं बुद्ध, धर्म तथा संघया शरणे वन । थुपिं निम्ह
जुलसां बुद्धशासने दके न्हापां बुद्ध, धर्म तथा संघया शरणे वंपिं
उपासिकापि जुल ।

अले अमिसं भगवान् प्रमुख सकल भिक्षुपिन्त अत्यन्तादर
पूर्वक भोजन याकल । भोजन याके सिधयवं अपिं, भगवान्या
न्ह्योने वना फेतुत । भगवानं अमिगु चित्त प्रसन्न ज्वीक धर्मोप-
देश याना बिज्यात । धर्मोपदेश याय् सिधयका वस्पोल भिक्षुपिं
लिसे ऋषिपतन मृगदावने सं ल्याहाँ बिज्यात ।

आयुष्मान् यशपुत्रया विमल, सुबाहु, पूर्णजि तथा गवम्पति
धयापिं गृहस्थ पासापिं प्यम्ह दु । अमिसं 'यश कुलपुत्र प्रव्रजित
जुल' धयागु खबर मिया आयुष्मान् यशपुत्रया थाय् वना
नमस्कार यात । आयुष्मान् यशपुत्रं इमित
प्यम्ह पासापिनि भगवान्या थाय् व्वना यंकल । भगवानं
प्रव्रज्य उपदेश याना बिज्यात । उपदेश न्यने धुनेवं
इमित मबुलुगु, निर्मलगु धर्मचक्षु प्राप्त जुल । धर्मचक्षु प्राप्त
जुसेली अमिसं भगवान्याके प्रव्रज्या व उपसम्पदा पवन ।
भगवानं "थनवा भिक्षुपि स्वाख्यातगु धर्मविनये वांलाक ब्रह्म-
चर्य्य पालन याना दुःख अन्तः या !" धका आज्ञा दयका
बिज्यात । वहे वाक्य इमि उपसम्पदा जूगु जुल । अनंली पुनः
इमित भगवानं उपदेश याना बिज्यात । उगु उपदेश न्यना इपिं
प्यम्हं अर्हत् फले प्रतिस्थित जुल ।

मेपिं नं आयुष्मान् यशपुत्रया न्येम्ह गृहस्थ पासापिं दु ।
इमिसं नं, 'यशपुत्र प्रव्रजित जुल' धकं सीका थथे कल्पना
यातः—

न्येम्ह पासापिनि
प्रव्रज्या

“अवश्यनं व धर्मं चिकिधंगु खै मखु, गुगु
धर्मो अपाय्धंम्ह यश कुलपुत्र प्रव्रजित जुल ।
कीपिं जक थ्व गृह बन्धने छु च्वना च्वनेगु,
नु कीपिं नं प्रव्रजित जुये ।”

थथे कल्पना याना अपिं सकलें आयुष्मान् यशपुत्रया थाय्
वन । अन आयुष्मान् यशपुत्रं इपिं सकसितं भगवान्या थाय्
व्वना यंकल । भगवानं इमित उपदेश याना बिज्यात । धर्मोप-
देश न्यना इमिसं नं मबुलुगु, निर्मलगु धर्मचक्षु लाभ याना
काल । अले इमिसं भगवान्याके प्रव्रज्या व उपसम्पदा पवन ।
भगवानं, “थनवा भिक्षुपिं ! स्वाख्यातगु धर्मविनये वांलाक
ब्रह्मचर्य्य पालन याना दुःख अन्तः या ।” धका आज्ञा दयका
बिज्याना पुनः उपदेश याना बिज्यासे इमित अर्हत् फले तथा
बिज्यात । उगु बखते लोके जम्मा ख्वीम्ह अर्हत्पिं दुगु जुल ।

वर्षा काल सिधय धुंसेली छन्हु भगवानं भिक्षुपिन्त सःता,
“भिक्षुपिं ! थ्व अनुत्तरगु विमुक्ति—धर्मं खंका कया जि सर्व
वन्धनं मुक्त जुये धुन । थ्व अनुत्तरगु विमुक्ति
धर्मं खंका कासे छिपिं नं सर्व बन्धनं मुक्त
जुये धुंकल । तस्मात् भिक्षुपिं, छिपिं सकलें
देव सहित मनुष्यलोकयात हित सुख याय्या नितिं, छपु ले”
निम्ह व्यक्ति मवंसे देशं देशे, गामं गामे वनाः सकल सत्वपिन्त

धर्म प्रचार
याके छोगु

(६६)

धर्मोपदेश याना, थ्व निपुणगु परिशुद्धगु, आदि मध्य अन्त्य कल्याणगु धर्म प्रचार याःहुं !” धका आज्ञा दयका बिज्यात । थथे आज्ञा दयका स्वीछम्ह अर्हत् भिक्षुपिन्त थासे थासे धर्म-प्रचार याकेत छ्वया थः स्वयं उरुवेल पाखे विज्यात । अले वस्पोल ले बिचे छगू कपाय्मायागु बने द्वाहाँ विज्याना छथाय् सिमाक्वे विश्राम याना च्वना बिज्यात ।

उगु बखते अन बने, स्वीम्ह भद्रिय राजकुमारपिं थःथः मिसात लिसे बन-विहार याना च्वंगु खः । उकी मध्ये छम्ह राजकुमारया थःम्ह मिसा मदुया निति गणिका छम्ह ब्वना हया तःगु खः । अले व गणिका, ताके लाका थःके च्वंगु तिसा वसः ब्याकं ज्वना विसि वन । व गणिका विसिवने धुंकुसेली राजकुमारपिं सकलें वयात माः जुजुं जंगले चाः हिला च्वंगु बखते, सिमाक्वे बिज्याना च्वम्ह शाक्यमुनीन्द्र खना, वस्पोलया न्ह्योने वना “भन्ते छपिसं थन मिसा छम्ह खना विज्याःला” धका न्यन । वस्पोलं “सु मिसा” धका न्यना बिज्यात । अले राजकुमारपिसं उपर्युक्त खँ कन । भगवानं अमिके थथे प्रश्न याना बिज्यात :-

“कुमारपिं ! मिसा मालेगु भिनि लाकि थःत मालेगु भिनि ? थुकी छिमिगु छु विचार ?”

“थःत मालेगु हे भिनि भन्ते” धका राजकुमारपिसं उत्तरं विसेेली भगवानं, “अथे जूसा कुमारपिं, थन फेतु” धका आज्ञा दयका इमित धर्मोपदेश याना बिज्यात । धर्मोपदेश न्यने धुसेली

अपि सकलसितं मबुलुगु, निर्मलगु धर्मचक्षु प्राप्त जुल । अले
अमिसं भगवान्याके प्रब्रज्या व उपसम्पदा फवन । भगवानं
“थनवा भिक्षुपि स्वाख्यातगु धर्मविनये बांलाक ब्रह्मचर्यं पालन
याना दुःख अन्त या !” धका आज्ञा दयका अमित नं देशं देशे
धर्मप्रचार याके छ्वया थः स्वयं उरुवेल गामे विज्यात ।

परिच्छेद १२

भगवान् उरुवेलाय् थ्यंकः विज्यात । अन वस्पोलं, सुप्रसि-
द्धिं प्रमुखाचार्य्यं जुया च्वंपि न्यासल जटिल शिष्यपिनि
स्वम्ह जटिल
तपस्वीपिनि
भिक्षुभाव
आचार्य्यं जुया च्वंम्ह उरुवेल काश्यप, स्वसल
जटिल शिष्यपिनि आचार्य्यं जुया च्वंम्ह
नदीकाश्यप हानं निसल जलिटपिनि आचार्य्यं
जुया च्वंम्ह गया काश्यप— थ्व स्वम्ह जटिल
दाजु किजापिन्त, दोलंदो प्रातिहार्यं ऋद्धि क्यना दमन याना
विज्यात । अले वस्पोल, इपि दोछिम्ह भिक्षुपिलिसे गयाशीर्ष
पर्वते विज्यात । अन अग्निपर्यायं धर्मोपदेश याना इपि सकल-
सितं अर्हत्-फले सुप्रतिस्थित याना विज्यात ।

अनंली वस्पोल, बिम्बिसार जुजुयात बियातःगु वचन पूर्ण
याय्या नितिं, दोछिम्ह जटिल भिक्षुपिलिसे राजगृह नगरे
विज्याना, बिम्बिसार जुजुया तालवनोद्याने
राजगृह गमन
द्वाहाँ विज्याना छगू बांलाक दयका तःगु दिपाले

चवना बिज्यात । अले अन च्वंम्ह वन्पाले वना जुजुयात थ्व खवर कन । बिग्बिसार जुजु, दोलंदो ब्राह्मण सहित गृहपतिपि मुंकाः भगवान्या थाय् वनाः सादर अभिवादन याना छखेलिना फेतुत । म्येपि सकल परिषदपि नं फेतुत । अले अन फेतुना च्वंपि परिषदया बिचे गुलि ब्राह्मण तथा गृहपतिपिनि मने थथे संशय जुल :-

“थ्व महाश्रमण गौतम उरुवेल काश्यपया शिष्यलाकि, उरुवेल काश्यपपि महाश्रमण गौतमया शिष्यपि ?”

भगवान् बुद्धं परिषदया संशय सीका आयुष्मान् उरुवेल काश्यपयात थथे धया बिज्यात :-

“हे काश्यप, दोलंदो अग्निहोत्र याइपि जटिलपिनि गुरु जुया च्वंम्ह छ, थौं छाया छं उगु अग्निहोत्र तोतागु ? थुकिया कारण कँ !”

“भगवान् ! यज्ञादि होम याय्गुलि रूपादि पञ्चकाम सम्पत्ति जक दइगु व जन्म मरणं मुक्त जुया च्वंगु निर्वाण-पद मदैगु धका सीका जि व यज्ञादि अग्निहोत्र यायगु तोतागु खः ।”

“काश्यप ! यदि छं रूपादि पञ्चकामे मन लगे मजूसा म्येगु छुकी मन लगे जू अले ?”

“भगवान् ! दुःखया हेतु मदुगु, कामभवादि प्रपञ्च मदुगु, जन्म मरण मदुगु, थःथमं तुं खंका थ्वीका काय्माःगु शान्तगु निर्वाणपद खंका थ्वीका कयागु इच्छा जूया निति रूपादि पञ्चकामरसे मन लगे मजूसे थुकी मन लगे जूगु ।”

थुलि धया फेतुना च्वंगु आसनं दना भगवान्या श्रीचरणे भागियाना आयुष्मान् उरुवेल काश्यपं थथे धालः— “भगवान् ! छलपोल जिम्ह गुरू खः जि छलपोलया श्रावक शिष्य खः ।”

अले अन च्वंपि दोलंदो मागधि ब्राह्मण तथा गृहपति महाजनपिनि संशय निवारण जुल ।

“अन भगवानं परिषद्पिनि चित्त सीका, इपिं सकलसयां चित्त प्रसन्न ज्वीक दानादिकथा कना तदपश्चात् श्रेष्ठोत्तमगु चतुरार्य्यसत्ययागु उपदेश याना विज्यात । उगु बखते विम्बिसार जुजु प्रमुख परिषद्दया फिखुगू भाग मध्ये फिछ्छगू भाग मनुतयत मबुलुगु, निर्मलगु धर्मचक्षु लाभ जुल । वाकि न्यागू भाग मनुतयसं उपासकत्व ग्रहण यात ।

विम्बिसार जुजु भगवानया सदुपदेशे अतिकं प्रसन्न जुया अनेक प्रकारं थःगु सन्तोष भाव प्रकाश याना पुनः थथे धालः—

**विम्बिसार जुजुया
निमन्त्रणा**

“गथे भन्ते, भोपुया च्वंगुयात थपुका तोपुया च्वंगुयात उला बियु, लँ द्वना च्वम्हसित लँ कयना बियु हानं ख्यूंसे च्वंथाय् चिकं मत च्याका बियु, गुकिंयाना मिखा दुम्हेसित रूपादि वस्तु खने दयु; अथे हे छलपोलं जित अनेक पर्य्यायं धर्म प्रकाशित याना विज्यात । आः जि भगवान्या शरणे वने, धर्मया नं संघया नं । थनींनसें छलपोलं जितः मसीतलें शरणे वोम्ह उपासक धका धारण याना विज्याहुं । भिक्षुसंघंपिलिसे जिथाय् कन्हेयागु भोजन नं स्वीकार याना विज्याहुं ।”

भगवानं तुष्णिभावं स्वीकार याना विज्यात । अले मगधया

सैनीय बिम्बिसार जुजु, 'भगवानं निमन्त्रणा स्वीकार यात' धका सीका आसनं दना भगवान्यात अभिवादन याना प्रदक्षिणा याना वन ।

कन्हे खुनु बिम्बिसार जुजु, अने अनेगु खाद्य भोज्य ज्वरे याका भगवान्यात सूचना बीके व्छत । भगवान्, पात्र चीवर ज्वना दोछिम्ह जटिल भिक्षुपिलिसे जुजुया वेणु वन दान भवने बिज्यात । अन, लायातःगु आसने फेतुना भिक्षु संघपिलिसे, जुजुं लःल्हाना ब्यूगु उत्तमातिउत्तमगु भोजन याना बिज्यात । भगवान् प्रमुख भिक्षुसंघपिनि भोजन सिधयवं बिम्बिसार जुजु, भगवान्या न्होने छखेलिना फेतुत । फेतुना च्वंम्ह जुजुया मती थथे जुल :-

“श्वस्पोल थुलिर्मसि भिक्षुपिलिसे गन च्वना बिज्याई थें श्व जिगु वेणुवन, देशं नाकं तापा नं मजू, नाकं सःती नं मजू, वये वनेत नं थाकु मजू श्वहे वन भगवान् प्रमुख भिक्षु संघपिन्त परित्याग याना बियमाल ।”

अले जुजुं लुंयागु कलश ज्वना लःधा हायका, “श्व जिगु उद्यान भगवान् प्रमुख भिक्षुसंघपिन्त परित्याग याना बियागु जुल” धका दान बिल । भगवानं तुष्णिभावं स्वीकार याना कया बिज्यात । उगु बखते अन, 'बुद्ध-शासनया जग च्वन' धका महा भूकम्प जुल । भगवानं जुजुयात सन्तोष ज्वीक धर्मोपदेश याना वस्तु दान मध्ये विहारं दान अतिकं उत्तम धकं आज्ञा दयका बिज्यात । धर्मोपदेश याय् सिधयका भिक्षु-संघपिलिसे ल्याहाँ बिज्यात ।

उगु समये राजगृह नगरे संजय धयाम्ह परिब्राजक
(संन्यासी) छम्ह निसत्या परिब्राजक शिष्यपि मुंका च्वना
उपतिस्स व कोलित
कोलित
परिब्राजकपि
उगु देशे उपतिस्स व कोलित
धयागु ब्राह्मण गां निगू दु । व निगूलिं गामे
अतिकं धनाढर्यपि ब्राह्मणपि निखलः दु ।
उपतिस्स गामे च्वंम्ह साहुया रूपसारी धयाम्ह
ब्राह्मणीयात व कोलित गामे च्वंम्ह साहुया मोद्गली धयाम्ह
ब्राह्मणीयात छम्हं तुं काय् मचा बुल । उपतिस्स गामे ब्रूम्हसित
उपतिस्स व कोलित गामे ब्रूम्हसित कोलित धका नां तल । भग-
वन्या थाय भिक्षु जुय धुंसेली सारी ब्राह्मणीया पुत्रयात सारिपुत्र
व मोद्गली ब्राह्मणीया पुत्रयात मौद्गल्यायन धका नां तल ।

उपतिस्स व कोलितपि निम्हं छगू ज्यान्यापि पासापि
जुया च्वन । ल्याय्म्ह जुसेली अपि निम्हं गृहत्याग याना संजय
परिब्राजकया थाय जेष्ठ शिष्यपि जुया च्वं च्वन । छन्हु अपि
निम्हसिनं परस्पर श्थे प्रतिज्ञा यात :-

“छी निम्हे गुम्हसिनं न्हापालाक मोक्ष-धर्म प्राप्त याई, वं
तुरन्त म्येम्हसित कनेमा; ।”

उगु बखते आयुष्मान् अस्सजि देश भ्रमण यायांराजगृहे
ध्यंकः वया नगरे भिक्षा फवंवना च्वन । अन, उपतिस्स परिब्रा-
जकं आयुष्मान् अस्सजियात भिक्षा फवं वया
उपतिस्स व कोलि-
तपिसं बौद्ध-दर्शन
ध्वीका काःगु
उपतिस्स व कोलि-
तपिसं बौद्ध-दर्शन
ध्वीका काःगु
उगु बखते आयुष्मान् अस्सजि देश भ्रमण यायांराजगृहे
ध्यंकः वया नगरे भिक्षा फवंवना च्वन । अन, उपतिस्स परिब्रा-
जकं आयुष्मान् अस्सजियात भिक्षा फवं वया
उपतिस्स व कोलि-
तपिसं बौद्ध-दर्शन
ध्वीका काःगु
उपतिस्स व कोलि-
तपिसं बौद्ध-दर्शन
ध्वीका काःगु
उगु बखते आयुष्मान् अस्सजि देश भ्रमण यायांराजगृहे
ध्यंकः वया नगरे भिक्षा फवंवना च्वन । अन, उपतिस्स परिब्रा-
जकं आयुष्मान् अस्सजियात भिक्षा फवं वया
उपतिस्स व कोलि-
तपिसं बौद्ध-दर्शन
ध्वीका काःगु
उपतिस्स व कोलि-
तपिसं बौद्ध-दर्शन
ध्वीका काःगु

चवना भोजन याय् धुंकेवं व परिव्राजकं थये प्रश्न यातः—

“भो आवुसो, छःपिनि ख्वाः साप प्रसन्न । छु उद्देश्य छःपिं प्रब्रजित जुयागु ? छःपिनि गुरू सुखः ? सुयागु धर्म छःपिन्त प्रसन्न जू ?”

अले आयुष्मान् अस्सजि थये धया विज्यातः—

“आवुसो ! शाक्यकुलं प्रब्रजित जुया विज्याःम्ह महाश्रमण धयाम्ह महामुनि छम्ह दु । जि वस्पोल भगवान्या शिष्य खः । वस्पोल जिम्ह गुरू खः । वस्पोलया धर्म जितः प्रसन्न जू ।”

“छु वादी खः वस्पोल शास्ता, छु वस्पोलया उपदेश खः ?”

थुगु प्रश्नया उत्तर विया विज्यासे आयुष्मान् अस्सजि ब्याक बौद्धसिद्धान्तयात संग्रह याना थये सिलः व्वना क्यनः—

“ये धम्मा हेतुप्पभवा तेसं हेतुं तथागतो आह ।

तेसञ्च यो निरोधो एवं वादी महासमणोति ॥”

अर्थ—“गुगु धर्म; हेतुं दया वउगुत्त, उगु धर्मया हेतु तथागतं आज्ञा दयका विज्याई हानं उगु हेतुया निरोध नं आज्ञा दयका विज्याईम्ह वस्पोल महाश्रमण खः ।”

थुगु सिलःया प्रथम पद निगू न्यने मात्रं उरतिस्स परिव्राजकयात मबुलुगु, निर्मलगु धर्मचक्षु प्राप्त जुल । दोलंदो आकारं उगु सिलः छ्त्वाया अर्धं थ्वीका कया आयुष्मान् अस्सजियात् सादरं प्रणाम याना, “थौं कन्हे वस्पोल भगवान् गन विज्याना चवन” धकं परिव्राजकं न्योसेली आयुष्मान् अस्सजि, “थन हे

राजगृहे विम्बिसार जुजुया वेणुवने विज्याना च्वंगु दु” धका लिसः बिल ।

अले उपतिस्स परिव्राजक, वया पासायात नं उगु उत्तमगु खँ न्यंकः वनेमाल धका परिव्राजकारामे ल्याहाँ वन । अन, कोलित परिव्राजकं, सुप्रसन्न खाः तथा वोम्ह थःम्ह मित्र उप-
तिस्सयाके थथे न्यन :-

“थौं छंगु खाः साप हे प्रसन्न । छु छन्त अमृत-ज्ञान लाभ जुलला ?”

अले उपतिस्स परिव्राजकं, “खः पासा, जित थौं अमृत-
ज्ञान लाभ जुल” धका वृतान्त खँ कना वयात नं उगु सिलः
व्वना वयन । वं नं उगु सिलःयागु अर्थ वांलाक थ्वीका मबुलुगु,
निर्मलगु धर्मचक्षु प्राप्त याना काल ।

अले इमिसं भगवान्या थाय् वनेगु निश्चय याना इमिगु
भरोसाय् च्वना च्वंपि निसःत्या परिव्राजकपिन्त नं थ्वखँ कँसेली
अमिसं नं भगवान्या थाय् हे वनेगु मती
तल । अले अपिं सकलें मुना सञ्जय परि-
व्राजकया थाय् वना अमिगु विचारया खँ
कन । अन, सञ्जय परिव्राजकयानुग भार भारा

उपतिस्स व
कोलितपिनि
उपसम्पदा

मिना उपतिस्सपिन्त अनेक प्रकारं लिंगनं नं लिंगने मफया लिपा,
अपिं सकलें वने धुंसेली म्वाःहि ल्हत ।

इपिं सकलें भगवान् विज्याना च्वंथाय् वेणुवने वन । अन
भगवानं इपिं वया च्वंगु खना भिक्षुपिन्त सःता थथे आज्ञा
दयका बिज्यात :-

(७४)

“हूँ खँला भिक्षुपिं ! उपतिस्स व कोलित परिव्राजकपिं
निसःत्या परिव्राजकपिं लिसे थुखे वया च्वंगु । इपिं निम्ह जिगु
शासने अग्रश्रावकपिं जुई तिनी ।”

अमिसं नं भगवान्या न्होने थ्यंकः वना सादर भगवान्यात
प्रणाम यासे, “विया बिज्याहुं भन्ते ! जिमित प्रब्रज्या व उप-
सम्पदा” धका विन्ती यात । भगवानं, “थनवा भिक्षुपिं
स्वाख्यातगु धर्म विनये वांलाक ब्रह्मचर्य्य पालन याना दुःख
अन्त या !” धका आज्ञा दयका बिज्यात । वहे वाक्य इमि
उपसम्पदा जूगु जुल ।

अन, इमित भगवानं नाना तरह उपदेश याना बिज्यात ।
भगवान्यागु उपदेश न्यना तदनुसार ध्यान याना छगू सप्ताह
लिपा आयुष्मान् मौद्गल्यायनं अनन्त ऋद्धिबल
अग्र श्रावकस्थान सहित संसार बन्धनं सुविमुक्त जुया च्वंगु
अर्हत्-फल प्राप्त याना काल । निगू सप्ताह लिपा आयुष्मान्
सारिपुत्रं अनेक विध प्रज्ञा-ज्ञान लिसे जन्ममरणं विनिर्मुक्तगु
अर्हत्-फल प्राप्त याना काल । अले भगवानं महान भिक्षुसंघपिं
सन्निपात याना आयुष्मान् सारिपुत्र व मौद्गल्यायनपिन्त अग्र
श्रावकस्थाने तया बिज्यात ।

परिच्छेद १३

“शाक्यमुनीन्द्र भगवान्, खुदँ तक दुष्करचर्या याना बुद्धत्व

प्राप्त याना धर्मचक्र चाःहियका थौं कन्हे राजगृहे बिम्बिसार
 जुजुया वेणुवनोद्याने च्वना विज्याना च्वन”
 शुद्धोदन महा-
 राजया दूतपिं घैगु खवर सिया शुद्धोदन महाराजं सचिव
 जुयाच्चम्हसित सःता, “भणे ! जि पुत्र भगवान्
 बुद्ध थौं कन्हे राजगृहे वेणुवनोद्याने च्वना विज्याना च्वंगु दु हँ,
 अन वना वस्पोलयात थन याकनं व्वना हति” धका आज्ञा
 बिया दोछि सिपाहितलिसे व्छत ।

इपिं सकलें राजगृहे थ्यना वेणुवन विहारे वंगु बखते अन
 भगवानं परिषद्पिन्त धर्मोपदेश याना च्वंगु खना अमिसं नं
 छखेलिना फेतुना धर्म श्रवण यात । भगवान्या धर्मव्याख्यानया
 अवशान जूगु बखते इपिं सकलें अहँत् जुल । अले इपिं सकलें
 भगवान्या थाय् वना, वस्पोलयाके प्रब्रज्या व उपसम्पदा पवना
 काल । सुनानं हे जुजुयागु सन्देश भगवान्यात कंगु मखु ।
 जुजु नं, वंपिं मनुत छम्हनं ल्याहाँ वःगु मखना हानं दोछि
 मनुतलिसे सचिव छम्ह व्छया बिल । थुगु प्रकारं शुद्धोदन जुजुं
 गुको तक दूतपिं व्छत नं वस्पोलयात सुनानं छुं समाचार कं
 वंगु नं मखु, भगवान् व्वना यंकुगु नं मखु ।

अले बुढाम्ह शुद्धोदन महाराजया मने अतिकं दुःख जुल ।
 “थुलिमिंछि मनुत जि व्छय धुन, छम्हसिनं हे जित लिसःब्यू
 वःगु मखु । थुलिमिंछि मनुया दध्वी जित
 कालुदायि मन्त्रीया
 प्रब्रज्या लुमंकिपिं सूं हे मद्दु खनी हाय ! थुलिमिंछि
 मनुया दध्वी जितः स्नेह याईपिं सूं हे मद्दु
 खनीका ! आः जि सुयात धया जि पुत्रया खाः स्वयगु !”

(७६)

धकं मती ल्वीका च्वंगु बखते पुनः, “थ्व कालुदायि मन्त्री जुलसां मचा वलेनिसें सिद्धार्थं कुमारलिसे म्हिताच्चवंह खः, जिगु उपरे नं स्नेह भक्ति दुम्ह खः । थ्वं अवश्यनं जिगु मन-कामना पूर्ण याना बिई” धका विश्वास याना कालुदायियात सःतके छ्वया वृतान्त खँ कन ।

जुजुया खँ न्यना कालुदायि मन्त्रीं थथे धाल :-

“महाराज ! यदि जित वस्पोलया थाय् प्रब्रजित जुयगु वचन बिया बिज्यात धाःसा जि वस्पोलयात थन ब्वना ह्य फई, अन्यथा फई मखु ।”

थ्व खँ न्यना जुजुं थथे धाल :-

“भो मन्त्री, चाहे छ भिक्षु जु चाहे ज्वीमते, न्ह्याथे यानानं जितः जि काय्यागु खा क्यने फय्वंगा ।”

जुजुया थ्व वचन न्यना कालुदायि मन्त्री दोछिम्ह मनूत ब्वना भगवान्या थाय् वन । अन वं, भगवान्या धर्मोपदेश न्यना अर्हत् जुया भगवान्याके प्रब्रज्या व उपसम्पदा फवन । भगवानं, “थनवा भिक्षुपिं, स्वाख्यातगु धर्मविनये बांलाक ब्रह्म-चर्य्य पालन याना दुःख अन्तः या !” धका आज्ञा दयका बिज्यात । वहे वाक्य इमि प्रब्रज्या व उपसम्पदा जूगु जुल ।

भगवान् बुद्ध ऋषिपतनं बिज्याःगु न्याला दत । थुकी मध्ये वस्पोल स्वलाति उरुवेलाय् च्वना बिज्यात । पौष (पोहेला) पुन्ही खुनु राजगृह नगरे द्वाहाँ बिज्यात । अन वेणुवन विहारे निलाति च्वना बिज्यात चिकुला फुना वसन्त ऋतु जुया

शाक्यमुनिया
स्वदेश गमन

वल ।

कपिलवस्तु नगरं वया च्यान्हु ऋन्हृति दसेंलि आयुष्मान् कालुदायि, भगवान्यात कपिलवस्तु नगरे विज्याकेगु अभिलाषा याना वस्पोलया न्होने वना कपिलवस्तु वनेगु लँपुया वयान् यासे थथे धाल :-

“महावीर ! थौं कन्हे ऋतुगुण साप बांला । तःसकं तानोगु नं मखु, तःसकं चिकुगु नं मखु, समशीतोष्ण । तःसकं निभाः छाःगु नं मखु, तःसकं निभाः क्यातूगु नं मखु, ठिक्क । कपिलवस्तु नगर पाखे वनेगु लँपुवी नकतिनि चुलिजाया वया च्वंगु ह्याऊगु वाऊगु वां बांलाःगु स्वाँ ह्याया लँ न्ह्याइपुसे च्वना च्वन । लँस तःसकं ध्याच दुगु नं मखु हानं शुद्ध गृष्म-काले थें धुफा दना च्वंगु नं मखु । ययिपुसे च्वंकः वसन्तया शोभा क्यानाः कंगपंक्षित म्येहाला च्वन ।”

अनेक प्रकारं कपिलवस्तु वनेगु मार्ग-वर्णन यागु खना भगवानं उदायियाके थथे न्यना विज्यात :-

“उदायि ! छाय् छं थपायसकं मधुरस्वरं मार्गं वर्णन यानागु ?”

“भन्ते ! छःपिनि अबु शुद्धोदन महाराजं छःपिनिगु दर्शन याय्गु अभिलाषा याना च्वन । भन्ते ! ज्ञातिपिन्त संग्रह याना विज्याहँ !” धका आयुष्मान् उदायि प्रार्थना यात । भगवान् नं फागुण (चिल्ला) या पुन्ही खुनु, न्यीदोल भिक्षुपिसं चाःउयका आयुष्मान् उदायिलिसे कपिलवस्तु स्वया राजगृहं प्याहाँ विज्यात ।

(७६)

शाक्यमुनीन्द्र भगवान् राजगृह नगरं प्याहाँ विज्याय्
धुंसेली आयुष्मान् कालुदायि, शुद्धोदन जुजुयत थ्व समाचार

लं बिचे
राज-भोजन

कनेत आकाशमार्गं कपिलवस्तु नगरे
विज्याना राजभवने विज्यात । जुजुं आयु-
ष्मान् कालुदायियात खना अतिकं हर्षं जुया
सादर प्रणाम यासे आसने फेतुका भोजन लःल्हाना विल । अले
आयुष्मान् कालुदायि भोजन पात्र ज्वना वनेत संगु खना
जुजूं, “छाय् भन्ते, गन विज्याय्गु” धका न्यन । वसपोलं,
“महाराज ! भगवान्या थाय् वना भोजन याय्” धकं धाल ।

“गन दु भन्ते ! थौं कन्हे भगवान् ?”

“वसपोल भगवान् थौं कन्हे राजगृह तोता कपिलवस्तु
स्वया विज्याना च्वन ।”

“अथे जूसा भन्ते ! छलपोल थनसं भोजन याना विज्याहुँ ।
कृपया, थनिनसें वसपोल भगवान्यात जिथासं भोजन यंका
विया विज्याहुँ ।”

जुजुयागु प्रार्थना स्वीकार यासे अनसं भोजन याना, पुनः
पात्र जाय्क राजभोजन तथा भगवान्या थाय् वना वसपोल-
यात लःल्हाना विल । उखुनुनसें कपिलवस्तु नगरे मथ्योतले
भगवानं, शुद्धोदन महाराजं वियाहःगु भोजन भपा विज्यात ।
न्हिं छगू योजन गमन यासे, निला विते याना ख्वीगू योजन
मार्गं कटे याना बैशाख (वछला) पुन्हीया दिने भगवान् कपि-
लवस्तु नगरे थ्यंकः विज्यात ।

शुद्धोदन महाराज प्रमुख सकल शाक्य राज खलःपिं जाना,

कपिलवस्तु नगरे; निग्रोध शाक्यया उद्यान अतिक रमणीय
 जूगु जुया निति भगवान्यात अन, अतिकं
 शुद्धोदन महाराजपि
 बांलागु विहार छगु दयकल । निग्रोध
 लँस्व वंगु
 शाक्यया उद्याने दयकुगु विहार जुया निति
 उकियात 'निग्रोधाराम' नाम तल ।

शाक्य कुलया यशवर्धक, सर्वज्ञ बुद्ध कपिलवस्तु नगरे थ्यंक
 बिज्यात घँगु समाचार न्यना, शाक्य जुजु खलःपि सहित
 ब्राह्मण, क्षत्री, बैश्य, शूद्रादि ब्याक्क नगरवासीपि राज भवने
 मुन । शुद्धोदन महाराज नं शाक्यमुनियात लँस्व वनेया निति
 तुईसे यच्चुसे च्वंगु शुद्धगु वस्त्रं पुनाः राजभवनं क्वाहाँ
 बिज्यात । अले नगरवासी बालक बालिकापिन्त नस्वा नस्वागु
 धुँ धुपाय्, स्वाँ, ध्वाँय्, पताकादि ज्वंका न्ह्योने छ्वयाः वयां
 लिपा शाक्य राजकन्यापिन्त नं अथे हे धुँ, धुपाय् आदि ज्वंका
 छ्वया तदनन्तर थः स्वयं लखं लख शाक्यादि महाजनपिलिसे
 सुगन्धादि स्वाँ ज्वना वना तथागतयात पूजा यासे निग्रोधारामे
 व्वना यंकल । शाक्यमुनी बुद्ध नं न्यीदोल क्षीणास्रव भिक्षुपि-
 लिसे निग्रोधारामे च्वना बिज्यात । अन, अतिकं विशालरूपं
 शाक्य कुलीनपि मुना च्वन ।

शाक्यकुलीनपि जाति अभिमानिपि जुया निति, शाक्य-
 मुनीन्द्रयात वन्दना मयासे, "थ्व सिद्धार्थ की काय्मचा खः,

शुद्धोदन महाराजया
 वृत्तिधवार पुत्रवन्दना

की भिनामचा खः, की छयमचा खः तथा की
 छ्वीमचा खः" धका भालपाः मचातय्त
 "न्ह्योने तया वस्पोलयात प्रणाम या" धका

थःपि सकलें ल्यूने च्वन । अले भगवानं इमिगु ज्ञात्याभिमान
 मदयका बियत ऋद्धिबलं आकाशे थाहाँ बिज्याना रत्नमय
 चंक्रमण—शाला दयका उकी चंक्रमणयासे तुतीपालीयागु धू,
 सकल शाक्यपिनि छ्चले छुरु छुरु कुतुंका बिज्यात । थुगु
 भगवान्या ऋद्धि खना सर्वप्रथम शुद्धोदन महाराजं भगवान्यात
 माष्टाङ्ग प्रणाम यात । शुद्धोदन महाराजं जक प्रणाम याय्वं
 सकल शाक्यपिसं वस्पोलयात प्रणाम यात । थ्व, शुद्धोदन
 महाराजया तृतीयवार पुत्रवन्दना जुल ।

थुगु प्रकारं शाक्यपिनि महासमागम जुया च्वंगु बखते अन,
 अतिकं तःतःफुतीगु वा वृष्टि जुल । थुगु वृष्टिस इच्छा जूपिन्त हे
 जक वां दाइगु, इच्छा मजूपिन्त वां मदाइगु ।
ज्ञातिपिन्त
धर्मोपदेश
 उगु वृष्टिस थ्व आश्चर्य दुगु जुल । थुगु
 प्रकारं आश्चर्य ज्वीक वा वःगु खनाः अन-
 च्वंपि सकलें अभूद्त चाल । थुगु विषये परिषद्पिनि बिचे खँ
 जुसेली भगवानं परिषद्पिन्त सःता, “थ्व थें जाःगु अनोथागु
 वर्षाद् आःजक जूगु मखु, अतीत काले ज्ञातिपिनि महासमागम
 जूगु बखते नं थथे हे वर्षाद् जूगु दु” धका विश्वन्तर जातकया
 खँ कना धर्मोपदेश याना—बिज्यात । धर्मोपदेश न्यने सिधसेली
 सकल परिषद्पि, भगवान्यात वन्दना याना प्रदक्षिणा यायां
 ल्याहाँ वन । उलिमछि शाक्य ज्ञातिपि दयानं वस्पोलयात
 सुनानं हे कन्हेसिया भोजन याय्त जिमिथाय् बिज्याहुं’ धका
 निमन्त्रणा ब्यूगु मखु । शुद्धोदन महाराजा नं सकसियां सरहले
 त् वस्पोलयात निमन्त्रणा मयासे, ‘जि काय जिगु राजभवने

मवंसे मेथाय् गन वनी ?' धका भाःपाः सुमुकं तुं ल्याहाँ वन ।

कन्हे खुनु सुथे शाक्यमुनी भगवान्, भिक्षापवं वनेयानिति कपिलवस्तु नगरे बिज्यात । ध्वाखाय् दना, “न्हापा न्हापायापि बुद्धपिसं स्वजन्म भूमी बिज्यागु बखते गथे यातखनि” धका ध्यानं बिचा याना स्वया बिज्यागु बखते, वस्पोलपि छेँखापत्ति भिक्षापवं बिज्यात धका सीका: “जिनं वहे बुद्ध-कुलयाम्ह खः तस्मात् छेँखापत्ति भिक्षा पवं वनेमाः” धका नगरे द्वाहाँ बिज्याना छेँखापत्ति भिक्षा पवं बिज्यात ।

उगु बखते; नगरवासी स्त्री पुरुषपि सकलें वस्पोलया दर्शन याय्त गुलि कःसी, गुलि ऊयाले, गुलि लुखाय, गुलि दलामे च्वना स्वया च्वन । तुरन्त थ्व खबर राहुल-माताया थाय् थ्यन, अन थ्व खबर न्यना राहुल-मातां, थथे मती ल्वीकल :-

“ध्वस्पोल आर्य्यं पुत्र थ्वहे नगरे न्हापा रत्नमय रथे च्वना अनेकशत शाक्यकुमारपिलिसे चाःहिला बिज्यात । थौं, राज्य-सुख तोता वना, बांलागु सँ खाना, सुवर्ण वर्णगु काषायवस्त्रं पुनाः, ल्हाते पात्र तथा हानं थ्वहे नगरे भिक्षुसंघपिलिसे भिक्षा पवं बिज्याना च्वन । शोभा जूला थें वस्पोलयात थ्व ज्या ?”

थथे मती ल्वीका क्वथां प्याहाँ वया ऊया चाय्का, वैराग्यरूवाः वगु काषाय वस्त्रं पुनाः च्वंपि दोलंदो श्रमणपिलिसे, म्हुधू प्रमाणं रश्मि पिकया, तारागण मध्ये शान्त सिचुस्से रूवाः

(८२)

वःम्ह चन्द्रमा थें शान्त दान्तपि भिक्षुपिनि मध्ये अतिशान्त जुया विज्याम्ह शाक्यमुनीन्द्र विज्याना च्वंगु स्वया, बाःजु जुया च्वंम्ह शुद्धोदन महाराजया थाय् ब्वांवना, “छलपोलया पुत्र-रत्न, शाक्य मुनीन्द्र भगवान् दोलंदो भिक्षुपिलिसे नगरे भिक्षाटन् याः विज्याना च्वन” धका कन ।

थुगु खँ न्यना शुद्धोदन महाराज. हथाय् मथाय् चासे धोतीचो मिले यायां ब्वां भगवान्या थाय् वना भगवान्यात थथे धाल :-
शुद्धोदन महाराज
यात धर्मोपदेश

“छाय् भन्ते, जिमित लज्या चाइपुका विज्यानागु ? छाय् छेँ खापत्ति भिक्षा फ्वं विज्यानागु ? छु, थुलि भिक्षुपिन्त जि भोजन याके मफइला ?”

“महाराज ! थ्व जिगु वंशया धर्म खः ।”

“ळीगु वंश महासम्मतादि क्षत्रिय वंश मखुला ? अमिसं थथे भिक्षा फवना नल ला ?”

“महाराज ! थ्व छःपिनि वंश राजवंश । जिगु वंश जुलसां दीपंकरादि बुद्धपिनि पालंनिसें चलेजुया वःगु बुद्धवंश खः । वस्पोलपिं सकलसिनं, अप्रमादी जुसे भिक्षाफवना जीविका याना विज्यात ।”

थुकथं उत्तर बिये धुंका पुनः भगवानं, “अप्रमादी जुया बांलक धर्माचरण याना च्वना च्वंम्ह धर्मचारीयात थुगु लोके नं परलोके नं सुख जुई” धकं लँ दथ्वीसं च्वना शुद्धोदन महाराजयात धर्मोपदेश यानाविज्यासे वस्पोलयात स्रोतापत्ति मार्ग-फले तथा मबुलुगु, निर्मलगु धर्मचक्षु प्राप्त याका विज्यात ।

स्रोपातत्ति—फले थ्यने धुसेली शुद्धोदन, महाराजं, भगवान्या पात्र कया वस्पोलयात सकल भिक्षु सघर्षिलिसे राजभवने व्वना यंका, अत्यन्त प्रणीताकारं वस्पोलपित यवागु (= क्वाती) आदि सुथसिया भोजन याकल । अन नं वस्पोलं शुद्धोदन महाराजयात उपदेश याना बिज्यासे, “धर्मयात बांलाक आचरण याय्मा, बांमलाक आचरण याय् मज्यू । बांलाक धर्माचरण याइम्हसित थुगु लोके नं परलोके नं सुख जुई” धका आज्ञा दयका बिज्याना, प्रजापती गौतमीयात स्रोतापति मार्ग—फले, शुद्धोदन महाराजयात सकृदागामी मार्ग—फले सुप्रतिस्थित याना बिज्यात ।

दिवा भोजन सिधसेली राहुल—माता छम्ह बाहिक मेपि राजभवने च्वंपि व्याक्क स्त्रीपि वना भगवान्यात वन्दना यात । राहुलमातायात मे मेपि स्त्रीपिसं, यशोधराया क्वथाय् बिज्याइगु “देवी ! आर्य्यपुत्रयात वन्दना या बिज्याहुँ” धका धाल । यशोधरा देवीं, “मय्जुपि ! यदि जिगु गुण दुसा आर्य्यपुत्र स्वयं थन हे बिज्याना जित दर्शन बिया बिज्याई” धका धया थःगु क्वथाय्सं च्वं च्वन । अन, शाक्यमुनीन्द्र भगवान् जुजुयात पात्र ज्वंका निम्हं अग्र-श्रावकपि व्वना यशोधरा देवीया देवभवन थें जागु क्वथाय् द्वाहाँ बिज्यात ।

उगु वखते यशोधराया परिचारिकापि प्यीडोल स्त्रीपि दुगु जुल । थुकी मध्ये क्षत्रिय कन्यापि गुदोलं मयाक दुगु जुल । भगवान् अन बिज्यात धाःगु न्यना गोपादेवीं सकल परिचारिका

स्त्रीपिन्त, “काषाय वस्त्रं पुना वा !” धका धाल । परिचारिकापि सकलें ह्याँउस्से च्वंगु वस्त्रं पुना देवीया थाय् वन । यशोधरा देवी जा गुखुनु सिद्धार्थं कुमारं काषाय वस्त्र धारण यात धागु शब्द न्यना उखुनुनसें सँ खाना काषायवस्त्र धारण याना च्वना च्वंगु खः । भगवान् क्वथाय् द्वाहाँ बिज्याना श्रावकपिन्त ‘यशोधरा देवीयात छुं धाय् मते’ धका आज्ञा दयका लायातःगु आसने फेतुना बिज्यात ।

भगवान् आसने फेतुना बिज्याय् घुनेवं, यशोधरा देवी व्वां वना वस्पोलया पलेस्वांथें जागु श्रीचरणे भागियाना तुती निपां घय्पुया तुती द्यौने छ्योदिका खुद यशोधरा देवीया खुदँनिसें लिकुना च्वंगु ख्वबिधाः हायका बुद्ध-वन्दना हिकु हिकुलना ख्वल । यशोधरा देवी ख्वया-हःगु सः ताय्वं चाकःछि च्वना च्वंपिं सकल परिचारिकापि नं ख्वया हल ।

नकतिनि पुत्ररत्न लाभ जुया प्रथम पुत्र-प्रेमे मनानन्द याना च्वनेगु बखते स्वामीलिसे वियोग जुया च्वंच्वंम्ह यशोधरा थें जापिं पतिभक्ती स्त्रीपिं छाय् मख्वई ? थुगु प्रकारं विरह याना ख्वल नं भगवान् बुद्धं यशोधरा देवीयात छुं हे धया बिमज्या । यशोधरा देवी, इच्छापूर्ण ज्वीक ख्वया थःमंतुं धैर्य याना ख्वयगु दिना, राजकुलीनपिनि सभ्यतानुसार अत्यन्तादर-पूर्वक भगवान्यात मान व सत्कार याना छखेलिना फेतुत ।

अले, अन न्ह्योने फेतुना च्वंम्ह भमचामय्जु यशोधरा देवीया चाल चलने सदानं सुप्रसन्न जुया च्वंम्ह, शुद्धोदन महा-

यशोधरा देवीया
गुणखँ

राजं यशोधरा देवीया गुण वर्णन यासे थये
धाल :-

“भगवान् ! जिम्ह थ्व भमन्ना यशोधरा देवी अतिकं शीलवती । छःपिसं काषाय-वस्त्र धारणा यात धाःगु खँ न्यना थ्वं नं राजवस्त्र तोता काषाय वस्त्र धारणा यात । छःपिसं स्वांमालादि क्वखायगु तोतल धाःगुखँ न्यना थ्वं नं मालादि तिसां तियगु तोतल । छःपिसं तःजाःगु खाटाय् शयन याय्गु तोतल धाःगु न्यना थ्वं नं थुजोगु राजभवने च्वना न खाटाय् मद्यंसे बेँ लासा लाया द्यनेगु यात । छःपिसं छछ्राजक नल धाःगु न्येना थ्वं नं छछ्रा हे जक नयगु यात । अनेक शाक्य-कुमारपिसं सःतलं नं सुयागु नं खेँ वास्ता मत । अनेक राजकुमारपिसं अनेक तरहं सःतल तथा थःछेँ नं गुलि सःतके हल नं मवंसे भ्छेखे लाःसानं छर्पिलिसे मनतया सदानं छःपिनि हे जक ध्यान याना, दान-पुण्य यासे दुःखी, गरीवतय्त संग्रह याना अप्रमादी जुया मैत्री-भावना याना राजभवनेसं योगिनी जुया छःपिनि पदगमन याना च्वन ।”

जुजुया थ्व गुण वर्णन खँ न्यना भगवानं “महाराज ! थौं छःपिथेँ जाम्ह जुजुया आरक्षाय् च्वना यशोधरा देवीं, थःगु पतिव्रता शील पालन याना च्वनीगु आश्चर्यं मखु । अतीत काले किन्नर योनी जन्म जुया सूँहे रक्षा याइपिं मदुगु हिमालय पर्वते च्वना नं वं, थःगुशील मस्यंकुसे परिशुद्ध ज्वीक पतिव्रता धर्म पालन यागु दु” धका धया चन्दकिन्नर जातकया खँ कना बिज्यासे धर्मोपदेश याना ल्याहाँ बिज्यात ।

परिच्छेद १४

वयां कन्हे खुनु नं भगवान् राजभवनेसं भोजन याय्त बिज्यात । उखुनु जुलसां राजभवने नन्दकुमारयात विवाह याना राज्याभिषेक बिइगु मंगलोत्सवया दिन नन्दकुमारया जुया च्वन । भगवान् राज-महले बिज्याना प्रब्रज्या भोजन भपा बिज्याय् सिधःसेली मंगल धर्मो-पदेश याना नन्दकुमारयात थःगु पात्र ज्वंका ल्याहाँ बिज्यात । नन्दकुमार नं 'स्वान्हे फुसे कया बिज्याई मखा' धका मती ततं पात्र 'ज्वना भगवान्या ल्यू ल्यू वन । परन्तु अन भगवानं पात्र कया बिमज्या । हानं 'स्वाहाने क्वे लुखाय् थ्यनेवं कया बिज्याइगु जुयमाः' धका भालपाः नन्दकुमार भगवान्लिस्सें वन । अन नं भगवानं पात्र कया बिमज्या । नन्दकुमारयात साप ज्यामछिन । न भगवान्यात पात्र कया बिज्याहुँ धका धाय्गु, न ल्याहाँ वनेगु । मछिसां नं नन्दकुमार, 'थन कया बिज्याइगु जुयमा, अन कया बिज्याइगु जुयमा' धका मती ततं निग्रोधाराम थ्यंकं भगवान्या ल्यू ल्यू पात्र ज्वना वन । निग्रोधारामे थ्यंसेली, नन्दकुमारयाके भगवानं "नन्द ! प्रब्र-जित जुय योला" धका न्यना बिज्यासेली, 'मयो' धका धाय् मछाला नन्दकुमारं, "यो भन्ते" धका उत्तर बिल । अले वयात प्रब्रजित याना बिल । कपिलवस्तु नगरे थ्यना खुन्हू दुखुनु भगवानं नन्दकुमारयात प्रब्रजित याना बिज्यात ।

भगवान् कपिलवस्तु नगरे ध्यना न्हयन्हु दत्त । उखुनु नं वस्पोल भिक्षुसंघर्षिलिसे राजभवने सं भोजन याः बिज्यात् ।

उखुनु हे राहुलमातां, न्हयदँ दुम्ह राहुल
 राहुल कुमारया कुमारयात् बांवांलाक राजवस्त्रं पुंकाः,
 प्रब्रज्या “प्रिय पुत्र ! थ्व न्यीदोल श्रमणपिनि दथ्वी,

तारागण मध्ये चन्द्रमा थें च्वंम्ह सुवर्ण वर्णम्ह, स्वीनिता लक्षण युक्तम्ह महापुरुष, छम्ह पूज्य अबु खः । न्हापा वस्पोल थन राजभवने च्वना च्वंगु बखते वस्पोलयाके प्यंगः धनघः दुगु खः । वस्पोल राज्य त्याग याना प्याहाँ बिज्यासांनसैं व धनघः छगः नं खने मदया वन । अबुया सम्पत्ति काय्यात् प्राप्त जुई । छ वना वस्पोलयाके, जि चक्रवर्ती जुजु जुईमानी, जित यक्को धन सम्पत्ति माः जित छपिनि अंश भाग बिया बिज्याहूँ ! धका पवनाका हूँ !” धका राहुल कुमारयात् भगवान्या थाय् छवत् ।

राहुल कुमार नं भगवान्या न्होने वनाः, अबुया ख्वाः, स्वया हिंसिचा दयक न्हिला मामं स्यनाहःथें धया हानं, “यब्बा ! छःपिनि किपालु जित साप हे आनन्द” धका नाना तरहं मचायागु स्वभावानुसार खँ ल्हाना भगवान्लिक्क फेतुत् । भगवान् भोजन याना बिज्याय् सिधयका, भुक्तानुमोदन याना आसनं दना राजभवनं प्याहाँ बिज्यात् । राहुल कुमार नं “यब्बा ! जित अंशभाग ब्यू” धाधां वस्पलोया ल्यू ल्यू तुं वन । सुनानं राहुल कुमारयात् लितछ्वय छागु मखु । कारण, स्वयं भगवानं छुं नं आज्ञा दयका विमज्यागुलि । क्रमशः चिकिचा-

(८८)

धिकःम्ह राहुल कुमार निग्रोधाराम थ्यंकं भगवान्या ल्यू ल्यू वन । विहारे थ्यँसेली भगवान् बुद्धं राहुल कुमारयात संसार यात्रा बढे जुइगु लौकीक धन बियगु इच्छा मयासे यात्रा समाप्त जुया निर्वाणसम्पत्ति प्राप्त जुइगु सप्तार्यधन बियगु अभिलाषा याना, आयुष्मान् सारिपुत्रयात सःता, “सारिपुत्र ! राहुलकुमारयात प्रब्रज्या या !” धका आज्ञा दयका बिज्यात । अले सारिपुत्र स्थविर उपाध्याय जुया, महा मौद्गल्यायन स्थविर आचार्य्य जुया राहुल कुमारयात प्रब्रजित यात । भगवान् कपिलवस्तु नगरे थ्यना न्हयन्हु दुखुनु राहुल कुमारयात प्रब्रजित याःगु जुल !

थुगु कारणं शुद्धोदन महाराजया मने अत्यन्त दुःख जुया भगवान्या थाय् वना दुःखया खँ कना, अननसँ माँ-बौपिनि वचन मदुपि मचातयत प्रब्रजित मयाय्गु वर पवना ल्याहाँ वन । उगु हे बखते भगवान् बुद्धं, माँ-बौपिनिगु वचन मदुपि मचातयत प्रब्रजित मयाय्गु नियम दयका बिज्यात ।

वयां कन्हेखुनु नं भगवान् राजभवने सं भोजन याय्त बिज्यात । बिज्याना सुथसिया भोजन सिधयका राजपरिषद्-पिन्त धर्मोपदेश याना बिज्यात । अले शुद्धोदन महाराजं, भगवान्यात सुख दुःखया खँ कँसे थथे धाल—
शुद्धोदन महाराज अनागामी जूगु “भन्ते ! छःपि उरुवेल बने च्वना तपस्या याना च्वंगु बखते देवता छम्ह वया आकाशे च्वना छःपिसं आहार त्याग याःगु जूया निति बुद्धज्वी मखंक हे छःपि परलोक जुल धका जित धाल ।”

“विश्वास याना विज्यानालाले महाराज ?”

“मयाना भन्ते !”

“महाराज ! न्हापा धर्मपाल महाजनया पालाय्, जि सित धका जिगु क्वे” छपिनि न्ह्योने तयहल न छःपिसं विश्वास यानाः मका धासेली, आ छःपिसं छु विश्वास याइ !” धका भगवानं जुजुयात महाधम्मपाल जातकया खँ आज्ञा दयका धर्मोपदेश याना विज्यात । धर्मोपदेश याय् सिधःगु वखते शुद्धोदन महाराज अनागामी फले सुप्रतिस्थित जुल ।

भगवान् बुद्ध, प्रथमवार थःगु मातृदेशे विज्याना खुन्हु दुखुन्हु वस्पोलं किजा नन्दकुमारयात प्रव्रजित याना न्ह्यन्हु दुखुनु पुत्र राहुल कुमारयात प्रव्रजित याना विज्यात । चमाजुमां प्रजापती गौतमीयात स्रोतापत्ति मार्गं—फले व अबु शुद्धोदन महाराजयात आनागामी फले तया नगरं प्याहाँ विज्याना पुनः वस्पोल राजगृह नगरे सं ल्याहाँ विज्यात ।

उगु समये कोशल राज्य श्रावस्ती नगरे अतिकं धनीम्ह अनाथपिण्डिक धयाह्य साहु छह्य दुगु खः । वया राजगृह नगरे अतिकं विश्वासीह्य पासा छम्ह दु । छन्हुया दिने अनाथपिण्डिक साहु थःम्ह पासा नापसाः अनाथपिण्डिक साहुया बुद्धदर्शन वने धका सच्छिगू गाडा जाय्क वस्तु तया श्रावस्ती नगरं राजगृह नगरे वन । अले अनाथपिण्डिक साहुया भगवान् बुद्ध राजगृहे विज्यात धैगु समाचार न्यना भगवान् दर्शन यायगु प्रबल इच्छा जुल । अले व महाजन सुथन्हाप्पनं दना भगवान्या थाय् वन । वना भगवान्यात सादर प्रणाम

(१०)

याना छखेलिकक फेतुना भगवान्या धर्मोपदेश न्यना स्रोतापत्ति फले प्रतिस्थित जुल । अले अनाथपिण्डिक साहुं भगवान्यात 'श्रावस्ती नगरे विज्याहुँ' धका प्रार्थना यात । भगवानं मौनद्वारा स्वीकार याना विज्यात ।

भगवान्यात श्रावस्ती नगरे विज्याय्केत निमन्त्रणा याना ल्याहांवंह अनाथपिण्डिक साहुं, योजन योजनपत्तिकं छगू छगू लाख फुक्क, प्यीन्यागू योजन मार्गें प्यीन्यागू अनाथपिण्डिक विहार दयके बिया श्रावस्ती थ्यंकः वना, जेतनव विहार कोटि कोटि असर्फी लाया फिंच्यागू कोटि दां पुला जेतवन उद्यान न्याना काल । अले अनाथपिण्डिकं उगु उद्याने भगवान् प्रमुख चयम्ह महाश्रावकपिन्त स्मेतं विहार दयकल । भगवान्यात दध्वीलाक विहार दयका चयम्ह महाश्रावकपिन्त छचाखेलं विहार दयकल । चंक्रमणस्थान, दिवास्थान, रात्रीस्थान स्नानगृह, धर्मशाला, सभागृह, तू, तथा क्यब आदि अनेक स्थान सुन्दराकारं दयकल । विहार दयकेत फिंच्यागू कोटि दां खर्च जुल । विहार दयके सिधयका भगवान्यात खबर बोके छ्वत । भगवान दोलंदो भिक्षुसंघपि लिसे राजगृहं प्याहां विज्याना प्यीन्यागू योजन मार्गें गमन याना श्रावस्ती थ्यंकः विज्यात ।

भगवान श्रावस्ती नगरे थ्यंकः विज्यात धयागु खँ सिया अनाथपिण्डिक महाजनं, थः पुत्रयात तिसावसतं पुंकाः मेहि न्यासल कुमारपिन्त नं तिसावसतं पुंका, ध्वाँय् धुपाय् आदि नस्वाः नस्वाःगु स्वाँ ज्वंकाः, अमिगु ल्यूने महासुभद्रा, चूलसुभद्रा

धयापि म्हाय् मय्जुपिलिसे न्यासल कुमारीपिन्त पूर्ण कलश ज्वंका वयां ल्यूने तिसावमतं छायापा च्वंम्ह थःम्ह जहान प्रमुख न्यासल स्त्रीपिं तथा दके ल्यूने थः स्वयं तइसे च्वंगु शुद्धगु वस्त्रं पुनाः, न्यासल उपासकपि मुंका, भगवानयात लँ सो वन । अन भगवान् नाप लात । अनाथपिण्डकं वस्पोलयात पूजा यासे छिसिनसें जेतवन विहारे ब्वना यंकल । अले व सेठं भगवान प्रमुख भिक्षुसंघपिन्त सुवर्ण कलशं लः हाय्का विहार दान बिल । भगवानं, “विहार-दान वियगु, पुण्य मध्ये श्रेष्ठोत्तमगु पुण्य खः” धका अनेक प्रकारं समयोचित्त धर्मोपदेश याना विज्यात । भगवान् बुद्ध श्रावस्ती नगरे थ्यँसानसें, अनाथपिण्डक सेठं लाबला तक विहारोत्सव याना फिंच्यागू कोटि धन खर्च यात । थुगु प्रकारं अनाथपिण्डक साहं जेतवनविहार छगूयात न्येप्यंगू कोटि धन खर्च यात ।

महाकारुणिक भगवान् बुद्ध, जेतवन विहारे गुलाति च्वना अनं पुनः राजगृह नगरे विज्यात । अनं नं भ्रमण यायां छिसि-
 निसें अनोमा नदी तीरे च्वंगु मल्ल जुजुपिनि
 चिकिचावंगु देशे अनुप्रिय धयागु आम्रवने
 थ्यंक विज्यात । कपिलवस्तु नगरे शुद्धोदन

उपालि नौया
 प्रब्रज्या

महाराजं सकल शाक्य खलपिन्त एकत्रित याना थथे धाल-

“राजन्पि ! यदि सिद्धार्थ कुमार राजभवने सं च्वना च्वंगु जूसा थौं, वस्पोल, चक्रवर्ती जुजु जुलज्वी । कीपि सकलें वस्पोलया परिचारकपि जुलज्वी । तर थौं, वस्पोल, थ्व सम्पत्ति ब्याकं त्याग याना विज्याना जगतहितार्थ सर्वज्ञ बुद्ध जुया

(९२)

बिज्यात । थुगु खेँ छिमिसं नं विचार याना, फयांफछि सकल-
सिनं थः थः कुमारपिन्त भगवान्या थाय् प्रब्रजित यायेगु
उत्तम ।”

जुजुया थ्व खँ न्यना छकोलनं दोछि शाक्य कुमारपिं भग-
वान्या थाय् वना प्रब्रजित जुल । थुगु रूपं आपालं आपा
शाक्य कुलं प्रब्रजित जुल । तर उकि मध्ये महानामादि शाक्य-
पिनि कुलं सुनं प्रब्रजित मजुनि । अकिं छन्हुया दिने, भदिय
शाक्य राजा अनुरुद्ध, आनन्द, भगु, किम्भिल तथा देवदत्तादि
खुम्ह शाक्यपिं, थः थः सैन्यपिलिसे वने चाहिला लिपा सैन्यपिं
सकसितं लितछ्वया, उपालि नौ छम्हजक पासा ब्वना अनुप्रिय
वन पाखे वन । वने थ्यंसेली राजवस्त्र व्याकं तोता उपालि
नौयात बिया, “छ छेँ ल्याहाँ हूँ” धका धाल । अले उपालि
नौ वसःप्वो ज्वना भतिचा वना, ‘थ्व शाक्य कुलयापिं साप
तं मभीपिं, थुमित स्याना थुमिगु वसः ज्वना वल धका थुमि
मां-बौपिसं जितः स्याना छ्वतयनं बेर मदु । जिजक थ्व संसारे
दुःखसिया च्वनेगु छ्वाय् ?’ धका भालपा ‘थ्व वसप्वः, यम्हसिनं
थका’ धका छ्वाय् सिमाय् खाया अपिं वंगु लपुं तुं वन । राज-
कुमारपिसं वयाके, “छ्वाय् ल्याहाँ वयागु” धका न्यसेली वं
वृतान्त खँ कन ।

अले इपिं न्हेम्हं भगवानया थाय् वया, “भन्ते ! शाक्य
कुलयापिं अतिकं अहंकारी । थ्व जिमि च्यो उपालि नौयात
न्हापालाक प्रब्रजित याना बिज्याहूँ । थ्वयात वन्दना यानातिनि
जिपिं प्रब्रजित जुये । गुकिंयाना जिमिगु अभिमान दमन जुया

बनि" धका विन्ती याना नौयातनि न्हापलाक प्रब्रज्या बियका
बयात वन्दना याना लिपा इपि सकलें प्रब्रजित जुल ।

थुगु प्रकारं शास्तिनायक जुया बिज्याम्ह शाक्यमुनीन्द्र बुद्ध
भगवानं, तद्धं चिकिधं, धनी गरीब, थित्यो थिमत्यो धयागु

लोकहित

इत्यादि क्षुद्र विचार मतसे, सकल मानव
समाजया उपरे छगू हे प्रकारं मैत्रीभाव तथा
लखं लख प्रब्रज्यापेक्षपिन्त प्रब्रजित याना बिज्यात । मानव
समाजया हितया लागी देशं देशे, गामं गामे, नगरं नगरे, राज्यं
राज्ये चाहिला उपदेश बिया मोक्षगवेषी अनेक विद्वान्तयत
विद्या तथा शिक्षा दान बिया बिज्यात । कोटान कोटि महाजन
तथा स्त्री पुरुषपिन्त दान, शील, भावना, मैत्री तथा प्रज्ञायागु
उपदेश बिया स्वर्ग व मोक्षया मार्गे तथा बिज्यात । मिसा
तथा मिजंतयगु संघ दयका बिज्यात । उभयपक्षपिन्त समाना-
धिकार बिया बिज्यात । बुद्धियात प्रधानस्थान बिया बिज्यात ।
अन्धविश्वासया भण्डार तच्छाना बिज्यात । बुद्ध जुया बिज्याय्
धुंसेंली प्रथम वर्षावास ऋषिपतन मृगदावने याना बिज्यात ।
द्वितीय, तृतीय तथा चतुर्थ वर्षावास राजगृहे याना बिज्यात ।
न्यागूगु वर्षावास वैशाली नगरे कूटागार बिहारे याना
बिज्यात ।

परिच्छेद १५

कपिलवस्तु नगरे शुद्धोदन महाराज थःगु राजभवने श्वेत-

चछत्रया क्वे च्वना विदर्शना ध्यान बढे याना अर्हत् जुया
 परिनिर्वाण जुया विज्यात । शुद्धोदन महाराज
प्रजापती गौतमीया परिनिर्वाण जुया वने धुसॅली प्रजापती गौत-
गृहत्याग मीयात अतिकं विरक्त जुल । विरक्त जुया
 नांयात धया थःगु बांलागु सँ खाय्के विया काषायवस्त्र पुना
 मेपि न्यासल शाक्यस्त्रीपि लिसे, 'भगवानया थाय् वना प्रब्रज्या
 पवना काय्' धका थःगु राज्य त्याग याना वैशाली नगर पाखे
 वन । वस्पोल गौतमी महारानी न्हापनं छको, भगवान् बुद्ध
 निग्रोधारामे विज्यागु बखते प्रब्रज्या पवंगु खः । तर भगवानं
 गौतमीयात, "प्रब्रज्या जुइगु इच्छा याय् मते" धका स्वको
 तक गना विज्यात । तस्मात् आः गौतमीं थः थमंतुं शिरमुण्डन
 याना काषायवस्त्र पुना च्वंगु ।

प्रजापती गौतमी कपिलवस्तु नगरं प्याहां वना वैशाली
 नगर थ्यंकं न्यासि वना अन, भगवान् विज्याना च्वंगु कूटा-
प्रजापती गारशाल विहारया लुखा न्ह्योने च्वना
गौतमीया मिखाय् जाय्क ख्ववि तया ख्वया च्वन ।
प्रब्रज्या अले अन, आयुष्मान् आनन्दं अपाय् धंगु
 सुखभोगे च्वना च्वंम्ह, गुबले हे न्यासिवने
 मनंम्ह बुढीम्ह प्रजापती गौतमी, अपाय् हाकःगु लँ न्यासि
 वया तुती-ताती भ्वीसे च्वंकः म्हछ्म्हं धूथाका, शिरमुण्डन
 याना काषायवस्त्र पुना अश्रुमुखी जुया, लुखान्ह्योने च्वना
 स्वयाच्वंम्ह गौतमीयाके "छाय् ख्वया च्वनागु" धका न्यन ।
 प्रजापती गौतमीं थथे धालः—

“छ्वाय् मख्वे अले भन्ते ! जिथें जाःम्ह बुढीयात भगवानं थौंतक नं प्रब्रजित याना विमज्यासेली ?”

अले आयुष्मान् आनन्दं, प्रजापती गौतमीयात पलख लनाच्चं धका धया थः भगवान्या थाय् वना वस्पोलयात सादरं अभिवादन याना, “भन्ते ! प्रजापती गौतमी अतिकं कष्टसिया कपिलवस्तु नगरंनिसें न्यासि वया थन लुखाय् पिने च्वना ‘भगवानं मिसातय्त प्रब्रज्या मब्यू’ धका दुःखी जुया ख्वया च्वन । बिया बिज्याहुँ भन्ते ! प्रजापती गौतमीयात प्रब्रज्या” धका याचना यात । भगवानं “आनन्द ! थुकी छं इच्छा याय् मते” धका स्वको स्वको तक्कं गना बिज्यासेली आयुष्मान् आनन्दं भगवान्याके थथे प्रश्न यात :-

“भन्ते ! छलपोलया शासने प्रब्रजित जूपिं मिसा जातिपि स्रोतापत्यादि मार्ग-फल साक्षात्कार याना दुःखं छुते जुया वने फइला ?”

“फई आनन्द !”

“यदि भन्ते ! छलपोलया शासने प्रब्रजित जुया मिसातय्सं नं अर्हत्-फल प्राप्त याना काय्फु धयागु जूसा, कृपया, प्रजापती गौतमीयात प्रब्रज्या बिया बिज्यात धासा गौतमीया जीवन सफल जुई । वस्पोल गौतमी छलपोलया उपकारी खः । वस्पोलं छःपिन्त अत्यन्त उपकार यानातःगु दु । वस्पोल छःपिनि माँ खः । महामाया देवी स्वर्गवास जुसेंसें,- थःम्ह पुत्र नन्दयात धाइ मांपित बिया,-स्वयं गौतमीं छःपिन्त दुरू त्वंका पोषण

(९६)

यात । छःपिनि मल-मूत्र काल । छःपिं राजभवने प्याहँ
विज्यासैनिसें छःपिनिगु निरिति ख्वजक ख्वया च्वंम्ह उजाम्ह
बुढीम्ह क्षीरदाता मांया कल्याण याना विज्याहँ !” धका
पवन ।

अले भगवानं, “यदि आनन्द ! प्रजापती गौतमीं ध्व च्यागू
थाकुगु नियम (= गरु धम्मो) पालन याय्गु स्वीकार याःसा
व हे गौतमीया प्रब्रज्या तथा उपसम्पदा जुई” धका आज्ञा
दयका विज्यात । व च्यागू नियम थथे :-

(१) उपसम्पदा जुया सछिदँ दय धुंकुम्ह भिक्षुणीं नं थौं
तिनि उपसम्पदा जूम्ह भिक्षुयात अभिवादन याय्गु, प्रत्युपस्थान
याय्गु, नमस्कार याय्गु तथा मान-सत्कार गौरव तयगु आच-
रण याय्गु ।

(२) भिक्षुपिनि आश्रय मदुगु आवासे वर्षावास मयाय्गु ।

(३) प्रत्येक निगू साप्ताहे भिक्षुपिथाय् वना, ध्व गुगु
उपोसथ खः धका व भिक्षुणिपिन्त उपदेश विइम्ह भिक्षु दुला
मदुला धका न्यनेगु ।

(४) वर्षावास याय् सिधल धाय्वं भिक्षु भिक्षुणी संघे ;
'दृष्ट, श्रुत, परिशंकित' धयागु स्वंगू प्रकारं पवारणा याय्गु ।

(५) नियम उल्लंघन याःम्ह भिक्षुणीं निगुलिं संघ-सभाय्
छगू पक्षतक मानात्मता पालन याय्गु ।

(६) निदँतक खुगू शिक्षा बालक आचण याय् धुंकुम्ह
शिक्षमाणविकावं निगूलिं संघयाके उपसम्पदा पवना काय्गु ।

(७) छुंहे प्रकारं भिक्षुयात वोमवीगु, निन्दा मयाय्गु ।

(८) भिक्षुपिनि प्रति भिक्षुणीपिनि म्हुतुप्वा तीगु, भिक्षुणी पिनि प्रति भिक्षुपिनि म्हुतुप्वाः चाय्केगु ।”

थ्व च्यागू नियम मध्ये छगू हे नियम नं उल्लंघन याय् मज्जू । ब्याकं नियमयात आदर—सत्कार—गौरव—भक्ति तथा जीवनभर तक उल्लंघन मयासे पालन याय्मा ।

“यदि आनन्द ! प्रजापती गौतमीं थ्व च्यागू थाकुगु नियम पालन याय्गु स्वीकार यात धाःसा, व हे गौतमीया प्रब्रज्या व उपसम्पदा जुल” धका भगवानं आज्ञा दयका विज्यात ।

अले आयुष्मान आनन्दं, थ्व च्यागू नियम न्वे वयका गौतमीया थाय् वना भगवानं आज्ञा जुया विज्यागु खँ कन । अन गौतमीं आनन्द स्थविरयात थथे धाल—

‘गथे भन्ते आनन्द ! सुंगुम्ह बांलाके माम्ह ल्यासे अथवा ल्याय्म्हयात, जीस्वाँ अथवा पलेस्वाँया अथवा मोतीया माः विइगु बखते इमिसं निपा ल्हातिं फया कया आदर पूर्वक छ्येनें छुइ अथवा गःपते क्वखाई, अथे हे भन्ते आनन्द ! थ्व च्यागू थाकुगु नियम जिं अत्यन्त गौरवादरं शिरे फया कया जीवनभर तक छगू हे शिक्षा उल्लंघन मयासे पालन याय् ।”

अले आयुष्मान आनन्द भगवानया थाय् बना, “भन्ते ! छलपोलया चिरमा प्रजापती गौतमीं उगु च्यागू थाकुगु नियमयात आदरपूर्वक शिरे फयाकाल” धका धाल ।
 शासनया अचिरस्थापि थ्व खँ न्यना भगवानं थथे आज्ञा दयका विज्यात—

“यदि आनन्द ! तथागतया शासने

(१८)

मिसातयत प्रब्रज्या प्राप्त मजूगु जुसा थ्व श्रेष्ठगु ब्रम्हचर्य-
शासन दोछि दँ तक चिरस्थायि ज्वीगु । गुथासंनसँ थ्व शासने
मिसातयत प्रब्रज्या प्राप्त जुल उथासंनसँ थ्व शासन अचिर-
स्थायि जुल । आः थ्व शासन न्यासदं जक स्थिर जुई ।
आनन्द ! गथे मिजंत मदुगु मिसात जक दुगु छँ सरलपूर्वक
खुँतयसं स्यंकई, अथे हे आनन्द ! मिसातयत प्रब्रजित ज्वीगुया
स्थान दुगु शासन अचिरस्थायि जुई ।

“गथे आनन्द ! किलं नःगु वा मा याकनं हे गोतुला वनी,
अथे हे आनन्द ! मिसातयत प्रब्रजित ज्वीगुया स्थान दुगु
शासन अचिरस्थायि जुई ।

“गथे आनन्द ! सुं गुम्ह बल्लाम्ह मनूनं, पुखूयागु लः
प्याहाँ मवकेत छ्वाखेरं पःखा दिन, अथे हे जि न्हापालाक हे
भिक्षुणीपिन्त जीवनभर तक उल्लंघन याय् मजूगु च्यागू थाकुगु
नियम दयका बिये धुन ।”

भिक्षुणी संघ प्रतिस्थित जुयवं दोलंदो स्त्रीपि गृहत्याग
याना प्रब्रजित जुया शील समाधि पुरे याना अर्हत् जुल ।

छन्हुया दिने भिक्षुणी प्रजापती गौतमी, आयुष्मान् आनन्द-
याथाय् वना, “भन्ते आनन्द भगवान्याके बर छगू पवने ।

भगवानं भिक्षु व भिक्षुणीपिनि अन्तरे परस्पर
मानेयाना वन्दनादि याय्गु नियम दयका
बिज्यात धाःसा अत्युत्तम जुई” धका धाल । अले आयुष्मान्
आनन्दं गौतमीं धाःगु खँ व्याकं भगवान्यात न्यंकुसेली भगवानं
थथे आज्ञा दयका बिज्यात :-

“आनन्द ! तथागतं मिसातयत् वन्दना याय्गु, आसनं दना गौरव सत्कार यासे मान याना तयगु नियम गबलें हे आज्ञा दयका बिज्याई मखु । आनन्द ! थ्व दुराख्यातगु अन्य तीर्थंकपिनि धर्मविनये हे नं मिसातयत् मानसत्कार वन्दनादि मया धासॅली, गथेयाना तथागतं युजोगु स्वाख्यातगु धर्म-विनये मिसातयत् वन्दनमानादि याय्गु अनुमति विई ।”

थथे आज्ञा दयका बिज्याय् धुसॅली भगवानं वहे कारणे वहे विषये भिक्षुपिन्त धर्मोपदेश याना, “भिक्षुपि ! मिसातयत् अभिवादन, प्रत्युपस्थान, अञ्जलिकर्म, तथा मानसत्कारादि कर्म याय् मो; गुम्हसिनं याई वयात् दुष्कृतापत्तिः” धका आज्ञा दयका बिज्यात् ।

छगू समये भिक्षुणी प्रजापती गौतमी भगवान्याथाय् वना अभिवादन याना छखेलिना फेतुसे भगवान्यात् थथे धाल :-

तथागतया धर्मं
“भन्ते ! जित छलपोलं संक्षिप्तं धर्मो-
पदेश याना बिज्याहुँ, गुगु उपदेश न्यना जि
छथाय् शून्यागारे च्वना अप्रमादी जुया च्वने ।”

अले भगवानं थथे आज्ञा दयका बिज्यात् :-

“गौतमी ! गुगु धर्मं वैराग्य बढे मयासे संयोग बढे याई, गुगु धर्मं असंस्कार बढे मयासे संस्कार, लोभ, असन्तोष, जना-कीर्णं, आलस्य बढे याई; उगु धर्मं, ‘न धर्मं खः, न विनयं खः न तथागतया शासनं खः’ धका छं निश्चयपूर्वकं थ्वीका का ।

⊗ न भिक्षुवे मातुगामस्स अभिवादनं, पञ्चुबट्टानं, अञ्जलीकर्मं, सामीचिकम्मं कातव्वं, वो करेय्य आपत्तिं कुक्कटस्स । (चूलवग्ग)

(१००)

गुगु धर्मं राग घटे याना वैराग, वियोग, असंस्कार, अलोभ, सन्तोष, एकान्तता, वीर्य तथा सु-भरता बढे यायू, उगु धर्म, 'श्व धर्म खः श्व विनय खः, श्व तथागतया शासन खः' धका छं निश्चयपूर्वक श्वीका विश्वास याना का ।”

कपिलवस्तु नगरे याःकचा राजभवने च्वना च्वंम्ह यशोधरा देवी या मने थथे जुल :-

“जि स्वामी राजभवन तोता बुद्ध जुया बिज्यात । पुत्र राहुलकुमार नं प्रब्रजित जुय धुंकल । ब्वाःजु शुद्धोदन महाराज नं दुःखं विनिर्मुक्त जुया परिनिर्वाण जुइ धुंकल । लायकुली च्वना च्वंम्ह माजु प्रजापती गौतमी नं सलंस, क्षत्रिय स्त्रीपिलिसे भगवान्या थाय् वना प्रब्रजित जुय धुंकल । जि छम्ह जक थन श्मशाने च्वने थें च्वना अभागिनी जुया च्वनेगु छाया ? प्रब्रजित जुल धाःसा न्हिया न्हिथं पुत्र राहुलकुमारया खाः नं, भगवान्या दर्शन नं याना च्वने दई ।”

थथे मनेल्वीका विरक्त जुया, सलंस थः परिचारिका स्त्रीपिलिसे यशोधरा देवी, भिक्षुणी आश्रमे वना प्रब्रजित जुल । प्रब्रजित जुइ धुसंली उपाध्यायी व आचार्यनीपिलिसे श्रावस्ती नगरे वना पुत्र राहुलया व भगवान्या दर्शन न्हिया न्हिथं याना च्वना बिज्यात ।

थुगु प्रकारं भगवान् बुद्धया शासने भगवान्या सकल ज्ञानपि प्रब्रजित जुल । ज्ञात्यार्थचर्या पूर्ण याना बिज्यासे भगवान् बुद्धं बन्धुवर्गं सकलसितं संसार यात्रा अन्त जुया च्वंगु

जन्ममरणादि छुं प्रकारया दुःख मदुगु, शान्त प्रणीतगु निर्वाण प्राप्त याका बिज्यात ।

परिच्छेद १६

न्यागु वर्षाकाल वैशाली नगरे कूटागारशालाय व्यतीत याना बिज्यानाः अनं वस्पोल शान्तिनायक अशरणशरण जुया बिज्याम्ह महामुनि भगवान् बुद्ध, पुनः छसि-
 खुगूनसैं डयीछगुगु वर्षावास नसैं लोकहित यायां देश भ्रमण यासे खुगुगु वर्षाकाल मंकुल पर्वते, न्हयगुगु तावतिस देवलोके, च्यागुगु भग्गदेशे सुंसुमारगिरि नगरया भेसकला बने, गुगुगु कौशाम्बि नगरे घोषितारामे, किगुगु पारिलेव्यक बने, किछगुगु मगध राज्ये दक्षिणगिरि पाखे एकनाला धैगु ब्राह्मण गामे, किनिगुगु वेरञ्जा नगरे, किस्वंगुगु चालिय पर्वते, किप्यंगुगु श्रावस्ती नगरे जेतवनविहारे किन्यागुगु कपिलवस्तु नगरे निग्रो- धारामे, किखुगुगु आलवक देशे, किन्हयगुगु राजगृह वेणुवनाराम विहारे, किच्यागुगु चालिय पर्वते, किगुगुगु नं अन हे; डयीगुगु वर्षाकाल पुन राजगृहे व्यतीत याना क्रमशः श्रावस्ती नगरे बिज्यात । अन जेतवन महाविहारे वस्पोल न्यीछगुगु वर्षाकाल व्यतीत याना बिज्यात ।

उगु बखते श्रावस्ती नगरे अतिकं धनीम्ह मृगार धयाम्ह महाजन छम्ह दु । वया पूर्णवर्धन धयाम्ह काय् छम्ह दु । काय्म्ह ल्याय्म्ह जुसेली, शाकेत देशे च्वम्ह साहुया धनञ्जयया

(१०२)

मह्याय, विशाखा उपासिका विवाह याना
बाला उपासिका विल । विशाखा उपासिका जुलसां, थःम्ह
आःजु मेण्डक साहुया थाय् अंगदेशे भद्रिय नगरे च्वना च्वंगु बखते,
प्रथम वार भगवान् दर्शन याना वस्पोलया उपदेश न्यसे, न्हेदँया
उमेरे हे स्रोतापत्ति फले थ्यना बुद्ध शासने सुप्रसन्न जुया च्वंम्ह
जुल ।

छन्हु, विशाखा उपासिका, न्यासल परिवारपिलिसे छम्ह
पासाया थाय् निमन्त्रणाय् वना अनं ल्याहां वया उकथं तुं जेत-
वन विहारे वनेगु बिचार लुया, 'भगवान्या
बिशाखा उपासिकाया न्होने थुजोगु महाभरण तिया वने बाँमला'
बिहार-दान धका तिसा ब्याकं तोया साधारण वस्त्रं
पुना, तिसा ब्याकं प्वोचिना दासी छम्हसित ज्वंका विहारे वन ।

विहारे वना भगवान्यात अभिवादन याना छखेलिना
फेतुना धर्मोपदेश श्रवण यात । धर्म श्रवण याय् धुंका सुप्पिया
आदि उपासिकापिलिसे भिक्षुपित विचा यासे आवासपत्तिकं
वना वस्पोलपिलिसे सुख दुःखया खँल्हाय् सिधयका ल्याहां
वन । लेँ बिचे थ्यसँली विशाखां दासीयाके तिसाप्वो पवन ।
अन, दासीया कसंग वना, "जाः ! तिसाप्वो विहारेसं तौफित"
धका धाल । अले बिशाखां तिसाप्वो काय्के छ्वसे थथे
धाल :-

"मेजु यदि जिगु तिसाप्वो आनन्द भन्तेनं चीका तय
धुं कुसा कया ह्य मते ; वस्पोलं थ्यूगु तिसाप्वो जि संघयात तुं
बियगु जुल ।"

दासी विहारे वना स्वःगु वखते, तिसाप्वो आनन्द भन्तेन
 छथाय् ध्याकूञ्चाय् स्वाहान्तःले तयातःगु खना ल्याहाँ वना
 विशाखायात उगु खँ कन । अले विशाखां, 'व तिसाप्वो संघ-
 पिंथाय् तया तयां वस्पोलपिन्त छुनं ज्याख्यले ज्वीगु मखु ।
 उगु तिसाप्वो मिया, उकियागु दामं संघपिन्त प्रयोजन ज्वीगु
 वस्तु न्याना वियगु उचित' धका मती तया पुनः दासीयात
 तिसाप्वो काय्के छवत ।

तिसाप्वो कयाःहसेली विशाखा उपासिकां, श्रावस्ती च्वपि
 लुँकःमित ज्वाहारीत सःतके छवया उगु तिसाया मू गुलिवनी
 धका न्यंगु वखते, बंजाःतय्सं गुँगू कोटि वनी धका धाल ।
 अले व तिसा श्रावस्ती नगरे मीके छवत । तर, उलिमछि
 दां पुला काइपिं सुं मदुसेली थःमतुं उलि दां पुला तिसा
 न्याना काल । अले विशाखा, भगवान्या थाय् वना, "भन्ते !
 जि संघयात परित्याग यानागु तिसाया मूल्य थुलि दु, उकिं
 संघपिनि निर्मित, प्यंगू प्रत्ययमध्ये गुगु प्रत्ययद्वारा अर्पण
 याय्मालि" धका न्यन । भगवानं, "विशाखा ! थौं कन्हे थन
 श्रावस्ती आपालं भिक्षुसंघपिं दु, श्रावस्तीया पूर्वपाखे विहार
 छगू दुसा ज्यू" धका आज्ञा दयका विज्यात । विशाखां, "ज्यू
 भन्ते" धका उत्तर बिया भगवान्यात वन्दना याना ल्याहाँ
 वन । अलेविशाखा उपासिकां श्रावस्तीया पूर्वपाखे, गुँगू कोटि
 धन बिया विहार दयकेत थाय् छकू न्याना काल । उगु थासे
 विशाखा उपासिकां, न्यासः न्यासःकू कोठा दुगु नित जाःगु

❁ चीवर, भोजन, बासः व च्चनेगु स्थान ।

(१०४)

विहार दयकल ।

छन्हुया दिने भगवान्, सुथ न्हाप्पनं घ्याने च्वना लोके स्वया विज्यागु बखते, देवलोकं च्यूत जुया भद्रिय नगरे, भद्रिय धयाम्ह साहुया कुले जन्म जूम्ह भद्रिय पुत्रयात धर्मावबोध याय् फइगु कुशल हेतु खना, भिक्षुसंघपिलिसे श्रावस्ती नगरं प्याहाँ बिज्यात । विशाखां थ्व खबर सिया भगवान्या थाय् ब्वांवना थथे धाल :-

“भन्ते ! भ्रमण या विज्यायगुला ?”

“खः विशाखा !” धका भगवानं आज्ञा दयका बिज्यात । अले विशाखां: “भन्ते ! थुलिमछि धन ब्यय याना विहार दयका च्वना, छःपिं विज्यात धाय्व थ्व ज्या-खँ गथे जुई ? तस्मात् सुं छम्ह भिक्षुयात नियुक्त याना विज्यात धाःसा उत्तम जुई” धका धाःगु न्यना भगवानं, “छं स्वया छम्ह भिक्षुया पात्र पवना का !” धका आज्ञा दयका विज्यात । अले विशाखां, यद्यपि आयुष्मान् आनन्दया प्रति विशेष भक्ति दु, तथापि विहार दयकेगु ज्याखँय् आयुष्मान् महामौद्गल्यायनया ऋद्धि द्वारा आपालं उपकार जुयफू धका भालपाः आयुष्मान महामौद्गल्यायनया पात्र पवना काल । वस्पोलं; विशाखायात पात्र ब्यूसे भगवान्या ख्वाः स्वया बिज्यात । भगवानं, “मौद्गल्यायन ! छं परिवारपिलिसे छ ल्याहाँ हुँ !” धका आज्ञा दयका बिज्यात । अले आयुष्मान् महामौद्गल्यायन थः परिवारपिं ब्वना ल्याहाँ बिज्यात ।

भगवान् श्रावस्ती नगरं प्याहाँ बिज्याना गुला ति देशभ्रमण

यासे प्राणीपिन्त अमृतपान याका पुन श्रावस्ती नगरे हे ल्याहाँ बिज्यात । थुलि भित्रे विशाखाया विहार नं दयके सिधल । अले विशाखा उपासिकां, भगवान् प्रमुख भिक्षुसंघपिन्त उगु विहारे बिज्याका वर्षावास याका, अत्यालंकारं महोत्सव यात । प्यला तक विहारोत्सव याःगु बखते गुँगू कोटि धन खर्च जुल । थाय् कयातगु गुँगू कोटि, विहार दयकेत गुँगू कोटि हानं विहारोत्सव याय्त गुँगू कोटि, जम्मा नीन्हयगू कोटि धन व्यय याना, भगवान् प्रमुख भिक्षुसंघपिन्त उगु विहारदान बिल । पूर्वं दिशा पाखे लाःगु विहार जूया निति उकियात 'पूर्वाराम' धका नां तल ।

विशाखाया पूर्वाराम विहारे भगवान् न्यीनिगूगु वर्षावास याना बिज्यात । अलंनसें प्यीप्यंगूगु वर्षाकाल तक्क नं भगवान् श्रावस्ती नगरे हे च्वना बिज्यात । थुकी मध्ये विशाखाया पूर्वाराम विहारे खुगू व अनाथपिण्डक साहुया जेतवन महा-विहारे किंच्यागू वर्षावास याना बिज्यात ।

महाकारुणिक जूया बिज्याःम्ह वस्पोल तथागतं, प्यीप्यदँ तक परार्थचर्या याना देशाटन् यासे देव सहित सकल मनुष्यपिन्त हित सुख याना बिज्यात । थुलिया बिचे वस्पोलया शासने, वस्पोलया त्रिविध व नवांग बुद्धशासन थूपिं, ग्रन्थी कारण फेने फुपिं, विस्तृत अर्थयात संक्षिप्त व संक्षिप्त अर्थयात विस्तृत याना, छुटे छुटे याना, सहेतुक-सप्रमाणिक याना कने फुपिं, छम्हथें छम्ह समर्थपिं भिक्षुपिं दत्त । भिक्षुपिं जक मखु, भिक्षु-

समर्थ
भिक्षुपिं

(१०६)

णीपि नं दत्त । भिक्षुणीपि जक मखु, उपासकपि नं दत्त ।
उपासकपि जक मखु, उपासिकापि नं दत्त ।

चिर—रात्रज्ञपि मध्ये अग्रम्ह कौण्डन्य महास्थविर, प्रज्ञा-
वान्पि मध्ये अग्रम्ह सारिपुत्र महास्थविर, ऋद्धिवान्पि मध्ये
अग्रम्ह महा मौद्गल्यायण महास्थविर, धुतंग—धरपि मध्ये अग्रम्ह
महा काश्यप महास्थविर, दिव्यचक्षु लाभीपि मध्ये अग्रम्ह
अनुरुद्ध महास्थविर, उच्च कुलीनपि मध्ये अग्रम्ह भद्रिय महा-
स्थविर, मधुरस्वरपि मध्ये अग्रम्ह लकुण्टक भद्रिय महास्थविर,
सिंहनाद याइपि मध्ये अग्रम्ह पिण्डोल भारद्वाज महास्थविर,
धर्मकथिकपि मध्ये पूर्ण महास्थविर, संक्षिप्त खँ श्वीका विस्ता-
रपूर्वक उपदेश याइपि मध्ये अग्रम्ह महाकात्यायन महास्थविर,
मनोमय ऋद्धि लाभीपि मध्ये अग्रम्ह चुल्लपन्थ महास्थविर,
अरूप ध्यानीपि मध्ये अग्रम्ह महापन्थ महास्थविर, निक्लेश
विहारीपि मध्ये अग्रम्ह सुभूति महास्थविर, जंगलवासीपि मध्ये
अग्रम्ह रेवत महास्थविर, ध्यानीपि मध्ये अग्रम्ह कंखारेवत महा-
स्थविर, वीर्यवान्पि मध्ये सोणो कोलिविसो महास्थविर,
कल्याण खँ ल्हाइपि मध्ये अग्रम्ह सोणो कुटिकण्णो महास्थविर,
लाभीपि मध्ये अग्रम्ह सीवलि महास्थविर, श्रद्धाधिकपि मध्ये
अग्रम्ह वक्कली महास्थविर, शिक्षाकामीपि मध्ये अग्रम्ह राहुल
महास्थविर, श्रद्धां प्रब्रजित जूपि मध्ये अग्रम्ह रट्टपाल महास्थविर,
प्रतिभाण (श्वीका काय् फइगु ज्ञान) दुपि मध्ये अग्रम्ह वंगीस
महास्थविर, देवगणपिनि योपि मध्ये अग्रम्ह पिलिन्दगोच्छ महा-
स्थविर, याकनं अभिज्ञालाभीपि मध्ये अग्रम्ह बाहिय दारुचीरिय

महास्थविर, व्यक्त कथिकर्षि मध्ये अग्रम्ह कुमारकाश्यप महा-
स्थविर, प्रतिसम्भदा लाभीर्षि मध्ये अग्रम्ह महाकोट्टित महा-
स्थविर, बहुश्रुतर्षि स्मृतिवार्णर्षि बुद्धिवार्णर्षि तथा उपास्थापकर्षि
मध्ये आनन्द महास्थविर, माहापरिवार दुर्षि मध्ये अग्रम्ह,
उरुवेल काश्यप महास्थविर, कुलप्रसन्न याईर्षि मध्ये अग्रम्ह
कालुदायि महास्थविर, निरोगीर्षि मध्ये अग्रम्ह वक्कुल महास्थ-
विर, पूर्वानुस्मृतिज्ञान दुर्षि मध्ये अग्रम्ह सोभित महास्थविर,
विनयधरर्षि मध्ये अग्रम्ह उपालि महास्थविर-आदि आपालं
समर्थं भिक्षुर्षि दत्त ।

चिररात्रज्ञर्षि मध्ये, अग्रम्ह प्रजापती गौतमी महास्थविरनी,
प्रज्ञावार्णर्षि मध्ये अग्रम्ह खेमा महास्थविरनी, ऋद्धिवार्णर्षि
मध्ये अग्रम्ह उप्पलवण्णा महास्थविरनी, विनय
समर्थ
भिक्षुणीर्षि धरर्षि मध्ये अग्रम्ह पटाचारा महास्थविरनी;
धर्मकथिकर्षि मध्ये अग्रम्ह धम्मदिन्ना महास्थ-
विरनी, ध्यानीर्षि मध्ये अग्रम्ह नन्दा महास्थविरनी, दिव्यच-
क्षुर्षि मध्ये अग्रम्ह सकुला महास्थविरनी, याकनं अभिज्ञा लाभ
याईर्षि मध्ये अग्रम्ह भद्दा कुण्डलकेसा महास्थविरनी,
पूर्वानुस्मृतिदुर्षि मध्ये अग्रम्ह भद्दा कापिलानी महास्थविरनी,
महाभिज्ञालाभीर्षि मध्ये अग्रम्ह भद्दा कच्चाना महास्थविरनी
आदि आपालं समर्थं भिक्षुणीर्षि दत्त ।

दातार्षि मध्ये अग्रम्ह अनाथपिण्डक साहु, धर्मकथिकर्षि
मध्ये अग्रम्ह चित्तगृहपति, चतुसंग्रह वस्तु* उपकार याईर्षि

* दान त्रियगु त्रियवचनं लं स्थावगु, उपकार वावगु तथा असावता
स्सनेगु ।

(१०८)

समर्थ
उपासकपिं

मध्ये अग्रम्ह हत्थालवक उपासक, प्रणीत दान
विइपिं मध्ये अग्रम्ह महानाम शाक्य, लुदंक
दान विइपिं मध्ये अग्रम्ह वैशाली च्वंम्ह उगग
गृहपति, संघ उपस्थाकपिं मध्ये अग्रम्ह उगग गृहपति, निश्चल
प्रसन्नपिं मध्ये अग्रम्ह सूरम्बट्ट, व्यक्ति प्रसन्नपिं मध्ये अग्रम्ह
जीवक वैद्य, बिश्वासीपिं मध्ये अग्रम्ह नकुलपिता-आदि आपालं
समर्थ उपासकपिं दत्त ।

समर्थ
उपासिकापिं

दातानिपिं मध्ये अग्रम्ह विशाखा महोपासिका, बहुश्रुतपिं
मध्ये अग्रम्ह खुज्जुत्तरा, मैत्रीदुपिं मध्ये अग्रम्ह श्यामावती
महारानी, ध्यानीपिं मध्ये अग्रम्ह राजगृहे
सुमन महाजनया म्हायू उत्तरा, प्रणीतदान
विइपिं मध्ये अग्रम्ह सुप्पवासा कोलिय राज-
कुमारी, रोगी सेवा याइपिं मध्ये अग्रम्ह सुप्पिया उपासिका,
निश्चल प्रसन्नपिं मध्ये अग्रम्ह कात्यायनी, विश्वासीनिपिं मध्ये
अग्रम्ह नकुल माता, न्यनेमात्रं प्रसन्न जुइपिं मध्ये अग्रम्ह कुरर-
घरे च्वंम्ह कालि उपासिका आदि आपालं समर्थ उपासिकापिं
दत्त ।

थुगु प्रकारं वस्पोलया धर्मं विनय् छम्हथें छम्ह समर्थपिं
श्रेष्ठपिं भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक तथा उपासिकापिं दुगु जुल ।

चतुर्थ खण्ड

(अपरिहानीय धर्मोपदेश तथा भगवान्या अन्तिम
वर्षावासनसे महापरिनिर्वाण तक)

परिच्छेद १७

शासनधर भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक तथा उपासिकापि
दयका सकल जगते शान्ति—धर्म प्रचार याना विज्यासे भगवान्
बुद्ध, जेतवन विहारे प्पीप्यंगुगु वर्षावास
अपरहानीय
धर्मोपदेश सिधयका, पुनः धर्मोपदेश यायां चारिका
यासे छिसिनिसं राजगृहे विज्याना गृधकूट
पतंते च्वना विज्यात । थुगु बखते वस्पोल बुद्धया वैश चयदं
क्यना च्वंगु जुल । उगु समये अजातशत्रु जुजुं वज्जीपिलिसे
युद्ध याय्गु मती तथा च्वन । अले अजातशत्रु जुजुं वस्सकार
ब्राह्मणयात सःता भगवान्या थाय् वना वज्जीपिनि खँ न्यनावा
धका छ्वत । व ब्राह्मण वना भगवान्यात सादर प्रणाम याना
छखेलिना फेतुसे भगवान्यात अजातशत्रु जुजुं वज्जीपिलिसे
युद्ध याय्गु मती तथा च्वन धका धाल । भगवानं वस्सकार
ब्राह्मणयात थथे आज्ञा दयका विज्यातः—

“ब्राह्मण ! गुखुनु तक वज्जीपिसं, जिं न्हापा इमित सारन्द
चैत्यस्थाने कनागु न्हेगू अपरिहानीय धर्मं पालन याई, उखुनु
तक इमिगु परिहानी जुई मखु” ।

⊛ वज्जीपिन्त आज्ञा दयका विज्यागु अपरिहानीय न्हेगू धर्म थथेः—

थुगु खँ न्यना वस्सकार ब्राह्मणं थथे धालः—

“भगवान् ! थुगु न्हेगू धर्म मध्ये छगू हे जक धर्म पालन याना च्वंतले नं इमिगु परिहानी ज्वीमखु धासेंली, न्हेगूलि पालन याना च्वनि बले धाय्गु हे छु ?”

थथे धया व ब्राह्मण भगवान्यात वन्दना याना प्रदक्षिणा यासे ल्याहाँ वन ।

वस्सकार ब्राह्मण वने धुंका भतीचालना भगवानं, आयुष्मान् आनन्दयात धया राजगृहे च्वंपि सकल भिक्षुपिन्त सभागृहे मुंके बिल । भिक्षुपि सकलें मुने घुसेंली भगवान् सभागृहे विज्याना धर्मासिने फेतुना विज्यात । अन वस्पोलं भिक्षुपिन्त थथे आज्ञा दयका विज्यात :-

“भिक्षुपि ! गुथाय्तक छिमिसं थ्व न्हेगू अपरिहानीय धर्म बाँलाक पालन याई, उथाय् तक छिमित वृद्धि हे जक जुई सिबे

“(१) बरोबर जम्मा जुया मुनेगु, (२) सकलें छगोल मिलेजुया मुनेगु सकलें मिलेजुया बनेगु तथा सकलें छगोल मिलेजुया ज्या पायगु, (३) प्रज्ञस बाना मतःगुयात प्रज्ञस मषाय्गु, प्रज्ञस पानातःगुयात मस्यंकेगु, प्रज्ञस बानातःगु पुलांपि वज्जीपिनि धर्म (नीति) पालन धाय्गु, (४) थकालिपिन्त मानादिसत्कार तबग्गु, थकालिपिनि खँ न्यनेगु, (५) अन्यस्त्रीपिन्त व कुमारीपिन्त बलात्कार बाना महय्गु, (६) थःपिनि पूज्यस्थाने तथा पूज्यपिन्त न्हापांसें विषाणोणु पूजादि दान विषयगु, (७) अर्हत् आदि धार्मिक भ्रमण ब्राह्मणपिन्त बाँलाक हेर-विचार धाय्गु, ।”
(दीपनिकाय)

अवृद्धि, परिहानी जुई मखु ।”

न्हैगू अपरिहानीय धर्म थथे:-

“(१) बरोबर भिक्षुपिं एकत्रित जुया मुनेगु ।

(२) सकलें छगोल मिले जुया मुना सकलें छगोल मिले जुया दनेगु तथा सकलें मिले जुया ज्या खँ याय्गु ।

(३) तथागतं प्रज्ञप्त मयागुयात प्रज्ञप्त मयाय्गु, प्रज्ञप्त यानातःगु शिक्षा नियम मस्यंकेगु, प्रज्ञप्त यानातःगु शिक्षा नियम पालन याय्गु ।

(४) थकालि भिक्षुपिन्त गौरवादि मान सत्कार तय्गु, थकालिपिनि खँ न्यनेगु ।

(५) तृष्णाया वशे मच्वनेगु ।

(६) जङ्गल वास याय्गु अभिलाषा याय्गु ।

(७) स्मृतिवान् जुया च्वनेगु, मवोनिपिं शीलवान् सब्रह्म-चारीपिनि सुखकामना याय्गु ।”

मेगु नं अपरिहानय धर्मं खुगू थथे :-

“(१) सब्रह्मचारीपिनि उपरे ख्वाले न्ह्योने नं ख्वाले ल्यूने नं कायिक मैत्रिभाव तयगु ।

(२) सब्रह्मचारीपिनि उपरे वाचसिक मैत्रिभाव तयगु ।

(३) सब्रह्मचारीपिनि उपरे मानसिक मैत्रिभाव तयगु ।

(४) धर्मपूर्वक लाभ जूगु चतुप्रत्यय वस्तु, सब्रह्मचारी-पिन्त इना चना बिइगु ।

(५) सब्रह्मचारीपिलिसे समानरूपं शील पालन याय्गु ।

(११२)

(६) सब्रह्मचारीपिसं थें श्रेष्ठोत्तमगु सम्यग्दृष्टि दयका च्वनेगु ।”

शुगु प्रकारं भिक्षुपिन्त आपालं आपा अपरिहानीय धर्मो-
पदेश याना पुनः, “थ्व शील खः, थ्व समाधि खः, थ्व प्रज्ञा
खः, शील वृद्धि याना यंकुलिसे समाधिया फल महान जुई,
समाधि वृद्धि याना यंकुलिसे प्रज्ञाया फल महान जुई, प्रज्ञा
वृद्धि याना यंकुलिसे चित्त आस्रवं बांलाक मुक्त जुई” धका
अनेक प्रकारं दयापूर्वक भिक्षुपिन्त धर्मोपदेश याना अनं वस्पोल,
अम्बलट्टिक धयागु राजगृह व नालन्दाया विचे च्वंगु वने
विज्यात ।

अन नं भगवानं भिक्षुपिन्त अनेकविध शील, समाधि तथा
प्रज्ञाया वारे उपदेश बिया विज्यात । तदनन्तर वस्पोल नाल-

न्दाय् पावारिकम्बवने विज्यात । अन नं
बुद्धपिनि उपदेश च्वेकनाथे धर्मोपदेश याना इच्छानुसार च्वना
विज्याना क्रमश पाटलिगामे विज्यात । अले तथागतं अन गामे
च्वंपि उपासकोपासिकापिन्त अनेक प्रकारं धर्मोपदेश याना
इमित स्वर्ग व मोक्षमार्गे तथा विज्यात । अनं वस्पोल, कोटि
गामे विज्याना आर्यशीलादिया वारे उपदेश बिया छुं दिन
अन च्वना विज्याना अनं नं नादिक गामे, अन वैशाली नगरे
विज्यात । वैशाली नगरे अम्बपालीया आम्रवने च्वना भिक्षु-
पिन्त सःता, ‘भिक्षुपिं ! स्मृतिवान् जुया च्चो थ्व हे बुद्धपिनि
अनुशासन खः’ धका सतिपट्टानया उपदेश बिया विज्यात ।
अन छुं दिन व्यतीत याना, आपलं आपा भिक्षुपिं व्वना वेलुव

गामे विज्यात ।

वेलुव गामे थ्यने धुंसेली शास्तां अनेक प्रकारं भिक्षुपिन्त
अववाद तथा उपदेश विया वर्षाकाल थ्यंकवसेली वस्पोलं
भिक्षुपिन्त सःता थथे आज्ञा दयका
भगवान्या
अन्तिम वर्षावास
विज्यात ।

“भिक्षुपि ! थ थःपि मित्रमिं, म्हस्यूपि
तथा विश्वासीपिं दुथाय् वना वैशाली नगरे छ्चाखेलं वर्षावास
याहूँ ! जि जुलसां थनसं थ्वहे वेलुव गामे वर्षावास याय ।”

“ज्यू भन्ते !” धका भिक्षुपिं सकलें वैशाली छ्चाखेलं
वर्षावास याःवन । भगवान् स्वयं अनसं वर्षावास याना
विज्यात ।

थ्व भगवान्या अन्तिमगु तथा पीन्यागूगु वर्षावास जुल ।

वर्षावास याना विज्याम्ह शाक्यसिंह भगवान्यात अन,
अतिकं तच्चवतं रोग जुल । वस्पोलं ब्याकं वेदनायात ध्यानबलं
सह याना विज्यात । थुगु प्रकारं वेदनायात
ध्यानबलं दमन याना, लिपा थःगु हे वीर्य्य-
वलं रोग लाय्का छ्न्हु, विहारया ल्यूने च्वंगु
सिमाक्वे लायातःगु आसने फेतुना विज्यात । अले अन
आयुष्मान् आनन्द वया भगवान् रोगी जुया च्वंगु बखते वस्पो-
लया मती दुःख जूगु व शोक जुगु खँ ब्याकं भगवान्यात कन ।
कना पुनः तथागतया अन्तिम उपदेश तथा अववाद न्यनेगु
अभिलाषा जुया च्वंगु खँ नं प्रकाश यात । अले महाकारुणिक
जूया विज्याम्ह त्रैलोकाचार्य्य आनन्द स्थविरयात आमन्त्रण

बुद्ध शासने

गुरुमुण्डि मद्दु

(११४)

यासे थथे आज्ञा दयका बिज्यातः-

“आनन्द ! भगवान्याके आशाकाय् माःगु छुनं मन्त । धर्मयागु विषय तथागतयाके गुरुमुष्टि दुगु मखु३ । कनेमागु व्याकं कने धुन । आः जिगु वैश चयदँ दय् धुंकल । आः जि ज्याथ जुल । जिगु शरीर जीर्णं जुल । पुलांगु, भ्वाथःगु गाडा थें जुई धुंकल । थथे जूसाँ आनन्द ! गुगु समय तथागत समापत्ति घ्याने च्वना बिज्याई, उगु समय तथागतया शरीरे छुनं दुःख मदु । तस्मात् आनन्द ! अनन्य शरण जुसे, थःगु द्वीप थःहे, थःगु शरण थःहे जुया च्वनेगु सो ! धर्म द्वीप धर्म शरण जुया च्वनेगु सो ! अन्य शरण जुया च्वनेगु स्वयमन्त !”

छन्हु भगवान्, सुथ न्हापनं पात्रचीवर ज्वना बैशाली नगरे भिक्षा फवना भोजन याय् सिधयका आनन्द स्थविर लिसे न्हिनेसिया समय व्यतीत याय्त चापाल बने मारया प्रार्थना बिज्यात । अन भगवानं, आनन्द स्थविरयात सःताः, “आनन्द ! यदि इच्छायात धाःसा तथागतपि ऋद्धिबलद्वारा कल्प कल्पतक नं च्वने फु” धका स्वको तक आज्ञा दयका बिज्यात नं आनन्द स्थविरं भगवान्याके, “अथे जूसा भन्ते ! कल्पतक च्वना बिज्याहुं” धका प्रार्थना याय् मफुसेली भगवानं वस्पोलयात, “समय सीका का आनन्द !” धका आज्ञा दयका बिज्याय्वं आनन्द स्थविर भगवान्यात वन्दना याना छथाय् सिमाक्वे वना च्वना

ॐ ‘नत्यानन्द, तथागतस्स धम्मेषु आचरियमुट्ठि ।’ दीघनीकाय

विज्यात ।

आनन्द स्थविर विज्याना भतिचालना वशवर्ती मार वया,
 “भन्ते ! याकनं महापरिनिर्वाण जुया विज्याहुं !” धका
 भगवान्यात प्रार्थना यात । आःजक मखु मार वया भगवान्यात
 याकनं परिनिर्वाण जुया विज्याहुं” धका प्रार्थना याःगु न्हापानं
 ग्वकःखे मच्छि वया प्रार्थना याःगु दु । उगु वखते भगवानं
 वयात थथे आज्ञा दयका विज्यागु जुल :-

“हे मार, गुथाय्तक जिगु शासने वांलाक धर्मथूपि, धर्म-
 धरपि तथा शासनधरपि भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक हानं
 उपासिकापि छम्ह थें छम्ह समर्थपि दइ मखुनि, उथाय्तक जि
 परिनिर्वाण जुइ मखुनि ।”

तस्मात् आः व मार वया भगवान् याके, ‘भन्ते ! आः
 छःपिनि शासने छम्हथें छम्ह समर्थपि भिक्षु, भिक्षुणी उपासक
 हानं उपासिकापि दय धुंकल । याकनं परिनिर्वाण जुया विज्याहुं”
 धका प्रार्थना याःगु ।

अले भगवानं, मारया प्रार्थना नं दुगु तथा थःमं न्हापा
 वैत धया नं तःगु हानं कल्पतक च्वनेत प्रार्थना याःपि नं सुं
 मद्दुगु इत्यादि कारण विचार याना मारयात,
 भूमिकम्प “हे मार, थनिं स्वलात्वालं तथागत महापरि-
 निर्वाण जुया विज्याइ” धका आज्ञा जुया विज्यात । मारयात
 महापरिनिर्वाण जुइगु वचन बिया भगवानं थःगु आयुसंस्कार
 तोता विज्यात । थुगु वखते अतिकं ग्यानापुसे च्वंक भूकम्प
 जुल ।

(११६)

भूकम्प जूगु खना आनन्द स्थविर, 'छु कारणं भूकम्प जूगुल्या' धका भगवान्या थाय् वना अभिवादन याना भगवान्याके भूकम्प जूगुया कारण न्यन । भगवान् यथे आज्ञा दयका विज्यात ।

आनन्द स्थविरया
प्रार्थना

“आनन्द ! च्याताप्रकारं भूकम्प जुई ।

गुगु च्याता ?— (१) आनन्द ! थ्व महा पृथ्वी लःद्योने प्रतिस्थित जुया च्वन । लः फसे च्वं च्वन । फय आकाशस्थ जुया च्वन । उजागु समय दु कि गुगु समय तःसकं फय वया लः सनी, लः सन धाय्वं भूकम्प जुई ।

(२) ऋद्धिवान् श्रमण ब्राह्मण अथवा देवतापिसं नं भूकम्प याई ।

(३) बोधिसत्व तुषित लोकं न्वाहाँ वया स्मृतिपूर्वक मातृगर्भे प्रवेश जुइगु बखते नं भूकम्प जुई ।

(४) बोधिसत्व मातृ-गर्भे स्मृतिपूर्वक प्याहाँ वइगु बखते नं भूकम्प जुई ।

(५) तथागतयात सम्यग्सम्बोधिज्ञानावबोध ज्वीगु बखते नं भूकम्प जुई ।

(६) तथागतं अनुत्तरगु धर्मचक्र चाहीका विज्याइगु बखते नं भूकम्प जुई ।

(७) तथागतं स्मृतिपूर्वक थःगु आयु संस्कार तोता छ्वइगु बखते नं भूकम्प जुई ।

(८) तथागत अनुपादिशेष महापरिनिर्वाण जुया विज्याइगु बखते नं भूकम्प जुई ।

आनन्द ! थ्व च्याता कारणं लोके महाभूकम्प जुई ।
थुकी मध्ये थ्व भूकम्प तथागतं थःगु आयु-संस्कार स्मृतिपूर्वक
तोता छ्वया विज्यागुलिं जूगु । थनिं स्वलात्वालं तथागत
महापरिनिर्वाण जुया विज्याई ।”

थुगु खँ न्यना आनन्द स्थविरं भगवान्याके कल्पतक च्वनेया
निर्तिं प्रार्थना यात नं भगवानं स्वीकार याना विमज्यासेली
आनन्द स्थविर अश्रुमुखी जुया दुःखी जुल । अले भगवानं
आनन्द स्थविरयात अनेक प्रकारं संयोग व वियोग ज्वीगु खँ
कना नानाप्रकारं धर्मोपदेश याना बोधयाना विज्यात ।

अनं वस्पोल कूटागारशालाय् विज्याना आनन्द स्थविरयात
धया वैशाली च्वंपि व्याक्क भिक्षुपिन्त एकत्रित याके विया
वस्पोलं अवबोध याना तःगु प्यंगू सतिपट्टान, प्यंगू सम्यग्प्रधान,
प्यंगू ऋद्धिपाद, पञ्चेन्द्रिय, पञ्चबल, सप्तबोध्यङ्ग तथा आर्या-
ष्टाङ्गिकमार्गादि ज्ञान गुण धर्मया उपदेश विया पुनः भिक्षुपिन्त
सःता थथे आज्ञा दयका विज्यात :-

“भिक्षुपि ! संस्कार नित्य गुवलेसं जुइमखु, व्याक्कं संस्कार
विनाश जुया अनित्य जुया वनिगु स्वभाव खः । तस्मात्
भिक्षुपि ! छ्विपि अप्रमादी जु, भुले मजुसे गुण धर्म सम्पादन
यासे थःगु जीवन सुधार याय्गु सो ! थनिं स्वलात्वालं तथागत
परिनिर्वाण जुया विज्याई ।”

थथे अववाद विया विज्याय् धुंका पुनः भगवानं सिलः
द्वारा थथे आज्ञा जुया विज्यात :-

“ज्वी धुन जि महा ज्याथ दनि आयु भचा जक ।

(११८)

वने त्यल छिपि तोता थःगु हे शरण ज्वी धुन ॥
शीलवान् जु छिपि, तोता प्रमाद, स्मृतिवान् जुया ।
याय्गु सो चित्तया रक्षा, यानाव सुसमाहित ॥
गुम्ह च्वं विनये धर्मे अप्रमादी जुया अति ।
सन्सारे जन्मज्वी मोक शान्त वं याइ दुःखया ॥”

परिच्छेद १८

उगु समये भिक्षुणी-आश्रमे च्वना बिज्याम्ह प्रजापति
गौतमी महास्थविरनी भगवान् महापरिनिर्वाण जुया बिज्याइन
धयागु समाचार सिजा, थः नं परि-
निर्वाण जुइगु इच्छा याना, भगवान्
बिज्याना च्वथाय्, वैशाली कुटागार शालाय्
वना भगवान् याके अपराध क्षमा पंवंसे परि-
निर्वाण ज्वीत वचन कया अनेक प्रकार ऋद्धि प्रातिहार्य कयना
परिनिर्वाण जुया बिज्यात । थुगु वखने वस्पोलया आयु १२०
दँ दुगु जुल । महा प्रजापति गौतमी महास्थविरनी परिनिर्वाण

❁ “परिपक्को वयो महं परित्तं मम जीवितं ।
पहाय वो गमिस्सामि कतम्मे सरणमत्तनो ॥
अप्पमत्तो सतिमत्तो सुसीला होथ भिक्खवे ।
सुसमाहितसङ्कप्पो सच्चित्तमनुरक्खथ ॥
यो इमस्मिं धम्म विनये अप्पमत्तो विहेस्सति ।
पहाय जातिसंसारं बुक्खस्सन्तं करिस्सति ॥”

(दीघनिकाय)

जुया विज्याय्वं यशोधरा महास्थविरनीं नं परिनिर्वाण जुया विज्याय्गु इच्छा याना, भगवान्या थाय् वना अपराध क्षमा फवना परिनिर्वाण ज्वीत वचन कया, नाना प्रकारं ऋद्धि प्राति-हार्य क्यना परिनिर्वाण जुया विज्यात ।

छन्हु, सुथ न्हाप्पनं, देवातिदेव महादेव जुया विज्याम्ह शाक्यमुनीन्द्र भगवान् पात्र चीवर ज्वना वैशाली नगरे भिक्षा फवना आनन्द स्थविरयात, “आनन्द ! थ्व तथागतया धर्म खः तथागतया अन्तिमावलोकन खः” धका आज्ञा जुया विज्यासे वैशाली नगर अवलोकन याना भण्ड गामे विज्यात । अनं भोग नगरे आनन्द चैत्यस्थाने विज्यात । अन भगवानं भिक्षुपिन्त सःता थथे आज्ञा दयका विज्यात :-

तथागतया धर्म खः
धाय्वं स्वीकार
मयाय्गु

“भिक्षुपि ! सुं गुम्ह भिक्षुं छिमित, ‘थ्व तथागतया धर्म खः, थ्व तथागतया विनय खः, थ्व जिं तथागतयाके हे ल्यनागु खः’ धका धासां छिमिसं उकियात छकोलं प्रशंसा अथवा निन्दा मयासे; उगु उपदेश, उगु धर्मयात सूत्रविनयाभिधर्मं मिले याना स्वयां मिले जूसा, ‘निश्चयनं थ्व तथागतया धर्म खः, विनय खः’ धका स्वीकार याना का ! मिले मजुसा, निश्चयनं थ्व तथागतया धर्म मखु, विनय मखु’ धका तोता छ्वो !

“ व थें, ‘अमुक स्थाने च्वंपि महासंघपिसं धाःगु अमुक स्थाने च्वंपि धर्मधर स्थविरपिसं धाःगु, अमुक स्थाने च्वंम्ह विनयधर स्थविरं धाःगु’ धाःसां छिमिसं उकियात छकोलं प्रशंसा अथवा निन्दा मयासे; उगु खँ, उगु उपदेश तथा उगु

(१२०)

धर्मयात सूत्रविनयाभिधर्मो मिले याना स्वयां मिले जूसा,
'निश्चयनं थ्व तथागतया धर्म खः, विनय खः, धका स्वीकार
याना का ! ; मिले मजुसा, 'निश्चयनं थ्व तथागतया धर्म मखु,
विनय मखु' धका तोता छ्वो !”

भगवान् छुं दिन तक अनसं च्वना विज्यासे भिक्षुपिन्त शील
समाधि तथा प्रज्ञायागु हे जक उपदेश याना विज्यात । अले

**भगवान्या अन्तिम
भोजन**

वस्पोल अनं छसिनिसं पावा नगरे विज्याना
चुन्द नँकमी पुत्रया अन्नवने च्वना विज्यात ।
भगवान् बुद्ध अन विज्यात धयागु खँ सिया
चुन्द नँकमी पुत्रं, भगवान् प्रमुख सकल भिक्षुसंघपिन्त प्रणीता-
कारं भोजन दान बिल । भगवान्या अन्तिम-भोजन थ्व हे जुल ।

अनं नं वस्पोल प्याहाँ विज्याना ककुध नदीस थ्यंका अन
मोल्हुया पुनः अनं विज्याना हिरण्यनदी पारी कुशीनगरे थ्यंकः

परम पूजा
विज्यात । अन मल्ल जुजुपिनि उपवर्तन धयागु
शालोद्याने, निमा शालमाया दथ्वी, आनन्द
स्थरियात धया, उत्तर पाखे फुस लाका असन लाय्के विया
सिंहशैय्या याना गोतुला विज्यात ।

उगु बखते अन महाब्रह्मादि अनेक देवगणपिसं भगवान्यात
अतिकं नस्वागु दिव्य स्वानं, दिव्य अतरं पूजा याना च्वन । अले
आनन्द स्थविरयात सःता भगवानं थथे आज्ञा दयका विज्यातः-

“आनन्द ! नस्वा नस्वागु दिव्य पुष्प धूपादि पूजा याय्
मात्रं तथागतयात सत्कार, गौरव, मान तथा पूजा यागु जुइ
मखु । आनन्द ! गुह्य भिक्षुं अथवा भिक्षुणीं अथवा उपासकं

तथा उपासिकां धर्मयात तथा तदनुसार अभ्यास यांना धर्माचरण याइ, वं तथागतयात सत्कार यागु, गौरव यागु, मान यागु तथा परमोत्तमगु पूजां पूजा यागु जुइ । आनन्द ! धर्माचरण याइम्ह धर्माचारी जुइ फयके माः धका सीका काय्माल॥ ।”

उगु समय अन महाब्रह्मादि अनेक कोटि देवगणपि मुना च्वन । उकी मध्ये गुलि देवतापि, भगवान् याकनं परिनिर्वाण जुया बिज्याइन धका नानातरहं विलाप याना च्वन, गुलि आर्यज्ञान लाभीपि देवतापि नौय प्यंगू स्थान च्वन, गुलि आर्यज्ञान लाभीपि देवतापि ‘सकल संस्कार अनित्य खः, संस्कारित वस्तु गनं सदानं नित्य जुया च्वनि’ धका धर्मसंवेग प्राप्त याना च्वं च्वन ।

अन भगवानं आनन्द स्थविरयात सःता, “आनन्द ! थ्व प्यंगू स्थान—भगवान् जन्म जुगु स्थान लुम्बिनी, बुद्धत्व प्राप्तयाना कागु स्थान बुद्धगया, धर्मचक्र घाःहीका बिज्यागु स्थान ऋषिपतन मृगदावन (सारनाथ), महापरिनिर्वाण जुयाबिज्यागु स्थान कुशीनगर,— दर्शनीय; गुगु स्थान खना श्रद्धालु भिक्षु

॥ “न खो आनन्द, एत्तावता तथागतो सक्कतो वा होति गस्सकतो वा मानितो वा पूजितो वा अपचितो वा, यो खो आनन्द, भिक्खु वा भिक्खुनी वा उपासको वा उपासिका वा धम्मानुधम्मपटिपन्नो विहरति सामीच्चिपटिपन्नो अनुधम्मचारी, सो तथागतं सक्करोति गस्सकरोति मानेति पूजेति अपचिषति परमाय पूजाय । तस्मात्तिहानन्द, धम्मानुधम्मपटिपन्नो विहरिस्साम सामीच्चिपटिपन्नो अनुधम्मचारिनोति । एवं हि आनन्द सिक्खितव्वन्ति ।” (दीघनिकाय)

(१२२)

भिक्षुणी, उपासक तथा उपासिकापिन्त संवेग उत्पन्न जुया श्रद्धा व भक्ति लाभ जुया आपलं पुण्य प्राप्त जुइ” धका आज्ञा दयका विज्यात ।

अन आनन्द स्थविरं मिसातय वारे गथे व्यवहार याय् मालि धका भगवान्याके न्यन । भगवानं ख्वा मस्वेगु धका उत्तर विया विज्यात । ख्वा स्वयमालिगु मिसात लिसे गथे वखते गथे व्यवहार याय् मालि धका न्यंगु व्यवहार यायेगु वखते, खँ मल्हासे च्वनेगु धका आज्ञा दयका विज्यात । खँ ल्हाय् मालिगु वखते गथे व्यवहार याय्मालि धका न्यंगु वखते वाँलाक स्मृति तथा होंश तथा च्वनेगु धका आज्ञा दयका विज्यात ।

अन भगवानं आनन्द स्थविरयात सःता थथे आज्ञा दयका विज्यात ।

“आनन्द ! थ्व प्यंगू अस्थिधातु स्तूप दयके योग्यगु अस्थि-धातु दयके योग्य । गुगु प्यंगू ? आनन्द ! तथागत पिनि अस्थिधातु स्तूप दयके योग्य, प्रत्येक बुद्धपिनि अस्तिधातु स्तूप दयके योग्य, अर्हत्पिनि अस्थिधातु स्तूप दयके योग्य, चक्रवर्ति जुजुपिनि अस्थिधातु स्तूप दयके योग्य । थ्व प्यंगू अस्थिधातु स्तूप दयके योग्य । गुगु स्तूप खना, ‘थ्व तथागतया स्तूप, थ्व प्रत्येक बुद्धपिनि स्तूप, थ्व अर्हत्पिनि स्तूप, थ्व चक्रवर्ती जुजुपिनि स्तूप खः’ धका श्रद्धालु व्यक्तिपिसं थःगु चित्तप्रसन्न याना श्रद्धा तथा भक्तिउत्पन्न याना कुशल चेतना प्राप्त यासे पुण्य लाभ याना काइ ।”

अन आनन्द स्थविर, भगवान् परिनिर्वाण जुया विज्याइन धका अतिकं दुःखी जुया ल्हाःनिपां छयँले तथा छथाय् ध्याकुं-

**आनन्द स्थविरया
विलाप**

चाय च्वना ख्वया च्वन । अले भगवान् आनन्द स्थविरयात सःता, “आनन्द ! ख्वये मने धैर्यति ब्याकं प्रेमगु वस्तु छन्हुं वियोग जुया, विनाश जुइ धका छन्त जि न्हापांनिसें धया मतया ला ! थ्व संसारे जन्म जुक्को प्राणीपिं छन्हुया दिने मरणया म्हुतुइ लावनी तिति । सकल संस्कार अनित्य खः धका छं गथे मसिल आनन्द ! ख्वयां छुयाय् धैर्यति ! छः जुलसां आनन्द, अतिकं भाग्यवानोम्ह खः. भगवान्या उपस्थाक खः, दीर्घकाल तक भगवान्या मन सन्तोष ज्वीक सेवा याःम्ह खः । वीर्य या आनन्द । याकनं हे छ दुःखं मुक्त जुइ” धका दयापूर्वक अनेक धर्मोपदेश याना विज्यात ।

**अन्तिमम्ह
श्रावक**

उगु समय कुशीनगरे सुभद्र धयाम्ह परिव्राजक छम्ह, भगवान् थों हे परिनिर्वाण ज्वीन धयागु समाचार सिया, ‘अहो ! बुद्ध धयापि अत्यन्त दुर्लभ धका जिमि गुरुपिसं सदानं धायू’ धका उघरिमे हे भगवान्या थाय वन । तर आनन्द स्थविरं, भगवान्यात अन्तिमगु मुहुर्ते कष्ट वियगु योग्य मजू धका वयात भगवान्या थाय वंके मब्यु । अले भगवानं थ्व खँ सिया आनन्द स्थविरयात सःता थथे आज्ञा दयका विज्यात ।

आनन्द ! लोके बुद्धपि अतिकं दुर्लभ । दुर्लभम्ह बुद्धया दर्शन याय्गु तथा वस्पोलपि लिसे खँ ल्हाय्गु अबस्था पलख-

मात्र दनि हानं तथागतया दर्शनं याय् दइ मखुत् । तस्मात् सुभद्रयात् तोता ब्यू । व, भगवान्यात् कष्ट वियगु नियत याना वःम्ह मखु, धर्मं ध्वीका काय् धका वःम्ह खः ।”

भगवान्या थुगु आज्ञा न्यना आनन्द स्थविरं वयात् तोता बिल । व नं भगवान्या थाय वना सादर प्रणाम याना छखेलिना फेतुत् । अले वं भगवान्याके थथे न्यन—

“भन्ते ! सकलसिनं थःथःगु सम्प्रदाय श्रेष्ठ धका धायु । थ्व सत्यलाकि असत्य ।”

“सुभद्र ! आम प्रश्नया उत्तर वियगु थ्व समय मखु तर छंत जिं धर्मोपदेश याय्, न्यना ध्वीका का” धया निम्न उपदेश आज्ञा दयक बिज्यात् ।

“सुभद्र ! गुगु धर्मविनये आर्याष्टांगिक मार्गं दइ मखु, उंगु धर्मविनये श्रमणपिं नं दइमखु । गुगु धर्मविनये आर्याष्टांगिक मार्गं दइ, उगु धर्मविनये श्रमणपिं नं दई । सुभद्र ! थ्व धर्मविनये जुलसां आर्याष्टाङ्गिक मार्गं दु तस्मात् थ्वहे धर्मविनये श्रमणपिं नं दु, म्येगु धर्मविनये मदु । यदि सुभद्र ! भिक्षुपिसं बाँलाक धर्माचरणयात् धाःसा थ्व लोके अर्हत्पिं प्वनी मखु ॐ ।”

थुगु धर्मोपदेश न्यना सुभद्र परिव्राजक अर्हत् जुल । अर्हत् जुसेली भगवान्याके प्रब्रज्या तथा उपसम्पदा प्वना कया अनसं भगवान् लिसे परिनिर्वाण जु । भगवान्या अन्तिमम्ह

ॐ “इमे च सुमहं भिक्षू, सम्मा विहारेय्युं, असुञ्ज लोके अरहन्तेहि अस्ताति ।” धीं तिकाय ।

श्रावक व भगवान् लिसे परिनिर्वाण जुया विज्याम्ह श्रावक,
ध्वहे आयुष्मान् सुभद्र जुल ।

अले अन भगवानं आनन्द स्थविरयात सःता थथे आज्ञा
दयका विज्यात :-

धर्महे
शास्ता चः

“आनन्द ! जि मदय धुंका छिमिगु मने,
‘आ उपदेश याना विज्याइम्ह गुरु मन्त । आः
की शास्ता मन्त’ धैथें जुइफु । किन्तु आनन्द
आमथे भालपा काय मज्यु । आनन्द ! गुगु धर्म व विनय जि
छिमित देशना याना प्रज्ञप्ति याना तय धुन, उगु हे धर्म व
विनय जि मदयवं छिमि शास्ता जुई॥ ।”

पुनश्च भगवानं आनन्द स्थविरयात थथे आज्ञा दयका
विज्यात :-

बुद्धया अन्तिम
उपदेश

“आनन्द ! गथे थौकन्हे भिक्षुपिसं पर-
स्पर ‘आवुसो आवुसो’ धया खँ ल्हाइगु खः,
अथे धका, जि मदय धुंका लिपा मल्हासे, थः
स्वया थकालिपिन्त आयुष्मान् अथवा भन्ते धया व थः स्वया
कोकालीपिन्त नांकया अथवा ‘आवुसो’ धया खँ ल्हाय सयकेमाः ।
यदि सुं भिक्षुपिनि मने छुं शंका दुसा आःतक लानि, तथागत-
याके न्यो !”

उगु बखते अन मुना च्वंपि उलिमिछि भिक्षुपिनि मध्ये
छम्हस्या हे चित्ते बुद्ध, धर्म, संघ तथा शिक्षाया बारे शंका मदुगु

ॐ “पोखो आनन्द, मया धम्मो च विनयो च वेसितो पञ्जत्तो सो
वो ममच्चयेन सत्याति । (दीघ०)”

(१२६)

जूया निति आनन्द स्थविरं भगवान्यात, "भन्ते ! धुगु परिषदे शंका दुषिं भिक्षुषिं सुहे दुगु मख्, सकलें सुप्रसन्न " धका निवेदन यात । अले भगवानं भिक्षुषित सःता, "भिक्षुषि ! संस्कार व्याकं अनित्य धका सीका अप्रमादी जुया बांलाक स्मृति तथा गुण-धर्मं सम्पादन याना कायगु सो ! " धका आज्ञा दयका विज्यात । थ्वहे वाक्य भगवान् बुद्धया अन्तिमोपदेश जुल ।

तदनन्तर भगवान् प्रथम ध्याने च्वना विज्यात । अनं द्वितीय ध्याने च्वना विज्यात । अनं तृतीय ध्याने च्वना विज्यात । अनं चतुर्थ ध्याने च्वना विज्यात । अनं आकाशानन्त्यायतन धैगु अरूपी ध्याने च्वना विज्यात । अनं विज्ञानन्त्यायतन धैगु अरूपी ध्याने च्वना विज्यात । अनं आकिञ्चन्यायतनं धैगु अरूपी ध्याने च्वना विज्यात । अनं नैवसंज्ञानासंज्ञायतनं धैगु अरूपी ध्याने च्वना विज्यात । अनं निरोधसमापत्तिस च्वना विज्यात । अन पुनः छसिनसें प्रथम ध्याने थ्यकं क्वाहाँ विज्यात । क्वाहाँ विज्याना पुनः प्रथम ध्यानं नसें छसिनसें थाहाँ विज्याना चतुर्थ ध्याने च्वना विज्यात । अनं महापरिनिर्वाण जुया विज्यात ।

थुकथं वस्पोल महाकारुणिक तथागत सम्यग्सम्बुद्ध, जन्म जुया विज्यासें नसें चयदं सम्पूर्ण जूगु दिन, बैशाख पूर्णिमा (स्वांया पुन्ही) या रात्रीया तृतीय पहरे सकल संस्कारया अनित्य भाव क्यना थः स्वयं थुकिया निदर्शन जुया विज्यासे अनुपादिशेष महापरिनिर्वाण जुया विज्यात । उगु बख्ते अन अतिकं ग्याना-पुसे च्वकं महाभूकम्प जुल ।

पञ्चम खण्ड

(आदाहनोत्सव नसें दश चैत्य तक)

परिच्छेद १६

आयुष्मान् अनुरुद्धं, आयुष्मान् आनन्दयात धया कुशीनगरे
च्वंपि मल्ल जुजुपिन्त भगवान् परिनिर्वाण जूगु समाचार कके
छ्वत । अपि सकलें वया, नगर छगुलि
आदाहनोत्सव छायापा नानाप्रकारं तूर्य नाद याका भगवा-
न्या मृतदेह नगर सकवनं चाहीका, नाना सुगन्धित पुष्प, धूप,
सुगन्धादि पूजायासे न्हेनु तक आदाहनोत्सव यात । उत्सव याय्
सिधयका भगवान्या मृतदेह नगरया पूर्व ध्वाखां पितयंका
नगरया पूर्व पाखे च्वंगु मकुटबन्धन धयागु मल्ल जुजुपिनि
पूजनीय स्थाने यंकल । अन चिता दयका चक्रवर्ति जुजुपिनि
मृतदेहयात थें वस्पोलया मृतदेहयात नं सलंसः थान् तुयूगु कापतं
भुना चिताय् तल ।

उगु समय महाकाश्यप महास्थविर, न्यासल भिक्षुगणपि
लिसे कुशीनगर पाखे विज्यासे पावा नगर थ्यंसेंली अन छथाय्
महाकाश्यप स्थविरया सिमाक्वे विश्राम याना विज्यात । उगु
कुशीनगर आगमन वखते आजीवक छम्ह लेँ वया च्वंगु खना
वस्पोलं वयाके थथे धका न्यना विज्यातः—
“आवुसो ! तथागत धयाम्ह म्हस्यूला ? यदि म्हस्यू सा थौंकन्हे

(१३८)

वस्पोल गन विज्याना च्वन, स्यूला ?”

अन आजीवक, “जि तथागतयात म्हस्यू, वस्पोल कुशीनगरे मल्लपिनि शालोद्याने परिनिर्वाण जुया विज्यागु थनि न्हेनु दय धुकल । जि, वहे आदाहनोत्सव स्वया देवतापिसं वृष्टि याःगु स्वाँ छफो कया वयागु खः” धया थःगु ल्हाती च्वंगु मन्दार स्वाँ क्यन । थुलि समाचार न्यने मात्रं आस्रव क्षय मजूनिपि भिक्षुपिं अन अनसं मूर्छित जूथें जुया ख्वल । आस्रव क्षयपिं भिक्षुपिं, ‘सकल संस्कार अनित्य खः’ धका धर्म खँ लुमंका च्वन ।

उखे कुशीनगरे मकुटबन्धन स्थाने मल्ल जुजुपिं सकलें जाना चिताय् मि तल । तर मि मच्या । अनेक उपाय यात नं चिताय् मि च्याके मफुत । मि च्याके मफुसेली अपिं सकलें आश्चर्यादिभुत जुया आयुष्मान् अनुरुद्धयाके थुकिया कारण न्यन । अले आयुष्मान् अनुरुद्धं ‘आयुष्मान् महाकाश्यप विज्याना तथागतया श्रीचरणे शिरं वन्दना मयातले मि च्याइ मखु धका आज्ञा दयका विज्यात ।

महाकाश्यप महास्थविर नं भिक्षुसंघपिं लिसे अन थ्यंकः विज्याना चिता स्वचा चाहुला भगवान्या श्रीचरणे शिरं वन्दना यात । भिक्षु संघपिसं नं वन्दना यात । भिक्षु संघपिसं वन्दना याय् सिधयवं चिताय् स्वयं मि च्यात । अले अन भगवान्या अधिष्ठानानुसार प्यपू दन्त धातु, कपाया धातु तथा निपु अक्ख धातु बाहेक मेगु ब्याक्कं

चिताय् मि
पच्यागु

धातु पूषा

अस्थि. 'तु' पायगो, 'च्वकि' पायगो, 'मू' पायगो जुया गुलि गुलि चिना वन । आश्चर्यया खँ जा थ्व खः कि भगवान्या मृतदेह भुनातःगु सलंसः थान कापः मध्ये दकसिबे दुने च्वंगु व दकसिबे पिने च्वंगु कापः मि मन । थुगु प्रकारं शारीरिक धातु ब्याकं गुलि गुलि चिने धुनेवं, आकासं सुगन्ध जल बृष्टि जुया चिताय् च्वंगु मि ब्याकं सित ।

परिच्छेद २०

अले कुशीनगरयापि मल्ल जुजुपिसं; अस्थिधातु ब्याकं मुंका छ्प्व चिना लुँया थले तथा किमिम्हे तथा नृत्य, गीत, वाद्य, सुगन्ध धूप तथा पुष्पादि पूजा यासे महोत्सव पूर्वक व धातु ब्याकं सभागृहे यंकल । न्हेन्हु तक अन चतुरंगिणी सैन्य-पिनि आरक्षाय् तथा अस्थि-धातुयात पूजा सत्कार यात ।

उगु समय मगध देशया जुजु जुया च्वंम्ह अजातशत्रुं भगवान् कुशीनगरे मल्लपिनि शालोद्याने परिनिर्वाण जुया विज्यात धैगु खँ सिया, वस्पोल तथागतया धातु कोलाहन शारीरिक अस्थिधातु थःत नं अधिकार दु धका मल्ल जुजुपिथाय् राजदूतपि छ्वया धातु पवंके छ्वत । वैशाली देशे च्वंपि लिच्छवि जुजुपिसं नं कपिलवस्तु नगरे च्वंपि शाक्य जुजुपिसं नं, अल्लकप्प देशयापि बुलय जुजुपिसं नं, राम-गामे च्वंपि कोलिय जुजुपिसं नं वेठदीप नगरे च्वंम्ह ब्राह्मणं नं तथा पावा नगरे च्वंपि मल्ल जुजुपिसं नं (कुशीनगरयापि मल्ल जुजुपिथाय्) भगवान्या अस्थि-धातु पवंके छ्वत । अले

(१३०)

कुशीनगरे च्वंपि मल्ल जुजुपिसं, भगवान् इमिगु शालोद्याने परि-
निर्वाण जुया बिज्यागुलि वस्पोलया अस्थि-धातु इमित हे जक
अधिकार सिबे, मेपिन्त अधिकार मदु धका अस्थि-धातु सुयात
नं बिइगु खँ मल्हासेली अन, थुगु विषय ल्वापु ज्वीथे च्वन ।

महाकारुणिक तथागतया सम्यग्सम्बुद्ध या अस्थि-धातुयागु
खेँ ल्वापु ज्वीमु खना, सकल जुजु खलपिनि आचार्य्य जुया च्वंम्ह
द्रोण धयाह्म ब्राह्मणं, 'थथे ल्वाकेगु उचित मजू' धका भालपा
अन च्वंपि सकलसितं थथे धालः-

“भो वीर क्षत्रियपि ! गुम्ह अनुतर सम्यक सम्बुद्ध भगवानं
सत्त्व करुणाया धर्मोपदेश बिया बिज्यात, उम्ह भगवान् शाक्य
मुनिया थ्व शारीरिक अस्थि-धातुया कारणे ल्वाना, रक्त प्रवाह
ज्वीक, अमानुषी छाँतं परस्पर शस्त्र प्रहार याना हिंसा याय्गु
कदाचित् भिगु ज्या मखु । सकसितं थय्क वस्पोलया अस्थि-
धातु च्यागू भाग यायेगु अतिकं उचित जुइ, गुकि याना सकल-
सित पुण्य लाई ।”

थथे धया पुनः सकसितं ताय्क घोषणा यासे मधुर स्वरं
थुगु सिलः ब्वना न्यंकल :-

“हे भाजुपि, न्यो जिगु एक वाक्य,
की बुद्ध शास्ता जुल क्षान्ति वादी ।
वांलाः मजू ल्वाय्गु सघोर हिंसा,
व श्रष्टया धातु विभाग निति ॥
कीपि मुना थौं थन ब्याक्क जाना,
प्रमोद ताया तय भाग च्यागू ।

दै कीत तःथाय् मच्छि चैत्य लोके,
खना अले ज्वी सकलें प्रसन्नः ॥”

थुगु न्याय युक्तगु, धर्म युक्तगु खँ न्यना सकलसियां चित्त
बुके जुया, वहे ब्राह्मणयात धया अस्थि-धातु च्यागू भाग तयके
बिल । द्रोण ब्राह्मणं नं च्यागू भाग उत्ति
धातु विभाग ज्वीक तल । भाग तया च्वंगु बखते, व
ब्राह्मणं भगवान्या दन्त-धातु छपु मखंक कया ब्यताली सुचुकल ।
शक्रदेवेन्द्रं, ब्राह्मणया ब्यताली भगवान्या दन्त-धातु सुचुका-
तःगु खना, देवानुभावं धातु कया यंका अत्यन्त भक्त्यादरं पूजा
सत्कार याना देवलोके तया तल । धातु इनाबी सिधयवं द्रोण
ब्राह्मणं, थःगु ब्यताली तयातःगु दन्त धातु स्वःगु बखते ब्यताली
धातु मखना, मती दुःख ताल । तर सुयातं छुं धाय् मछाला
लिपा, मल्ल जुर्जुपिके अस्थि-धातु दाना ब्यूगु ‘कूम्भ’ = ‘कुले’
छगः फवना काल । पिप्पलिवन देशे च्वंपि मोरिय (मौर्य)

ॐ सुणन्तु भोन्तो गम एक वाक्यं
अह्माक बुद्धो अहु खन्तिबावो ।
नहि साधु यं ऊत्तमं पुग्गलस्त,
सरीर भागे सिया सम्पहारो ॥
सब्बेव भोन्तो सहिता समग्गा,
सम्मोद माना करोमट्ठ भागे ।
वित्थारिका होन्तु दिसासु प्पा,
बहुज्जनो चक्खुमतो पसन्ना ॥” (दी०)

(१३२)

पिसं नं, भगवान् कुशीनगरयापि मल्ल जुजुपिनि शालोद्याने परिनिर्वाण जुल धका, भगवान्या शारीरिक अस्थि-धातु पवना काय् माल धका कुशीनगरे वंगु बखते, अस्थि-धातु मदया दिपे वना, अन बाकि दुगु 'हिग्वा' कया यंकल ।

भगवान्या अस्थि-धातु प्राप्त यापि सकसिनं, थःथःगु देशे अस्थि-धातु तथा चैत्य दयकल । द्रोण ब्राह्मणं 'कुलै' गर्भे तथा चैत्य दयकल । पिप्पलिवने च्वंपि मौर्यतेसं नं दिपेच्वंगु अङ्गार (हिग्वा) गर्भे तथा चैत्य दययल । थुगु प्रकारं भगवान्या शारीरिक धातु दृगु चैत्य च्यागः, 'कुले' दुगु चैत्य छगः, दिपे च्वंगु 'हिग्वा' दुगु चैत्य छगः- जम्मा ङ्गिः चैत्य लोके दत । उकियात मान, सत्कार, गौरवा- दर तथा पूजा यासे पुण्य प्राप्त यानाः, लखं लख मनुत सुगति स्वर्गलोके उत्पन्न जुल ।

भिक्षु अमृतानन्द द्वारा प्रणीत संक्षिप्त बुद्ध जीवनी कवचाल ।

★ सिद्धिरस्तु ★

धर्मकीर्ति प्रकाशन-

(नेपाल भाषा)

१) बुद्धया किंनिगु विपाक	२६) बोधिसत्त्व
२) अभिधर्म भाग-१	२७) शाक्यमुनि बुद्ध
३) मैत्री भावना	२८) अनत्त नक्खण सुत्त
४) ऋद्धि प्रातिहार्य	२९) वासेट्ठी थेरी
५) पोह्य भ्याय	३०) धम्म चक्रप्पवत्तन सुत्त
६) पञ्चनीवरण	३१) लक्ष्मी घो
७) बुद्ध धर्म	३२) महास्वप्नजातक
८) भावना	३३) अभिधर्म भाग-२
९) एकताया ताःचा	३४) बाखँया फल भाग-१
१०) प्रेमं छु ज्वी ?	३५) " " " -२
११) कर्तव्य	३६) जातक बाखँ
१२) मिखा	३७) राहुलयात उपदेश
१३) बुद्धया अन्तिम यात्रा १	३८) अहिंसाया विजय
१४) " " " - २	३९) प्रौड बौद्ध कक्षा
१५) त्रिरत्न गुण स्मरण (तृतीय संस्करण)	४०) सुखहा पासा मज्जू
१६) परित्राण (द्वितीय संस्करण)	४१) बुद्धया अर्थनीति
१७) कर्प	४२) धमण नारड
१८) प्रार्थना संग्रह	४३) क्षान्ति व मैत्री
१९) बाखँ भाग -१	४४) उखानया बाखँ पुचः
२०) " " -२	४५) पालि भाषा अवतारण
२१) " " -३	४६) पालि प्रवेश
२२) मत्ति भिसा गति भिनो	४७) चमत्कार
२३) बौद्ध ध्यान	४८) मणिचूड जातक
२४) हृदय परिवर्तन	४९) चरित्र पुचः
२५) न्हापांयाह्य गुरु १	५०) महाजनक जातक
	५१) गृही-विनय

- ५२) ब्राह्मण भाग ४
 ५३) अग्निधर्म
 ५४) सप्तरत्न धन
 ५५) महासति पट्ठान सुत्र
 ५६) शान्तिया त्वाथः
 ५७) चरित्र पुचः भाग २
 ५८) बुद्ध व शिज्ञा

- ५९) जातक माला भाग १
 ६०) बौद्ध ध्यान भाग २
 ६१) विश्व धर्म प्रचार
 ६२) लुम्बिनी विपस्सना
 ६३) विश्व धर्म प्रचार देशना
 ६४) योगीया चिट्ठी
 (६५) बुद्ध-जीवनी

(नेपाली भाषा)

१) बौद्ध प्रश्नोत्तर	९) बौद्ध ध्यान
२) बौद्ध दर्शन	१०) पञ्चशील
३) नारी हृदय	११) लक्ष्मी
४) बुद्ध शासनको इतिहास	१२) उखानको कथा संग्रह
५) पटाचारा	१३) बौद्ध जगतमा स्वास्थ्य सेवा
६) ज्ञानमाला	१४) मिलिन्दा प्रश्न
७) बुद्ध र वहाँको विचार	५१) श्रमण नारद
८) शान्ति	१६) वेस्तारर जातक

Dhamma Digital
 Dharmakirti Publication—

(English)

1. Buddhist Economic & The Modern World
2. Dharmakirti Vihar Today

शाक्य प्रेस फोन नं. १३६०४